

คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม

: ศึกษากรณี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

THE BALA AND PANDITA IN BUDDHISM WITH
SOCIAL IMPACT
: A CASE STUDY OF TAMBON TAPHRA AMPHOE
MUANG
CHANGWAT KHON KAEN

พระจรัสพัฒน สมาจาโร (ดีใจ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๗

ISBN 974-364-281-1

คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม
: ศึกษากรณี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระจิรพัฒน์ สมาจาโร (คิใจ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๗

ISBN 974-364-281-1

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE BALA AND PANDITA IN BUDDHISM WITH
SOCIAL IMPACT
: A CASE STUDY OF TAMBON TAPHRA AMPHOE
MUANG
CHANGWAT KHON KAEN

PHRA JEERAPAT SMAJARO (DEEJAI)

A Thesis Submitted In Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(.....)
กรรมการ
(.....)
กรรมการ
(.....)
กรรมการ
(.....)
กรรมการ
(.....)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	พระครูศรีปริยัติสุนทร	ประธานกรรมการ
	รศ.ดร.เอกนัถ จารุเมธีชน	กรรมการ
	ดร.ประยูร แสงใส	กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม
: ศึกษากรณี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย : พระจිරพัฒน์ समाจาโร (ดีใจ)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูศรีปริยัติสุนทร, ป.ธ.๕., ศน.บ., M.A., Ph.D.

: รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน ป.ธ.๕, พ.ม., กศ.บ., อ.ม.,
Ph.D.

: ดร.ประยูร แสงใส ป.ธ.๔., พ.ม., พธ.บ., M. A.,
P.G.DIP.

In Journalism, Ph.D.

วันสำเร็จการศึกษา : .../...../.....

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของคนพาลและบัณฑิตใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท และพฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม

จากการศึกษา พบว่า พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม
ตำบล

ท่าพระ คือ (๑) คนพาลเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน พฤติกรรมทางกาย และ
วาจาที่ไม่ควรเอาเป็นตัวอย่างต่อคนอื่น (๒) ส่วนผลทางพฤติกรรมของบัณฑิตมีลักษณะ
ตรงกันข้าม คือ พฤติกรรมทางกาย วาจา ล้วนเป็นไปในทางส่งเสริม เกื้อกูลแก่สังคมตำบล
ท่าพระ และทางจิตใจก็ประกอบด้วยจิตเมตตาต่อคนอื่น มีความประนีประนอมกันได้โดย
สันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา (๓) ผลระดับสังคม ผลเสียหายจากคนพาลต่อศา
สนวัตถุ และ

ศาสนสถานในวัด ส่วนบัณฑิตส่งผลดีต่อสังคมตำบลท่าพระในด้านเกื้อกูลแก่ วัด โรงเรียน
และชุมชนท่าพระ

วิธีการแก้ปัญหาคณพาลของตำบลท่าพระ มีอยู่ ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) โดยสถาบันครอบครัว (๒) โดยสถาบันการศึกษา (๓) โดยสถาบันศาสนา (๔) โดยหมู่บ้านและชุมชนร่วมมือกัน และ (๕) โดยการให้ความร่วมมือกับทางราชการ

ส่วนวิธีการยกย่องบัณฑิต มีอยู่ ๔ วิธี ได้แก่ (๑) ยกย่องในระดับครอบครัว (๒) ยกย่องในระดับสถานศึกษา (๓) ยกย่องเป็นบุคคลที่สำคัญและประพุดิตนเป็นประโยชน์ต่อวัดในระดับศาสนา (๔) ยกย่องให้ปรากฏในระดับหมู่บ้านและชุมชน

Thesis Title : The Bala and Pandit In Buddhism
with social impact : A
Case study of Tambon Taphra Amphoe
Muang Changwat

Khon Kaen.

Researcher : Phra Jeeraphat Samararo.

Degree : Master Of Arts (Buddhist Studies).

Thesis Supervisory Committee

: Phrakruseepariyattisuntorn, Pali 5, B.A.,
M.A., Ph.D.

: Assoc. Prof. Dr. Ekkachat
Jarumetheechon, Pali 5, B.Ed., M.A.
Ph.D.

: Dr. Prayoon Saengsai, Pali 4, M.A.,
P.G.DIP. In Journalism,
Ph.D.

Date of Graduation :/...../.....

Abstract

The purpose of this thesis was to study the character of the foolish man (Pala) and wise man (pundit) in Theravada Buddhism. And it was studied the behavior of foolish and wise men who effected to the society.

From the study, it was found that the behavior of them which affected Tambon Tapra society, they were:- (1) the foolish man was not a good example for youth by his actions. He was not good role model by bodily good conduct and good action in speech for another. (2) But the behavior of the wise man was completely the opposite; there were, his good bodily and verbal actions which supported the society of Tambon Tapra, and his mind has loving-kindness for others. It was solved the problem, and compromised by a peaceful way, he did not used bad power. (3) The foolish man affected the society level by not

respecting religious objects and temples. But the wise man benefited the society of Tambon Tapra by was supporting the temple, school and community of Tambon Tapra.

Solving way of the foolish man of Tambon Tapra:- there were five; (1) by the institution of family (2) by the institution of education (3) by the institution of religion (4) by the people and community to co-operate, and (5) by co-operation with government official. The wise man praised in four ways:- there were; (1) praising in his family (2) praising in the institute of education (3) praising an important man and who was benefit to the temple for religion level, and (4) praising people and the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ลงได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง ๓ ท่าน คือ พระครูศรีปริยัติสุนทร (Ph.D.) รศ.ดร.เอกนัท จารุเมธีชน และ

ดร.ประยูร แสงใส กรุณาได้เสียสละเวลาให้คำชี้แนะแนวทาง และช่วยตรวจแก้ไขในข้อที่บกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาและขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ห้องสมุดโรงเรียนวัดท่าพระ หงษ์เทศประดิษฐ์ ที่อำนวยความสะดวก ในการค้นคว้าหาข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาและขอบคุณ คณาจารย์ นักวิชาการทุกท่าน ที่เป็นเจ้าของหนังสือ คีมีคุณค่า ซึ่งท่านได้เขียนไว้ให้ได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นข้อมูลประกอบ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำให้การศึกษาวิจัย ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ได้สำเร็จลงได้ตามวัตถุประสงค์

สุดท้ายประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่ พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงของพระสัทธรรมสืบไป

พระ

จිරพัฒน์ समाจาโร (ดีใจ)

๖ มกราคม ๒๕๔๘

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ค

กิตติกรรมประกาศ จ

สารบัญ น

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ ช

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๓

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย ๘

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย ๙

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ๑๐

บทที่ ๒ ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่การศึกษา

๑๑

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

๑๑

๒.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

๑๕

	๒.๓	สภาพทางสังคม
๑๖		
	๒.๔	สภาพทางการศึกษา
๒๐		
	๒.๕	สภาพทางเศรษฐกิจ
๒๑		
	๒.๖	สภาพทางด้านศาสนา และวัฒนธรรม
๒๒		
บทที่ ๓	๓	ลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒๕		
	๓.๑	แนวคิดมูลเหตุพุทธบัญญัติเพื่อปกป้องภัยจากคนพาล
๒๕		
	๓.๒	ความหมายของคนพาลและบัณฑิต
๒๘		
	๓.๓	ลักษณะของคนพาลและบัณฑิต
๓๕		
	๓.๔	ประเภทของคนพาลและบัณฑิต
๔๔		
	๓.๕	สาเหตุที่ทำให้คนเป็นคนพาลและบัณฑิต
๔๘		
	๓.๖	พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิต
๕๑		
	๓.๗	ผลของการคบคนพาลและบัณฑิต
๕๘		
	๓.๘	กรรมที่สัตบุรุษบัญญัติ
๖๔		
	๓.๙	ผลที่เกิดจากการกระทำของคนพาลและบัณฑิต
๗๒		

๓.๑๐ บทสรุป

๓๓

บทที่ ๔ คนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อชาวตำบลท่าพระ

๘๐

๔.๑ พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีต่อสังคมชาวตำบลท่าพระ

๘๐

๔.๒ วิธีการแก้ปัญหาคคนพาล

๘๕

๔.๔ วิธีการยกย่องบัณฑิต

๘๑

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

๘๔

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๘๔

๕.๒ อภิปรายผล

๘๘

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๘๘

บรรณานุกรม

๑๐๑

ภาคผนวก

๑๐๖

๙. ภาพประกอบกิจกรรมส่งเสริมคนดีในสังคม

๑๐๖

๑๐. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง

๑๑๑

๑๑. บทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

๑๑๕

ประวัติผู้เขียน

๑๑๗

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/และหน้า ตามลำดับ เช่น อจ.ติก. (ไทย). ๒๐/๓๕/๑๘๕. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๓๕ หน้า ๑๘๕ แม้ฉบับภาษาบาลี ก็มีนัยคู่เคียงกัน

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะแจ้งที่มา/เล่ม/หน้า เช่น ที.อ. ๒/๓๘๕/๔๐๒. ฉบับอรรถกถามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๒. หมายถึง ทีฆนิกาย อรรถกถา (สุมังคลวิลาสินี) เล่ม ๒ ข้อ ๓๘๕ หน้า ๔๐๒ พ.ศ. ๒๕๓๒.

๑. พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.(บาลี) =	วินยปิฎก	มหาวิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.มหา (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี) =	วินยปิฎก	มหาวิภังคปาติ (ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)

๒. พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรคปาติ (ภาษาบาลี)
ที. ปา.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มฺ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม. มฺ.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.อ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.อ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก (ภาษาไทย)

ลั.นิ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ลัษณฺฐนิกาย	นิทานวคฺคปาฬิ (ภาษาบาลี)
ลั. นิ.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ลัษณฺฐนิกาย	นิทานวรรค (ภาษาไทย)
อง.ติก. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	องฺคฺคตฺตรนิกาย	ติกกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง. ติก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตฺตรนิกาย	ติกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	องฺคฺคตฺตรนิกาย	จตุกกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง. จตุกก.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตฺตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ฉกก. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	องฺคฺคตฺตรนิกาย	ฉกกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง. ฉกก.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตฺตรนิกาย	ฉกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.อฎฐกก. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	องฺคฺคตฺตรนิกาย	อฎฐกกนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
อง. อฎฐกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตฺตรนิกาย	อฎฐกกนิบาต (ภาษาไทย)
ช.ธ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	ธมฺมปทปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.ธ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ช.อิตฺติ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	อิตฺติวุตฺตกปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.อิตฺติ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	อิตฺติวุตฺตกปาฬิ (ภาษาไทย)
ช.สุ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	สุตฺตนิปาตปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.สุ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	สุตฺตนิบาต (ภาษาไทย)
ช.เถร. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	เถรคาถาปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.เถร. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	เถรคาถา (ภาษาไทย)
ช.ชา. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	ชาตกปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.ชา.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	ชาตก (ภาษาไทย)
ช.ม. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	มหานิทฺเทสปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	มหานิทฺเทส (ภาษาไทย)
ช.พุทฺธ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	พุทฺธวีสปาฬิ (ภาษาบาลี)
ช.พุทฺธ.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ชุตฺตนิกาย	พุทฺธวงส์ (ภาษาไทย)

๓. พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (บาลี) = อภิธมฺมปิฎก ฌมฺมสงฺคณฺีปาถิ (ภาษาบาลี)
 อภิ.สง. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)

๔. อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ขุ.อุ.อ. (บาลี) = ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อุทานอฏฐกถา (ภาษาบาลี)
 ขุ.อุ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อุทานอรรถกถา (ภาษาไทย)

๕. ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ. (บาลี) = วิสุทฺธิมคฺคปกรณ (ภาษาบาลี)
 วิสุทฺธิ. (ไทย) = วิสุทฺธิมรรคปกรณ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์ตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะมีทั้งคนพาลและบัณฑิตหรือคนโง่และคนฉลาดควบคู่กันตลอดมา จนมีคนพูดว่าสังคมมนุษย์ย่อมมีทั้งคนดีและคนชั่วปะปนกันตามธรรมชาติของโลกมนุษย์ เพียงแต่ว่าในอดีตสังคมไทยมีคนดีหรือบัณฑิตมากกว่า ส่วนคนไม่ดีหรือคนพาลนั้นมีน้อย จึงทำให้คนในสังคมไทยไม่ค่อยมีปัญหาหรือมีผลกระทบจากคนพาลมากนัก อาจจะเป็นเพราะว่าคนในสังคมไทยในอดีตใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนและยึดถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะหลักธรรมที่เป็นพื้นฐาน ในการปฏิบัติสำหรับฆราวาส เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล และเบญจธรรม^๑

ความเป็นบัณฑิต คือ บุคคลที่มีความประพฤติดี เป็นสุจริตชน ได้แก่ ผู้ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตชอบธรรม ให้ความช่วยเหลือแก่สังคม หมู่บ้านของตน พุดประสานผลประโยชน์ส่วนรวมไว้ได้ แนะนำในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ไม่ชักชวนทางเสียหายแก่สังคม ขณะเดียวกันก็เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคมได้อีกด้วย เพื่อปลูกฝังค่านิยมในทางที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ บัณฑิตพึงปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ปฏิบัติตามจารีตประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะบัณฑิต คือ คนคิดเรื่องดี มีสาระ พุคดี มีสาระ และทำดีมีสาระ^๒ นอกจากนี้ บัณฑิตยังประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษอีก คือ ฉลาดในการสอบถามสุขทุกข์ของหมู่คณะ ชุมชน ฉลาดในการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง และเมื่อเขาตอบปัญหาได้

^๑ เบญจศีล เบญจธรรม หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดมุสาวาท ไม่ดื่มสุราและเมรัย มีเมตตา เลี้ยงชีพโดยชอบ ดำรวมในกาม พุดแต่คำสัตย์จริง และมีสติ ไม่ประมาท.

^๒ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๔๖, /๒๕๑, ๒๕๕

ก็ให้ความยินดี และยกย่องให้ปรากฏในหมู่บ้านและชุมชนนั้น ฉะนั้น ในภาพรวมแล้ว ความเป็นบัณฑิตจึงถือคู่ต่อคนอื่น นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา การปกครอง ก็ล้วนมีความต้องการคนที่เป็บัณฑิตเพื่อบริหารหมู่คณะให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุกสาขา อาชีพ เพราะเป็นคนมีสะอาด ทำงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นทีไว้วางใจแก่ปวงชน ฉะนั้น จึงมีพระพุทธรูปดำรัสตรัสให้เราเลือกคบบัณฑิต และละเว้นคนพาลเสีย และการบูชาคนที่ควรบูชา จัดเป็นมงคลแก่ชีวิตของตนเองอย่างยิ่ง^๓ แม้แต่การคบหาคนเมื่อเราคบคนเช่นใด ก็จะมีความประพฤติเหมือนกันกับคนประเภทนั้น เช่นกัน^๔ จึงควรเลือกคบคนดี เว้นคนพาลเสีย

ตรงกันข้ามสภาพของคนในสังคมตำบลท่าพระ นับวันแต่จะประสบปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัว ครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ยาเสพติด ทูจริต คอร์รัปชัน อาชญากรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมายไม่เว้นแต่ละวันและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมและประเทศชาติโดยเฉพาะเกิดจากน้ำมือของคนพาล ทั้งนี้ เพราะว่สังคมของคนในตำบลท่าพระ เริ่มเสื่อมถอยด้านจิตใจ เพราะไปหลงวัตถุนิยมมากยิ่งขึ้น และละเลยการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้น สังคมตำบลท่าพระในยุคใหม่ จึงหันไปประกอบกรรมทำความชั่ว ความเสียหายต่างๆ มากขึ้น ตัวอย่างเช่น มักทำร้ายกันในคราวมีงานทำบุญที่วัดท่าพระหงส์เทพประดิษฐ์ โดยคนหนุ่ม วัยรุ่น มักจะคนองไม่สำรวมกาย วาจา เหมือนแต่ครั้งโบราณ เพราะคนเหล่านี้ ชอบดื่มสุรา จนมีเมมา บางรายก็ลักทรัพย์ชาวบ้าน ตั้งแต่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น สิ่งของที่วางขายตามตลาดสินค้าชั่วคราวของตำบล จนกระทั่งถึงทรัพย์ที่มีราคามาก เช่น รถจักรยานยนต์ ถ้าเจ้าของรถเพลอหรือ จอดทิ้งไว้นานไป ก็จะสูญหายได้ และยากต่อการติดตามคืน สิ่งเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อน แก่ชาวบ้านในตำบลท่าพระ แม้จะมีเวรยามคอยดูแลผลัดเปลี่ยนกันก็ตามในเวลากลางคืน แต่ก็ไม่สามารถสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ชาวบ้านตำบลท่าพระได้ เนื่องจากต้องคอยระวังพวกคนพาลที่คอยจ้องจะลักทรัพย์ของตนเอง จึงถือว่าคนพาลนั้นเป็นผู้มีพฤติกรรมแล้ว ทั้งทางกาย วาจา และความคิด^๕

^๓ พ.พ. (บาลี) ๒๕/๖/๓

^๔ พ.อิตี.๒๕/๒๕๔/๒๘๓

^๕ ม.อ. (ไทย) ๑๔/ ๒๕๓/๒๕๕

ผลจากพฤติกรรมหรือการกระทำของคนพาลและบัณฑิตจึงมีลักษณะไปทางด้าน การแสดงออกมาให้เห็นถึงความเป็นคนพาลและบัณฑิตให้สังคมได้รับรู้อย่างชัดเจน ก็ เพราะการกระทำของตน ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายคนที่ไม่พูดชนทั้งหลาย ย่อมไม่รู้ว่าเป็นคนพาลและบัณฑิต ส่วนบุคคลที่พูดชนทั้งหลายย่อมรู้ว่าเป็นบัณฑิตและคน พาล^๖

ผู้วิจัยเห็นว่า ในอดีต คนพาลมีน้อย บัณฑิตมีมาก ปัญหาในสังคมจึงไม่ค่อยมี แต่ในปัจจุบันคนพาลมีมากขึ้น บัณฑิตมีน้อยลงโดยเฉพาะการกระทำความชั่ว คิดชั่ว พูด ชั่ว ของคนพาลมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ หากปล่อยไว้โดยไม่รีบหาทางป้องกันหรือไม่ ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องโดยเร็ว คนพาลก็จะสร้างปัญหาแก่สังคมมากขึ้นในอนาคตและ จะยากต่อการแก้ไขอย่างแน่นอน ดังนั้น จึงสนใจศึกษาลักษณะคนพาลและบัณฑิตในทาง พระพุทธศาสนาเถรวาทกับสังคม ด้านความหมาย ลักษณะ ประเภท พฤติกรรม โทษ ประโยชน์ การกระทำของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถมองเห็นโทษประโยชน์การกระทำของคนพาลและบัณฑิตตาม ความเป็นจริง เพื่อหาวิธีการป้องกันและแก้ปัญหาร่วมกันให้กับสังคมได้อย่างถูกต้องและ เหมาะสม ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- ๑.๓.๑ คนพาล หมายถึง คนไม่ดีหรือคนกระทำความชั่ว ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

^๖ วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๘/๖๘

๑.๓.๒. บัณฑิต หมายถึง คนฉลาดหรือคนกระทำความดี ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๑.๓.๓. สัตบุรุษ หมายถึง ผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา และใจ

๑.๓.๔. นักปราชญ์ หมายถึง ผู้มีปัญญารอบรู้แตกฉานในอรรถในธรรม

๑.๓.๕. สังคม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่รวมกัน

๑.๓.๖. อสัตบุรุษ หมายถึง ผู้ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคนพาลและบัณฑิตไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า บัณฑิต คือ คนฉลาดหรือคนที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีคุณสมบัติหลายอย่างเช่นผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ คือ กายสุจริต วิจิสุจริต มโนสุจริต ผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้เรียกว่า บัณฑิต ส่วนคนพาล คือ ผู้แบกภาระที่มายังไม่ถึงและผู้ไม่แบกภาระที่มาถึงแล้วมีคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ ประกอบด้วยกายทุจริต ประกอบด้วยวจีทุจริต ประกอบด้วยมโนทุจริต^๑

พระมหาเทวินทร์ ครุฑแก้ว ได้วิจัยเรื่องการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ศึกษาเฉพาะพุทธจริยธรรมในมังคลัตถทีปนีได้ผลสรุปว่า คนพาล หมายถึง อสัตบุรุษ คือ ผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาอันทราม คือ ไม่เป็นอยู่ด้วยปัญญาอันประเสริฐแต่เป็นอยู่ด้วยอาการสักว่าลมหายใจเข้าออกมีชีวิตอยู่ไปวันๆ โดยไม่ทำประโยชน์อะไรให้แก่ตนเองและผู้อื่น คนพาลย่อมนำมาซึ่งความเดือดร้อนในรูปแบบต่างๆ คนพาลย่อมปิดหนทางไปสู่ความสุขความเจริญ ปิดหนทางไปสู่สวรรค์ และคนพาลย่อมนำไปสู่นรก ดังนั้น คนที่เข้าไปช่วยเหลือคนพาล ให้การสนับสนุนส่งเสริมคนพาลในรูปแบบต่างๆย่อมจะได้รับความเดือดร้อนไปด้วย ส่วนบัณฑิต หมายถึง สัตบุรุษ คือผู้ประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ และประกอบกิจด้วยปัญญา คำว่าปัญญา หมายถึง ผู้รอบรู้ในเหตุผลรู้จักทางของความเจริญและความเสื่อม รู้จักอุบายที่จะทำให้ตนเองและผู้อื่น ที่อยู่ใต้อิทธิพลของตนให้พ้นจากความเสื่อมและให้ถึงซึ่งความเจริญได้ ผู้ประกอบกิจด้วยปัญญาเช่นนี้เรียกว่าบัณฑิต ซึ่งหมายถึง ผู้ประกอบกุศลกรรม ๑๐ มีการละ

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๒๘ - ๖๒๙.

เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และเว้นจากการโกหกหลอกลวงเป็นต้น การคบค้าสมาคมกับบัณฑิต การทำตามแบบอย่างของบัณฑิต การให้การสนับสนุนส่งเสริมบัณฑิต ย่อมนำความสุขความเจริญมาให้ ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า การคบบัณฑิตเป็นมงคลอันสูงสุด ^๔

พระมหาสมชาย สิริวิฑูณ (ศรีนอก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย ได้ให้ทัศนะว่า คนพาล ได้แก่คนที่ประพฤติอกุศล ใจคิดไปอย่าง ปากพูดไปอีกอย่าง ดังมีบทเพลงว่า อเสวนาจะพาลานัง อย่าฟังตามหลังพวกอกุศล ปากอย่างใจอย่างมันพรางหลุมกล เพื่อนกินมากล้นเพื่อนตายไม่มี อันคำโบราณกล่าวขานให้คิด ควรคบบัณฑิตไม่มีผิดวิธี บัณฑิตจะพาไปหาความดี ตามวิธีแห่งสาธุชน คนโง่มักคือไม่ถือนักปราชญ์ ชอบอวดฉลาดใจขาดกุศล เหมือนกับทัพพีที่เขาเอาคนหม้อแกงจนเอื้อนหักไปไม่เคยรู้รสสักหยดเดียว เค็ม มัน หวาน เปรี้ยว จะเป็นไฉน เพราะอวิชชาคิดหนานอกในบังตาบังใจให้หลงเลื่อน ไม่เตือนคนให้พ้นผิด มีแต่อำมิส้องคิดเชือดเอื้อน ส่วนบัณฑิต นั้นได้แก่ ผู้ที่จะพาไปหาแต่คุณงามความดี ^๕

พระมหาปรีชา มโหสถ (เส็งจิ้น) ได้ศึกษาวิจัยอิทธิพลของวรรณคดีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ คนพาลว่า ได้แก่ บุรุษที่เลว บุรุษที่ประพฤติธรรมคำหรือได้แก่คนที่เป็นอมิตร ส่วนบัณฑิตได้แก่ บุรุษที่ดี บุรุษที่ประพฤติธรรมขาว หรือได้แก่มิตรที่รักใคร่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพาราณสีราชชาดกว่า ท่านทั้งหลายจงคบมิตรที่รักใคร่ จงอย่าได้คบคนผู้เป็นอมิตรเลย จงประพฤติธรรมส่วนขาว อย่าได้ประพฤติธรรมส่วนดำเลย อนึ่ง คนที่ดีเมื่อคบคนไม่ดีก็เป็นเช่นเดียวกัน บุคคลหว่านพืชชนิดใดไว้ย่อมได้รับผลชนิดนั้นเช่นนั้น

ท่านทั้งหลายอย่าคบบุรุษที่เลว พึงคบมิตรและบุรุษที่ดีๆ ถ้าย่เดียว บุคคลคบคนชนิดใดไว้เป็นมิตร และคบสนิทกับคนชนิดใด ผู้คบหานั้นย่อมจะกลายเป็นเช่นเดียวกัน อนึ่ง ความที่สนับจึ่งจอกและนกทั้งหลายรู้จักใจกันดีและอยู่ร่วมกันได้ ความที่มนุษย์ต่อมนุษย์อยู่

^๔ พระมหาเทวินทร์ ครุฑแก้ว, “การศึกษาพุทธจริยศาสตร์ ศึกษาเฉพาะพุทธจริยธรรมในมังคลัตถปิณี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๓.

^๕ พระมหาสมชาย สิริวิฑูณ (ศรีนอก), “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่ง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗), ๑๕ - ๒๐.

ร่วมกันยากนัก ยากที่จะรู้จักกันได้ ใจคนย่อมเปลี่ยนแปลงไปในขณะ เพราะฉะนั้น บุคคล ฟังเวณเสียซึ่งโทษคือความยุ่งให้ห่างไกลทุกเมื่อเถิด

อนึ่ง เล่าพระจันทร์ในปักษ์ข้างแรม ย่อมเสื่อมแสงลงทุกวันๆ ฉันทิ การสมาคม กับอัสตบรูชก็เหมือนพระจันทร์ในกาพย์ข้างแรมฉันทิ พระจันทร์ในสุกปักษ์ข้างขึ้น ย่อมเปล่งรัศมีแจ่มใสขึ้นทุกวันๆ ฉันทิ การสมาคมกับอัสตบรูชก็เหมือนดวงพระจันทร์ในสุก ปักษ์ข้างขึ้นฉันทิ °°

พระครูศิริปัญญา牟尼 (อ่อน) ได้แสดงความเห็นไว้ ในงานเขียนที่เกี่ยวกับคัมภีร์ มงคลที่ปนีแปล ว่า คนพาลย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยโมหะ (ความหลง) อวิชชา (ความโง่) ไม่ แสวงหาประโยชน์ทั้งในชาตินี้และชาติหน้าและประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน (ดับ กิเลส) เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงตรัสว่า การไม่คบคนพาลจัดเป็นมงคลอันประเสริฐสุด ถ้าคบคนพาลแล้วก็เป็นอัปมงคลให้เกิดความฉิบหายทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

ส่วนบัณฑิตหรือนักปราชญ์ หากบุคคลใดไปคบหาสมาคม จัดเป็นมงคลอัน สูงสุดทั้งชาตินี้และชาติหน้า เพราะบัณฑิตเปรียบเหมือนของมีกลิ่นหอม ถ้าบุคคลใดคบหา ก็พาให้มีกลิ่นหอมฟุ้งไป คือ การประพฤติกาย วาจา ใจ ที่บริสุทธิ์ ส่วนคนพาลเปรียบ เหมือนคนมีกลิ่นเหม็น ถ้าผู้ใดคบหาทำให้เหม็นด้วยความประพฤติชั่วทาง กาย วาจา ใจ การประพฤติทุจริตย่อมเนื่องมาจากคนพาล °°

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้แสดงทัศนะไว้ ในหนังสือพระไตรปิฎกฉบับสำหรับ ประชาชนว่า ลักษณะของคนพาลมี ๓ อย่าง คือ คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว คนพาลต้อง ประสบทุกข์ โทมนัสถึง ๓ ประการ ในปัจจุบันและตายไปแล้วเข้าสู่นรก กำเนิดสัตว์ ดิรัจฉาน ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดในตระกูลต่ำ ยากจน มีผิวพรรณทราม มีโรคเบียดเบียน ไม่มีลาภ

°° พระมหาปริชา มโหสถ (เส็งจิน), “อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาชาดกที่มีต่อ สังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย), ๒๕๔๑.

°° พระครูศิริปัญญา牟尼(อ่อน), คัมภีร์มงคลที่ปนีแปล, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๐๖), หน้า ๖,๑๒.

ส่วนบัณฑิตก็มีลักษณะ ๓ ประการ เช่นกัน คือ คិតติ พุคฺติ ทำติ บัณฑิตย่อมได้เสวยสุขโสมนัส ๓ ประการ ในปัจจุบัน และเมื่อตายไปก็ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดในตระกูลสูง มั่งคั่ง รุ่งงาม มีลาภ^{๑๒}

ปิ่น มุฑุกัณฑ์ ได้แสดงความเห็นไว้ในหนังสือมงคลชีวิตว่า คนพาล หมายถึงคนมีกำลังน้อยหรือคนอ่อนแอและทัศนคติของนักศาสนาก็เห็นอย่างนั้นจริงๆ คือเห็นว่าคนพาลเป็นคนอ่อนแอเป็นคนประเภทกำลังน้อย นับว่าไม่ตรงกับชาวบ้านเราเข้าใจกัน ซึ่งชาวบ้านเรามักเข้าใจกันว่า คนพาล เป็นของแข็ง เหตุใดจึงว่า คนพาลเป็นคนกำลังน้อย น่าจะเป็นปัญหาที่ว่ากำลังน้อยก็เพราะมีไม่มาก มีไม่ครบ คือ สุภาพชนคนดีทั้งหลายมีกำลังอยู่ในตัว ๓ กอง คือ กำลังกาย กำลังความรู้ กำลังความดี ถ้าคนมีไม่ครบทั้ง ๓ นี้ เรียกว่าคนมีกำลังน้อย

ส่วนบัณฑิต หมายถึง คุณลักษณะของคนประเภทที่ตรงกันข้ามกับคนพาล บัณฑิตนั้นทางโลกกับทางธรรมดูเหมือนความหมายจะเหลื่อมกันอยู่บ้าง คือ ไม่ตรงกันทีเดียว ความจริงคำว่า บัณฑิตะ หมายถึงดวงปัญญาที่ฉลาดรอบรู้เหมือนกันแต่เวลาตีความหมายออกไปไม่ตรงกัน ทางโลก คือวงการสังคมชาวบ้านเรา ถือว่าบัณฑิตคือมีความรู้ใช้แทนกันกับคำว่านักปราชญ์ บางทีก็พูดต่อกันเลยว่า นักปราชญ์ราชบัณฑิตเป็นต้น^{๑๓}

ธ.ธรรมศรี (นามแฝง) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือท่านถามเราตอบว่า คนพาล หมายถึงเอาคนที่หลงมกมายเชื่อง่ายโดยไม่มีเหตุผล ของจริงว่าไม่จริง ของดีว่าไม่ดี ทำตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน ส่วนบัณฑิต หมายถึงเอาผู้รู้ตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือนความจริง ไม่ทำตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน^{๑๔}

เดือน คำดี ให้ความเห็นไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาว่า คนพาลได้แก่ คนที่

^{๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๐๒.

^{๑๓} ปิ่น มุฑุกัณฑ์, มงคลชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐๕.

^{๑๔} ธ.ธรรมศรี, ท่านถามเราตอบ, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๕.

ประพจน์ชั่วทางกายคือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพจน์ผิดทางกาม ประพจน์ชั่วทางวาจา คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ประพจน์ชั่วทางใจ คือ โลภอยากได้ของเขา พยายาม ปองร้ายเขา เห็นผิดจากคลองธรรม

ส่วนบัณฑิต ได้แก่ คนที่ประพจน์ชอบทางกาย ทางวาจา ทางใจ อีกทั้งเป็นผู้ใฝ่หาวิชาความรู้อยู่เสมอ^{๑๕}

กัจจก อัครผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง โลกัปปทีกสารปริเฉทที่ ๕ : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ ได้ให้ความเห็นว่า บัณฑิต ได้แก่ผู้ยังประโยชน์ให้สำเร็จ พระมหินทเถระตรัสถามพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ว่า มหาบพิตร ก็พระประยูรญาติของพระองค์มีอยู่หรือ พระราชาตรัสตอบว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ คนที่เป็นพระประยูรญาติของข้าพเจ้ามีอยู่มาก พระเถระตรัสถามต่อว่า มหาบพิตร คนอันมิใช่พระประยูรญาติมีอยู่หรือ พระราชาตรัสตอบว่า คนที่มีใจพระประยูรญาติมีมากกว่าคนที่เป็นพระประยูรญาติ พระเถระตรัสถามต่อไปว่า นอกจากคนที่เป็นพระประยูรญาติของพระองค์เหล่านั้นและผู้ที่มีใจพระประยูรญาติเสียแล้วยังมีคนอื่นอีกหรือ พระราชาตรัสตอบว่า มีแต่โยมผู้เดียวเท่านั้น พระเถระถวายพระพรว่า มหาบพิตรผู้เป็นจอมนรชน พระองค์ทรงเป็นผู้ยังประโยชน์ให้สำเร็จ ทรงได้ชื่อว่า เป็นบัณฑิต ส่วนคนพาล ได้แก่ ผู้ไม่ยังประโยชน์ให้สำเร็จ^{๑๖}

พรรษพร ยกเชื้อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย ได้ให้ความเห็นว่า คนพาล ได้แก่ ผู้ชักนำให้ผู้ที่เข้าไปคบค้าสมาคมด้วยประพจน์ชั่วหรือทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองได้ ส่วนบัณฑิต ได้แก่ ผู้ไม่ชักนำให้ผู้ที่เข้าไปคบค้าสมาคมด้วยประพจน์ชั่วหรือทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองได้^{๑๗}

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

^{๑๕} เตือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๗๖.

^{๑๖} กัจจก อัครผล, "โลกัปปทีกสารปริเฉทที่ ๕ : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์", **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๒๓.

^{๑๗} พรรษพร ยกเชื้อ, "พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย", **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๑.

๑.๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาลักษณะของคนพาลและบัณฑิต ในพระพุทธศาสนา เถรวาท ด้านความหมาย ลักษณะ ประเภท พฤติกรรม ของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนา โดยค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก พร้อมทั้งศึกษาผลการกระทำของคนพาลและบัณฑิต ที่มีต่อสังคมปัจจุบัน

๑.๕.๒ กลุ่มประชากรที่จะศึกษา

๑. พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสในเขตตำบลท่าพระ จำนวน ๕ รูป
๒. ครูสอนโรงเรียนบ้านท่าพระเนาวิ และ โรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตตำบลท่าพระ จำนวน ๑๐ รูป/คน
๓. ผู้นำหมู่บ้านในเขตตำบลท่าพระ จำนวน ๑๐ คน
๔. ประชาชนในเขตตำบลท่าพระ จำนวน ๓๐ คน

๑.๕.๓ พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในเขตตำบลท่าพระอำเภอเมืองขอนแก่น ซึ่งหมายถึงหมู่บ้านสามัคคี, บ้านท่าพระ, บ้านหนองปลาเจ็ง, บ้านท่าพระเนาวิ, หมู่บ้านศูนย์ราชการท่าพระบ้านหนองนิคม

๑.๕.๔ ระยะเวลาในการวิจัย

ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง เพื่อทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนมิถุนายน ๒๕๔๖ ถึงวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๖.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์มาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น

๒. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง

๑.๖.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. แบบสอบถามสัมภาษณ์
๒. เครื่องบันทึกเสียง
๓. กล้องถ่ายรูป

๑.๖.๓ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

๑. จัดเรียงลำดับและแยกแยะข้อมูล
๒. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ตามจุดประสงค์ของการวิจัย
๓. เรียบเรียงผลการวิจัย สรุปผลอภิปรายผล และนำเสนอผลการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๗.๑ ทำให้ทราบลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการกระทำของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม

บทที่ ๒ ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของบ้านท่าพระ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ดังนี้

บ้านท่าพระ ตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๒๐ พร้อมทั้งได้สร้างวัด ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาใหม่หนึ่งวัดชื่อว่าวัดสว่างอารมณ์ท่าพระ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด ๕ ไร่เศษ โดยมีพระครูสีมา(พระครูงอ ปญญาชิโร)เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๓๓ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดบ้านท่าพระ โดยมีพระครูสายทองเป็นเจ้าอาวาส และได้เปลี่ยนชื่อเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ ชื่อวัดบ้านท่าพระเนาวิ โดยมี

พระครูสิงห์เป็นเจ้าอาวาสและมีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลคอนหัน

ปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ บ้านท่าพระตำบลคอนหัน ได้แยกตัวออกจากเขตการปกครองของเมืองมหาสารคามมาขึ้นกับแขวงเมืองคอนบมหรือบ้านคอนบมในปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของเมืองขอนแก่น

ปีพุทธศักราช ๒๔๕๑ เมืองขอนแก่นได้สร้างศาลากลางขึ้นที่บ้านพระลับ ชาวบ้านท่าพระจึงได้เปลี่ยนเส้นทางสัญจรเข้าสู่ตัวเมืองขอนแก่น จากท่าข้ามแม่น้ำชีที่บ้านคอนบมมาเป็นท่าข้ามที่บ้านท่าพระแทนตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

บ้านท่าพระมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เพราะมีทั้งเรื่องที่เป็นตำนานบอกเล่าและเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

๒.๑.๑ ตำนานที่เล่าขานเกี่ยวกับตำบลท่าพระ

เรื่องตำนานบอกเล่า ผู้วิจัย ได้ฟังจากพระโสดัน ครูชมโม ซึ่งท่านได้อุปสมบท
และจำพรรษาอยู่ที่วัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ อายุ ๗๕ ปี ปัจจุบันท่านได้มรณะภาพไป
แล้ว

เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ท่านได้เล่าให้ฟังว่า ในบริเวณบ้านท่าพระนี้ แต่ก่อนเป็นพื้นที่ราบ ลุ่มแม่น้ำสลับเนิน อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เมื่ออายุได้ ๑๔-๑๘ ปี ท่านได้ขบถเถียงร่วมกับคณะอยู่บ่อยครั้งเพื่อมาขายภาชนะดินเผาและคุมเกวียนที่จังหวัดขอนแก่น เป็นประจำ ก่อนจะเข้าสู่ตัวเมืองขอนแก่นก็จะหยุดพักรับประทานอาหาร และอาบน้ำที่ริมแม่น้ำชี ซึ่งอยู่ใกล้กับวัดท่าพระนาว่าปัจจุบัน เพราะมีที่เดียวที่ตื่น และเป็นที่ยามไปมาของชาวบ้าน และแม่ค้าพ่อค้าที่เดินทางไปค้าขาย ระหว่างขอนแก่น กับอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม หรือ ระหว่างจังหวัดขอนแก่น กับจังหวัดนครราชสีมาเป็นประจำ ต่อมาท่านได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ทำงานเป็นลูกจ้างประจำที่ศูนย์ ปศุสัตว์ท่าพระขอนแก่น

มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า วันหนึ่งมีพระสงฆ์ร่วมกับคณะเดินทางมาพักที่ริมฝั่งแม่น้ำชี เป็นเวลาหนึ่งคืนในเวลาพลบค่ำ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระอรหันต์เถระ ๒ รูป คือ พระโสณะเถระกับพระอุตระเถระที่เดินทางจากประเทศอินเดียเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสุวรรณภูมิ เมื่อทราบว่ามีชาวพุทธบริษัททั้งหลายพากันสร้างพระธาตุพนมขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระโสณะเถระกับพระอุตระเถระ ร่วมกับคณะจึงได้นำพระอังคารของพระพุทธเจ้า ออกเดินทางไปเพื่อจะนำไปบรรจุร่วมด้วย เมื่อเดินทางถึงริมแม่น้ำชี ก็พลบค่ำจึงพากันพักที่แห่งนี้นี้นี่ รุ่งเช้าจึงออกเดินทางหยุดพักนันทนาการเพลที่บ้านขาม เสร็จแล้วจึงออกเดินทางต่อ ระหว่างทางก็ทราบข่าวจากชาวบ้านว่า การบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่พระธาตุพนมนั้นได้เสร็จสิ้นลงแล้ว พระโสณะเถระ กับพระอุตระเถระ จึงพากันเดินทางกลับมาพักที่บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพองจังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากอำเภอเมืองขอนแก่นประมาณ ๓๐ กิโลเมตร พระโสณะเถระกับพระอุตระจึงปรึกษากันว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป จึงได้ข้อสรุปว่า ควรจะบรรจุพระอังคารไว้ที่ในแก่งมะขามต้นนี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นที่ยึดเกาะการพญูชาของชาวบ้าน ในละแวกนี้ ในฐานะที่คณะได้มาหยุดพักที่ตรงนี้ถึง ๒ ครั้ง ทั้งขาไปและกลับ^๑

ในวารสาร ทพ.สัมพันธ์ โรงเรียนท่าพระวิทยายน ได้กล่าวไว้ว่า น่าจะเป็นคณะของโมริกษัตริย์ คือ กษัตริย์เมืองโมริ ซึ่งเป็นอาณาจักรในประเทศกัมพูชา มีความประสงค์ที่จะนำพระอังคารของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้เก็บไว้เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานใหม่ๆ มาบรรจุไว้ที่พระธาตุพนม จึงโปรดให้พระอรหันต์และพระเถระรวม ๕ รูปด้วยกันนำขบวนอันเชิญพระอังคาร เมื่อคณะเดินทางมาถึงริมฝั่งแม่น้ำชีใกล้วัดบ้านท่าพระ

^๑ สัมภาษณ์, พระโล้น คุรุหมโม, ๑๒ เมษายน ๒๕๓๒.

เนาว่าปัจจุบันก็พากันหยุดพักที่นี้หนึ่งคืน ก่อนจะเดินทางต่อในวันรุ่งขึ้นเมื่อผ่านมาถึงดอนมะขามมีต้นมะขามใหญ่ต้นหนึ่งตายแล้วเหลือแต่แก่น ก็ได้หยุดพักที่นี้อีกคืนหนึ่ง เนื่องจากค่ำแล้ว รุ่งเช้าจึงออกเดินทางต่อ เมื่อไปถึงปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จ จึงพากันเดินทางกลับทางเดิมโดยตั้งใจว่าจะนำพระอังคารไปประดิษฐานไว้ที่เมืองของตนเมื่อเดินทางกลับมาผ่านดอนมะขามที่เดิมปรากฏว่าต้นมะขามที่ตายแล้วเหลือแต่แก่นนั้นกลับแตกกิ่งก้านผลิบานเขียวชะอุ่มเป็นที่อัศจรรย์ ขณะที่อัญเชิญพระอังคารจึงพร้อมใจกันนำพระอังคารของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ในต้นมะขาม แล้วสร้างเจดีย์ครอบไว้และให้นามว่าพระธาตุขามแก่น ชาวขอนแก่นจึงมีการจัดงานนมัสการพระธาตุขามแก่นขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี ^๒

มีหลักฐานน่าเชื่อได้ว่า บริเวณแม่น้ำชี (ท่าพระ) ดังกล่าวนี้นี้มีผู้มาพักอาศัยอยู่นานคือ พบว่ามีภาชนะที่เป็นเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตกันมาก ที่สำคัญน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ ได้พบพระพุทธรูปศิลาแลง ขนาดใหญ่ที่จมอยู่ในแม่น้ำชี ซึ่งเชื่อว่า เมื่อก่อนนั้นพระพุทธรูปองค์ใหญ่นี้คงจะสร้างประดิษฐานอยู่ริมแม่น้ำชีแห่งนี้ อีกหลายปีต่อมา น้ำจึงเซาะตลิ่งแม่น้ำชีพังลง เพราะเรือสินค้าที่เดินทางมาทำการค้าขายระหว่างขอนแก่น-อุบลราชธานี จึงทำให้พระพุทธรูปองค์ใหญ่จมลงไปในแม่น้ำชีจึงเรียกบริเวณนี้ว่าวังท่าพระ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดบ้านท่าพระเนา ห่างจากวัดประมาณ ๒๐๐ เมตร ด้วยเหตุทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้เองชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า **ท่าพระ** และนำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านท่าพระตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในเรื่องนี้ นายใจ หัสเดช อดีตทหารสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นชาวบ้านท่าพระเนา เล่าว่า เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๑ ในสมัยที่ตนเป็นหนุ่มเคยไปทอดแหกับเพื่อน ที่บริเวณวังท่าพระ สังเกตเห็นว่า เมื่อทอดแหลงไปมักจะไปเกี่ยววัตถุบางอย่างอยู่ใต้น้ำ จึงตัดสินใจดำน้ำลงไปดู ปรากฏว่าเป็นพระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่ เมื่อยืนอยู่ที่บ่าไหล่ของพระพุทธรูป จะอยู่ในระดับเหนือสะเอว ประมาณความสูงจากฐานล่างถึงพระเศียร ๓ เมตร ต่อมาอีกหลายปี เมื่อตนเองได้เป็นทายกวัด จึงได้ทำพิธีทรงเจ้าดู แล้วเล่าเรื่องที่ตนเองได้สัมผัสและเห็นในนิมิตนั้นให้ชาวบ้านฟัง

^๒ โรงเรียนท่าพระวิทยายน, “เที่ยวเมืองขอนแก่น”, ทพ.สัมพันธ์, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งขณะนั้นนายมี เอวม เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้เชิญหมอทรงเจ้า ไพบาล จากอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มาทำพิธีบวงสรวงที่ศาลพระภูมิริมฝั่งแม่น้ำชี และได้อัญเชิญมาสถิต อยู่ที่ต้นโพธิ์ใหญ่ในเขตวัดบ้านท่าพระเนา พร้อมกับสร้าง พระพุทธรูปขึ้น เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นพระพุทธรูปแบบปูนปั้น ปางสมาธิ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๒.๕๐ เมตร สูง ๓.๕๐ เมตร ช่างปั้น คือ สิบโท คำมั่ว ภักดีปัญญา ซึ่งเป็นเพื่อนทหารร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้วยกันกับ นายใจ หัสเดช ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงได้ทำพิธีบวงสรวงและสร้างมณฑปใหม่เพื่อประดิษฐาน พระพุทธรูปดังกล่าว ชาวตำบลท่าพระถือว่าเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ และเป็นสัญลักษณ์ ของชื่อ ท่าพระ

๒.๑.๒ ในทางประวัติศาสตร์

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๑๕ สมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีคนกลุ่ม หนึ่งประมาณ ๔-๕ ครอบครัว อพยพมาจากบ้านหนองบก บ้านหนองแวง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม มาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บ้านท่าพระ ห่างจากแม่น้ำชีไปทางทิศใต้ประมาณ ๒๐๐ เมตร โดยการนำของนายสุคำทศน์ สุคำทศน์ ในบริเวณนี้เป็นป่าเต็งรัง มีต้นยางใหญ่ หลายต้นขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำชี เมื่อมาสร้างบ้านเรือนอยู่ไม่นาน ก็มีพระรูปหนึ่งซึ่งเป็น หลานของ นายสุคำทศน์ และนางศรีลา สุคำทศน์ ติดตามมาชื่อพระบุญรินทร์ จึงได้นิมนต์ ให้อยู่จำวัดและสร้างกุฏิให้เป็นที่พำนักอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ต่อมาจึงเรียกว่า วัดป่า

บุญรินทร์ ตั้งอยู่ประมาณ ๓-๔ ปีก็ร้างไป

พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้ตั้งชุมชนท่าพระขึ้นเป็น หมู่บ้านท่าพระ พร้อมกับสร้างวัด ขึ้นมาใหม่ คือ วัดสว่างอารมณ์ท่าพระ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีพื้นที่ ๕ ไร่เศษ โดยมี พระครูสีมา (พระครูงอ ปญญาวิโร) เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เปลี่ยนชื่อ เป็น วัดบ้านท่าพระ มีพระครูสายทอง เป็นเจ้าอาวาส และเปลี่ยนชื่อเป็นครั้งสุดท้ายเป็น วัด บ้านท่าพระเนา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ โดยมีพระครูสิงห์เป็นเจ้าอาวาสและมีตำแหน่งเป็นเจ้า คณะตำบลคอนหัน

พ.ศ. ๒๔๓๑ บ้านท่าพระ ตำบลคอนหัน ได้แยกออกจากเขตการปกครองของ เมืองมหาสารคาม มาขึ้นกับ แขวงเมืองคอนบม หรือบ้านคอนบมปัจจุบัน อยู่ในเขตการ

ปกครองของเมืองขอนแก่น และต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๑ ได้สร้างศาลากลางขึ้นที่บ้านพระ
 ลับ ชาวบ้านท่าพระจึงได้เปลี่ยนเส้นทางสัญจรเข้าสู่ตัวเมือง จากท่าข้ามแม่น้ำชีที่บ้าน
 คอนบม มาเป็นท่าข้ามที่บ้านท่าพระแทนจนถึงปัจจุบันนี้

๒.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลท่าพระเป็นหนึ่งใน ๑๘ ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่
 ทั้งหมดประมาณ ๕๕.๗๐๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๕๕,๘๑๕ ไร่ ดังนี้

๑. ทางทิศเหนือ ติดตำบลคอนช้างและตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
 ขอนแก่น

๒. ทางทิศใต้ ติดตำบลโนนสมบูรณ์ กิ่งอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น

๓. ทางทิศตะวันออก ติดตำบลคอนหัน อำเภอเมือง ขอนแก่น และอำเภอ
 โโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

๔. ทางทิศตะวันตก ติดตำบลคอนช้าง อำเภอเมือง และตำบลหนองแวง
 อำเภอ

พระยืน จังหวัดขอนแก่น

ตำบลท่าพระตั้งขึ้นเมื่อปี พ. ศ. ๒๕๐๕ โดยแยกออกมาจากเขตการปกครอง
 ของตำบลคอนหัน ซึ่งในขณะนั้นมีนายประทักษ์ จันทวงษ์ เป็นกำนันประจำตำบลคอน
 หัน โดยท่านมีความเห็นว่า ตำบลคอนหันมีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองมากถึง ๑๕
 หมู่บ้าน จึงได้ทำการขอตั้งตำบลท่าพระขึ้น และมีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๕ หมู่บ้าน
 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จึงตั้งบ้านตลาดท่าพระหมู่ที่ ๑๐ ขึ้น ปัจจุบันนี้ ตำบลท่าพระมี
 หมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองถึง ๒๐ หมู่บ้าน และอยู่ในเขตเทศบาลท่าพระอีก ๘
 หมู่บ้าน ^๓

^๓ โรงเรียนท่าพระวิทยายน, “เที่ยวหมู่บ้าน”, ทพ. สัมพันธ์, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน
 ๒๕๔๓),

๕. สภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ในตำบลท่าพระโดยทั่วไป ประกอบไปด้วยที่ราบลุ่มแม่น้ำสลับเนินโดยเป็นที่ราบกว้าง ลักษณะของดินทั่วไปเป็นดินปนทรายแห้งง่ายไม่ค่อยขม่น้ำ

๖. สภาพภูมิอากาศ ตำบลท่าพระ มีสภาพภูมิอากาศลักษณะร้อน หรือกึ่งร้อนสลับแห้ง อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๐-๓๐ องศา

๗. การคมนาคม ตำบลท่าพระตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดขอนแก่น ๑๒ กิโลเมตร สามารถใช้บริการโดยเส้นทางคมนาคมทางบกทั้งทางรถยนต์และรถไฟ กล่าว คือ สายที่ ๑ สายท่าพระขอนแก่น - กรุงเทพมหานคร จากอำเภอเมืองขอนแก่น ผ่านอำเภอบ้านฝาง อำเภอพล ไปถึงอำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอเมืองสระบุรี ไปถึงกรุงเทพมหานคร

สายที่ ๒ สายท่าพระขอนแก่น - อุดรธานี จากอำเภอเมืองขอนแก่นผ่านอำเภอน้ำพองอำเภอเขาสวนกว้างไปถึงอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี

สายที่ ๓ สายท่าพระขอนแก่น - หล่มสัก จากอำเภอเมืองขอนแก่นผ่านอำเภอบ้านฝาง อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ ไปถึงอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สายที่ ๔ สายท่าพระขอนแก่น - เมืองเลย จากอำเภอเมืองขอนแก่นผ่านอำเภอบ้านฝาง อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ ไปถึงอำเภอเมืองจังหวัดเลย

และเส้นทางคมนาคมจากอำเภอเมืองขอนแก่นไปยังอำเภอต่างๆ ชุมชนต่างๆ โดยรอบในเขตจังหวัดขอนแก่น เช่น สายขอนแก่น - ชุมแพ สายขอนแก่น - หนองเรือ สายขอนแก่น - บัวใหญ่ สายขอนแก่น - มัญจาคีรี สายขอนแก่น - ภูเวียง เป็นต้น

การบริการโดยทางรถไฟ มีรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งวิ่งจากกรุงเทพฯ - อุดรธานี - กรุงเทพฯ ฯ หนองคาย - กรุงเทพฯ ฯ ขอนแก่น ซึ่งมีทั้งรถธรรมดา รถปรับอากาศ ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น มีสถานีรถไฟอยู่ ๓ แห่ง ด้วยกัน คือ สถานีรถไฟขอนแก่น สถานีรถไฟท่าพระ และสถานีรถไฟบ้านสำราญ

การบริการทางอากาศยาน ก็มีเที่ยวบินจากกรุงเทพฯ - ขอนแก่น แล้วต่อรถยนต์ไปท่าพระ โดยมีสนามบินพาณิชย์ตั้งอยู่ที่บ้านเป็ด อำเภอเมืองขอนแก่น

๒.๓ สภาพทางสังคม

คำว่า ชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันหรือเดียวกันและร่วมมือกันในการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ร่วมกันหรืออีกนัยหนึ่ง ชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีอุดมการณ์เดียวกัน มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันลงมือปฏิบัติอย่างเดียวกันและมีการจัดการร่วมกัน เพื่อให้สิ่งที่ทำนั้นบรรลุผลตามเป้าหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชน หมายถึง

กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ส่วน สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกันเช่น สังคมชนบท วงการหรือ สมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สมาคมชาวบ้านที่เกี่ยวกับการพบปะสังสรรค์หรือชุมชน เช่น วงสังคมนงานสังคม^๔

ผศ.สนธยา พลศรี กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม เพราะมนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นมาตั้งแต่มนุษย์รู้จักสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โครงสร้างของสังคมที่สำคัญ คือ องค์การสังคมกับสถาบันสังคม สังคมมนุษย์แบ่งออกเป็นหลายประเภทตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ถ้าแบ่งตามวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นสังคมดั้งเดิมสังคมชวานา และสังคมสมัยใหม่ แต่ถ้าแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมจะแบ่งเป็นสังคมชนบทและสังคมเมืองเป็นต้น สังคมมีหน้าที่ ทั้งหน้าที่โดยทั่วไปและหน้าที่เฉพาะ หน้าที่สำคัญ คือ มีหรือเป็นสมาชิกใหม่ การให้การศึกษอบรม การรักษาความสงบเรียบร้อย การฝึกอบรมศีลธรรมจรรยา การผลิตสินค้าและบริการ การสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและนันทนาการเป็นต้น ^๕

ส่วนสภาพสังคมมนุษย์ในเขตตำบลท่าพระ เป็นสังคมที่มีลักษณะกึ่งสังคมชนบทและสังคมเมือง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลท่าพระส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายรับราชการและรับจ้างทั่วไป จะดำรงชีวิตอยู่เหมือนอย่างสังคมในเมือง ส่วนกลุ่มบุคคลที่

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕,(กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๖๘,๑๑๑๕๕.

^๕ สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๐.

อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลเป็นส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าพระชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่แบบสังคมชนบท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร หรือถ้าจะแบ่งสังคมในเขตตำบลท่าพระก็สามารถแบ่งสังคมออกเป็น ๒ ชั้น คือ

๑. สังคมชั้นกลาง ได้แก่ผู้ที่มีหน้าที่และปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมและปกป้องสังคมให้รอดพ้นจากการถูกรุกรานต่างๆ

๒. สังคมชั้นต่ำ ได้แก่ พวกที่มีความอดทน ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ผลิต หรือใช้แรงงานให้แก่สังคม เช่น ชาวนา ชาวสวน พ่อค้า แม่ขาย นายช่างฝีมือต่างๆที่มีอยู่ในสังคม

๒.๓.๑ การปกครอง

ด้านการปกครองดูแลพัฒนาในเขตตำบลท่าพระนั้นมีบุคคลประกอบไปด้วย กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลท่าพระ ปลัดตำบลท่าพระร่วมกันปกครอง และบริหารหมู่บ้านในเขตตำบลท่าพระ มีจำนวน ๒๐ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. บ้านท่าพระ
๒. บ้านสามัคคี
๓. บ้านท่าพระเนาวิ
๔. บ้านหนองปลาเจ็ง
๕. บ้านหนองบัวดีหมี หมู่ที่ ๗,๑๑,๑๘,๒๐
๖. บ้านหนองไช่ หมู่ที่ ๒, ๑๕
๗. บ้านสวนมอน
๘. บ้านไคร่นุ่น
๙. บ้านวังหิน
- ๑๐.บ้านหนองแวง หมู่ที่ ๘,๑๒
- ๑๑.บ้านห้วยเตย หมู่ที่ ๕,๑๖
- ๑๒.บ้านหนองนิคม
- ๑๓.บ้านศูนย์ราชการท่าพระ

บุคคลที่ได้กล่าวข้างต้น ได้ร่วมมือกันพัฒนา ชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมและ หมู่บ้านในเขตตำบลท่าพระให้อยู่ดีกินดี มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจมาโดยตลอด จนเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องถนนหนทาง เข้าออกชอกชอย ตามหมู่บ้านจะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กทุกหมู่บ้าน และมีการวางท่อระบายน้ำ ตลอดทั้ง การวางถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนรับผิดชอบช่วยเหลือ กันรักษาความสะอาดต่อบ้านเมืองของตน และได้รับความร่วมมือจากประชาชนชาวตำบล ท่าพระเป็นอย่างดี จนผู้นำ คือ กำนันตำบลท่าพระนายชูชัย ตั้งศิษณกุลได้รับรางวัลแหวน ทองคำพระราชทาน ถึงสองปีติดต่อกัน

๒.๓.๒ ทางการเมือง

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ในเขตตำบลท่าพระนั้น ประชาชนมีความสนใจเป็นอย่างมาก จะเห็นจากการลงสมัครรับเลือกตั้งเทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าพระ มีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นจำนวนมาก โดยจะมีการแข่งขันกันอย่างคึกคัก แต่ไม่มีเหตุการณ์ขัดแย้งกันทางการเมืองถึงขั้นรุนแรง เพราะทุกคนเข้าใจถึงกฎเกณฑ์การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดีว่า ต้องมีการแพ้การชนะตามธรรมดา และยอมรับที่ประชาชนไว้วางใจมากน้อยแค่ไหน แม้กระทั่งมีการเลือกตั้งใหญ่ในระดับจังหวัด หรือ ระดับชาติประชาชนในเขตตำบลท่าพระ ก็ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการช่วยกันรณรงค์ห้ามซื้อสิทธิ์ขายเสียง และออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกครั้งถึงร้อยละ ๕๕ ขึ้นไปทุกครั้งตลอดมา

๒.๓.๓ ด้านสาธารณะ

ในเขตตำบลท่าพระ มีสถานบริการสาธารณะ ที่ให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่ ประชาชน จำนวนหลายแห่ง ดังนี้

๑. สถานีอนามัยท่าพระ

๒. สถานีอนามัยบ้านหนองบัวดีหมี

๓. ศูนย์รวมแพทย์และคลินิก ตั้งอยู่ในหมู่บ้านตลาดท่าพระ ที่ให้บริการแก่ ประชาชนอีกหลายแห่ง

๔. ด้านการไฟฟ้า ประชาชนในเขตตำบลท่าพระ ใช้บริการกระแสไฟฟ้าของ

การส่วนภูมิภาค อำเภอเมืองขอนแก่น ซึ่งสามารถจำหน่ายกระแสไฟฟ้าได้ครบทุกหลังคาเรือน

๕. ด้านการประปาและแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ประชาชนในเขตตำบลท่าพระ

จะใช้น้ำจากการประปาส่วนภูมิภาค และมีการดำเนินการในรูปของการประปาหมู่บ้าน ถึง ๑๒ หมู่บ้านอีก ๘ หมู่บ้านใช้น้ำประปาส่วนภูมิภาค ส่วนน้ำบริโภคจะใช้น้ำฝนโดยจะมีโอ่งเก็บน้ำฝนไว้ใช้อยู่ทุกหมู่บ้าน

๒.๓.๔ แหล่งท่องเที่ยว

ประกอบไปด้วย อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยเตย แก่งฟ้าบ้านหนองบัวดีหมี ซึ่งใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในเขตตำบลท่าพระ แก่งฟ้าดังกล่าว จะเป็นแหล่งหินสวยงาม ซึ่งจะปรากฏในช่วงระดับน้ำซึลดลง จัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สวยงามยิ่งแห่งหนึ่งของตำบลท่าพระ ปัจจุบันตำบลท่าพระได้ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริม หนองสิม – หนองใต้ เป็นแหล่งสาธารณะเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยวแห่งใหม่

๒.๓.๕ แหล่งน้ำธรรมชาติ

๑. แม่น้ำชี อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของตำบลท่าพระ
๒. หนองสิม – หนองใต้ อยู่ในเขตบ้านหนองบัวดีหมี
๓. หนองปลาแซง อยู่ในเขตบ้านหนองปลาแซง
๔. อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยเตย อยู่ที่บ้านห้วยเตย
๕. อ่างเก็บน้ำของศูนย์ราชการ ตั้งอยู่ในศูนย์ราชการท่าพระ

๒.๔ สภาพทางการศึกษา

การศึกษาในเขตตำบลท่าพระมีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นประถมและมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. โรงเรียนท่าพระวิทยาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖

๒. โรงเรียนวัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ สังกัดสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๑. โรงเรียนสังกัดสำนักงาน ประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ๗ โรงเรียน ดังนี้

๑. โรงเรียนชุมชนท่าพระ
๒. โรงเรียนบ้านท่าพระเนาวิ
๓. โรงเรียนบ้านหนองบัวคิหมี่
๔. โรงเรียนบ้านหนองแวงบวรวิทย์
๕. โรงเรียนบ้านห้วยเตยพัฒนา
๖. โรงเรียนบ้านหนองไช้ประชารัฐบำรุง
๗. โรงเรียนบ้านสวนมอนไคร่นุ่นวังหิน

นอกจากนั้น ก็มีโรงเรียนเอกชนอีกหนึ่งโรงเรียน คือ โรงเรียนอนุบาลเพียงนภา ด้วยเหตุนี้ ประชาชนในเขตตำบลท่าพระส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีการศึกษาก่อนข้างจะดี เมื่อศึกษาจบจากโรงเรียนใกล้บ้านแล้ว ก็ไปศึกษาต่อในตัวเมืองขอนแก่นซึ่งระยะทางจากท่าพระ - ขอนแก่นเพียง ๑๒ กิโลเมตรเท่านั้นและการเดินทางก็สะดวกสบาย ส่วนใหญ่แล้วประชาชนชาวตำบลท่าพระ ร้อยละ ๘๘ เปอร์เซ็นต์ ไปศึกษาต่อในตัวเมืองขอนแก่น ทั้งในระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา

๒.๕. สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

สภาพทางด้านเศรษฐกิจในเขตตำบลท่าพระในอดีต เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ได้แก่ โรงงานมันเส้น ลานตากมัน โดยจะมีการใช้ประโยชน์เป็นลานตากมันมากที่สุด แต่ในปัจจุบันตำบลท่าพระ ถ้าจะมองโดยภาพรวมแล้ว เศรษฐกิจดีขึ้น เนื่องจากชุมชนได้ขยายความเจริญมากขึ้น การดำเนินกิจการลานตากมันจึงต้องเลิกกิจการไป และหันไปดำเนินธุรกิจด้านอื่นๆ แทน มีหลายประเภทด้วยกัน ดังนี้

๑. ประเภทอุตสาหกรรมโรงงาน เช่น น้ำดื่มอัดลม โรงงานย้อมสีผ้า โรงงานขนมปัง โรงงานผลิตพลาสติก โรงงานผลิตนมโค
๒. ประเภทธนาคารและบริษัทประกันภัย
๓. ประเภทของการทำธุรกิจเกี่ยวกับบ่อสังหาริมทรัพย์ และบริษัทขาย และซ่อมรถจักรยานยนต์

๔. บริษัทพัสดุก่อสร้าง

๕. ป้ายขายน้ำมัน ๔ แห่ง

๖. สถานที่ราชการ เช่น สถานีตำรวจภูธร ตำรวจทางหลวง สถานีรถไฟ ศูนย์บริการโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ซ่อมสร้างเครื่องจักรกลที่คืน และสถานที่ทำงานของ ศูนย์ราชการที่เรียกว่า ศูนย์เกษตร ศูนย์ผสมเทียม ศูนย์วิจัยบำรุงพันธุ์สัตว์เขต ๔ ศูนย์สัตวบาล ศูนย์สุขสัตว์ รัฐวิสาหกิจ เช่น ไปรษณีย์ท่าพระ ร้านค้าของเอกชนทั่วไป เช่น ร้านขายโทรศัพท์ ร้านถ่ายรูป ร้านซ่อมรถ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านขายและซ่อมวิทยุโทรทัศน์ พัดลม ร้านขายยาเภสัช เป็นต้น

นอกจากนี้ ประชาชนในตำบลท่าพระ ได้ทำการเกษตรเสริมรายได้เกือบจะทุกครัวเรือน เช่น ปลูกผัก ปลูกดอกไม้ เลี้ยงไก่ การจับปลาลำน้ำ ปลา คอกม้าแข่ง เลี้ยงสุกร ขายที่ตลาดท่าพระ ตลาดอำเภอบ้านไผ่ ตลาดเมืองขอนแก่น และประกอบอาชีพขายของชำทั่วไป จึงทำให้ชาวบ้านในตำบลท่าพระมีงานทำ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวอย่างเพียงพอโดยไม่เดือดร้อนอาจเพราะเหตุข้างต้นดังกล่าวแล้ว ส่วนหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจในตำบลท่าพระจัดอยู่ในระดับกลาง เพราะมีการสร้างซื้อขายที่ดินและบ้านจัดสรร ทำให้เงินหมุนเวียนเข้าออก ปีละมากกว่า ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป จึงทำให้เศรษฐกิจในเขตตำบลท่าพระ มีแนวโน้มจะขยายตัวเร็วยิ่งขึ้นภายในระยะเวลาไม่กี่ปีนี้

๒.๖ สภาพทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม

ด้านศาสนา ประชาชนในเขตตำบลท่าพระส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๕ เปอร์เซ็นต์ นับถือศาสนาพุทธส่วนอีก ๑ เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาอิสลามและคริสต์

ด้านวัฒนธรรม ในเขตตำบลท่าพระมีวัฒนธรรมผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมไทยอีสานและวัฒนธรรมคนไทยเชื้อสายจีนสืบเนื่องจากในหมู่บ้านท่าพระมีคนจีนมาอาศัยอยู่ประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ จึงทำให้มีวัฒนธรรมทั้งแบบคนจีนและคนไทย เช่น เวลาคนจีนเสียชีวิตจะมีการทำพิธีกรรมแบบจีนและทำแบบวัฒนธรรมไทยพุทธด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อก้าวถึงศาสนาและวัฒนธรรมในตำบลท่าพระโดยรวมได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมหรือลดลงมาก แต่เดิมชาวท่าพระมีวัฒนธรรม แบบพึ่งพาอาศัยตนเอง พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ และพึ่งพาอาศัยสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี

เทวดาฟ้าดิน คือ อาศัณฐิมิปัญญาและแรงงานของตนเป็นหลัก การแลกเปลี่ยนค้าขายมีน้อย ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน พึ่งพาอาศัยกันได้ มีเวลาอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น เคารพนับถือ อาวุโส พุศภาษาลิ้นอีสาน ปฏิบัติตามระเบียบประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น เลี้ยงผี บรรพบุรุษ ผีปู่ตา มีประเพณีงันเฮือนดี^๖ ปฏิบัติตามประเพณีฮีตสิบสอง^๗ เชื่อและนับ พระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ด้านการศึกษาอาศัยวัดเป็นโรงเรียนพระภิกษุเป็นครูสอน มีโรงเรียนนอกวัดจำนวนน้อย ผู้หญิงมีการศึกษาต่ำกว่าผู้ชาย การรักษาพยาบาลสาธารณสุข พึ่งหมอพื้นบ้าน เช่น หมอธรรม หมอน้ำมันดี หมอบีบ หมอน้ำมัน หมอยา หมอลำทรง คัมน์บ่าบ่อ ไม่มีส้วม ไม่มีการคุมกำเนิด อยู่ไฟหลังคลอด ชอบกินอาหารสุกๆดิบๆ ชอบการ ฟังลำนิทาน ฟังการเล่านิทาน เป็นต้น

แต่ปัจจุบันเรื่องที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ชาวตำบลท่าพระได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ การได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องลดลง ความอบอุ่นใน ครอบครัวทำให้เวลากับลูกหลาน และครอบครัวค่อยๆขาดหายไป มีการโต้ตอบถกเถียงกับ ผู้อาวุโสมามากขึ้น การพูศภาษาลิ้นลดลง ขณะเดียวกันก็พูศภาษากลางมากขึ้น การเลี้ยงผี แบบเดิมบางส่วนบางกลุ่มลดลง ประเพณีทำบุญอุทิศแบบเดิมเริ่มหายไป การรักษาประเพณี ฮีตสิบสองบางประเพณีลดลง มีการเพิ่มและขยายตัวของศาสนาอื่นเข้ามา นอกจากศาสนา พุทธ เยาวชนได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการศึกษามากขึ้น เวลาเจ็บป่วย นิยมไปพบแพทย์ ตามสถานอนามัย และโรงพยาบาล นิยมคุมกำเนิด รู้จักสุขอนามัยมากขึ้น ความนิยมฟัง ลำลดลง ความนิยมชมชอบโทรทัศน์ ภาพยนตร์มีมากขึ้น การเล่านิทานให้บุตรหลานฟัง ลดลงเยาวชนหันมาดูการ์ตูนทางโทรทัศน์ นิยมใช้โทรศัพท์มือถือและอื่นๆแทน รับเอาแบบ การอุปโลกบริโลกแบบสังคมเมืองมากขึ้น^๘

ส่วนใหญ่ ประชาชนในตำบลท่าพระ ยังศรัทธาในพระศาสนาโดยเฉพาะ

^๖งันเฮือนดี หมายถึง เมื่อมีคนตายเผาศพเสร็จแล้วนิมนต์พระไปสวดพุทธมนต์ทำบุญที่บ้านผู้ตาย อีก ๓ วัน หรือ ๓ คืน, บุญสม จันบัวลา, นักการภารโรง โรงเรียนวัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๗.

^๗ฮีตสิบสอง หมายถึง จารีตที่ทำมาแต่สมัยโบราณทั้งสิบสองเดือน, เฉลา จันทรโสภา, ทายกวัด ท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์, สัมภาษณ์, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๔๗.

^๘ชอบ ดิสวนโคก, “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม”, ธรรมทัศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (กุมภาพันธ์ – มิถุนายน ๒๕๔๕) : ๗๖.

พระพุทธศาสนา และยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย ที่บรรพบุรุษเคยกระทำมา เพียงแต่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิมเล็กน้อย และลดลงเท่านั้น เช่น

๑. การเข้าวัดฟังธรรมจำศีลอุโบสถ ทำบุญให้ทานน้อยลง
๒. ยังมีความเชื่อเรื่องบุญบาป นรกสวรรค์ โลกนี้โลกหน้า
๓. ยังมีความเคารพผู้อาวุโสและคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์
๔. ยังมีการบวช การสวดวิญญาค การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญในงานศพ งานบุญสงกรานต์ บุญกฐิน บุญผ้าป่า บุญประดับดิน บุญเทศน์มหาชาติ บุญสารทไทย บุญอุทิศให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป (ภาคอีสานเรียกว่าทำบุญแจกข้าว) ประเพณีเข้าพรรษาออกพรรษา การลอยกระทง ทำบุญเบิกบ้าน จัดทำพิธีมงคลสมรส ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและลดลงอย่างเห็นได้ชัดอย่างที่ได้อธิบายแล้ว บางท่านก่อนจะทำพิธี

แต่งงานกันให้ถูกต้องตามประเพณี ก็จะอยู่ด้วยกันก่อนหลายเดือนหรือเป็นปีก็มี หรือแม้แต่การบวชพระจากแต่ก่อนเคยบวชอย่างน้อย ๑ พรรษา ปัจจุบันเหลือ ๓-๑๕ วัน และนิยมจัดงานใหญ่โตมีการแห่สนุกสนานเฮฮาตามแบบฉบับของชาวอีสานทั่วไป

ฉะนั้น สภาพทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมในตำบลท่าพระยังมีการยึดถือปฏิบัติ ตามธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมา แต่สภาพทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติ อยู่ในปัจจุบันของชาวตำบลท่าพระนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก อาจจะเป็นเพราะว่าเป็นค่านิยมหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ของสังคม เศรษฐกิจการเมือง การศึกษา และการปกครอง

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลผู้อยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานว่า พบว่า สาเหตุใด จึงอยู่ด้วยกันก่อนทำพิธีแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี ได้รับคำตอบว่า เขารักชอบพอกันแต่ยังไม่พร้อมที่จะทำพิธีแต่งงาน หมายความว่า เขายังไม่มีเงินทองค่าสินสอดค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน แต่ด้วยความรักจึงตกลงมาอยู่ด้วยกันและช่วยกันหาเงินทองเก็บไว้เมื่อทุกอย่างพร้อมจึงจัดทำพิธีแต่งงาน ให้ถูกต้องตามธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่พ่อแม่ของเขา ยึดถือปฏิบัติมา

อีกอย่างหนึ่งเขาไม่ต้องการให้เป็นภาระของพ่อแม่ที่ต้องมาเสียเงินทองเพราะเขา

ประชาชนในตำบลท่าพระนอกจากมีศาสนาและวัฒนธรรมในการยึดถือปฏิบัติ แล้ว ยังมีการเคารพนับถือบูชาวิญญาณบรรพบุรุษและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอีกด้วยโดยเฉพาะ

ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตลาดท่าพระ เมื่อถึงวันตรุษจีน วันเทศกาลงานงิ้ว ก็จะมีชาวจีนไปจับจ่ายซื้อของมาทำพิธีบูชาวิญญาณบรรพบุรุษอย่างที่เราเห็น โดยทั่วไป

บทที่ ๓

ลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓.๑ แนวคิดมูลเหตุพุทธบัญญัติเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาจากคนพาล

มูลเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท ด้วยเหตุผลทางความประพฤติดี เสื่อมเสีย ไม่สุภาพ ไม่ก่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา กล่าวคือ คนพาลเป็นผู้เกื้ออก หมายถึง ไม่มีความละเอียดรอบคอบ ไม่กลัวต่อการทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และมีจิตคิดชั่ว จนทำให้ประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาให้เลื่อมใสศรัทธา เหตุผลอีกประการหนึ่ง เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา ปกป้องพุทธบริษัทที่เป็นบัณฑิต ให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้อย่างเต็มความสามารถ ทั้งร่างกาย แรงใจ สติปัญญา และด้านทุนทรัพย์ จัดการบริหารให้หมู่คณะมีความก้าวหน้า เจริญรุ่งเรือง มั่นคงสืบไป แม้ในวงการพระพุทธศาสนาเองก็ตาม เมื่อมีผู้ศรัทธาเข้ามาบรรพชา อุปสมบทมากขึ้น ฉะนั้น ปัญหาในสังคมสงฆ์ที่เคยสงบสุข ก็ต้องแยกแตกเป็นนานานิกาย นานาทศนะ วิธีปฏิบัติที่แปลกกันออกไป ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากด้านความคิดเห็นและความประพฤดิ ๒ ประการดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ สาเหตุด้านความเห็น (ทิฏฐิสามัญญตา)

ผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุรูปใด ก็ให้เห็นตามรูปนั้น โดยไม่ขัดแย้งเหมือนกัน ซึ่งเรียกว่า เกิดความแตกแยกทางความคิด ทางความเห็น การตีความพุทธพจน์ให้เข้ากับ สำนักของตนเอง ให้กับความประพฤดิของตนที่ปฏิบัติอยู่ จนกลายเป็นความคลาดเคลื่อนจากพระสัทธรรมดั้งเดิม ที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ข้อแรกนี้คนพาลยอมไม่ประกอบด้วย

ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นถูกต้องตรงต่อพระธรรมวินัยสำนักของตนเอง ให้กับความประพฤดิของตนที่ปฏิบัติอยู่ จนกลายเป็นความคลาดเคลื่อน จากพระสัทธรรมดั้งเดิม

ที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ข้อแรกนี้คนพาลย่อมไม่ประกอบด้วยทิวฐิสามัญญตา^๑ คือ มีความเห็นถูกต้องตรงต่อพระธรรมวินัย ตัวอย่างเช่น พระเทวทัตต์ จัดว่าเป็นพาลทางความคิดอย่างแท้จริง จนกระทั่งแสดงความเห็นพาลนั้น ออกมาทางกายทุจริต ทางวจีทุจริต ถึงคิดการใหญ่แบ่งแยกสงฆ์ให้แตกออกจากกัน แต่ไม่สามารถจะให้สำเร็จตามใจของตนได้ ชำหนักกลับถูกแผ่นดินสูบให้ถึงชีวิตด้วยทิวฐิชั่วนั้นเสีย เพราะคนพาลย่อมได้รับผลกรรมของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้พระพุทธรองค์ได้ตรัสแก้ภิกษุทั้งหลาย เพื่อไม่ให้ทำตามพระเทวทัตต์ผู้เป็นพาล ดังพระพุทธรดำรัสที่ตรัสว่า “ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังเดือดร้อนในโลกหน้า ชื่อว่าเดือดร้อนในโลกทั้งสอง เขา ย่อมเดือดร้อนใจว่า เราได้ทำบาปไปแล้ว ครั้นไปสู่ทุกคติ เขาย่อมเดือดร้อนมากขึ้น”^๒

ในระดับสูงทิวฐิสามัญญตานี้ ท่านหมายถึง มีความเห็นในหลักการของอริยสัจ เพื่อทำตนให้พ้นไปจากทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง ส่วนบัณฑิตมีปกติดำรงอยู่ในทิวฐิสามัญญตา คือ เห็นถูกต้องพระวินัย และเห็นถูกต้องในพระพุทธรพจน์ที่ทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์

๓.๑.๒ สาเหตุด้านความประพฤติ (ศีลสามัญญตา)

คนพาลนั้นไม่สนใจในเรื่องความประพฤติเสียหายแก่หมู่คณะ แต่จะคิดถึงเฉพาะประโยชน์ของตน กล่าวคือ แสวงหาลาภสักการะ ทำตนให้เป็นผู้วิเศษ อ้างว่าตนบรรลุนิพพานชั้นสูง มีพระโศคาบัน เป็นต้น เพื่อจะได้ลาภตามที่ตนปรารถนา ตัวอย่างเช่น ในสังตตชฎิลสูตร ใจความว่า ข้าราชการบริวารของพระเจ้าปเสนทิโกศลปลอมเป็นนักบวชทำหน้าที่สายลับ พระพุทธรองค์ทรงแสดงว่า การทำอย่างนั้น ก็เหมือนหลอกลวงชาวโลก เพื่อปากท้องของตน นักบวชไม่ประพฤติเช่นนั้น ไม่ควรทำความลำบากแก่คนอื่น แต่ควรพึ่งตนเอง แม้การแสดงธรรมก็ไม่ควรเห็นแก่ทรัพย์เงินทอง”

ดังนั้น จากสาเหตุสองประการที่ยกมาข้างต้นนั้น เป็นเหตุผลที่ทำให้มีพฤติกรรมเป็นคนพาลและบัณฑิต จากพระพุทธรพจน์ที่ทรงบัญญัติพระวินัยนั้น เพื่อข่มคนพาล และยกย่องบัณฑิต และโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับ

^๑ ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๑๓/๒๕๓

^๒ บ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓/๒๕

^๓ อ.ทสก.(บาลี) ๒๔/๓๑/๓๔

ว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ เพื่อขมบुकคคผู้เกื้อยาก เพื่ออยู่สำราญแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะอันจัก
บังเกิดในอนาคต เพื่อความ เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของ
ชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม และเพื่อถือตามพระวินัย^๔

๓.๑.๓ พฤติกรรมของคนพาลในพระวินัยปิฎก

พระภิกษุบางรูปไปขโมยสิ่งของคนอื่น เมื่อถูกเขาจับได้ก็จะประณามให้
เสียหายต่าง ๆ ด้วยคำพูดถากถางว่า เป็นคนพาล คนหลง แม้เมื่อพระภิกษุทำอย่างนั้นก็ขาด
จากความเป็นพระภิกษุ ดังนั้น คนพาล จึงเป็นคนไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มารยาททราม ชอบ
คลุกคลีกับคฤหัสถ์ ด้วยเหตุผลที่ไม่เหมาะสม จึงควรถูกสงฆ์ขับไล่จากหมู่คณะ^๕

๓.๑.๔ พฤติกรรมของบัณฑิตในพระวินัยปิฎก

พระภิกษุที่เป็นบัณฑิต คือ ฉลาดในพระพุทธรพจน์ ควรได้รับสิทธิพิเศษหลาย
อย่าง เช่น การทักทายปราศรัย การถวายไม้ชำระฟัน การถวายน้ำ ถ้าไม่ปฏิบัติตามถือว่าต้อง
อาบัติ^๖

๓.๑.๕ พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตในพระสุตตันตปิฎก

๑. คนพาลมักทำสิ่งใด พุคสิ่งใด ไม่เหมาะสมแก่ฐานะ สถานที่บุคคล
แล้วยังประพฤติดิคิดในศีล ๕ เป็นนิจ ฉะนั้น เมื่อเขาถูกผู้คนกล่าวถึง ก็หวาดหวั่นใจ เพราะ
ตนทำชั่วเกรงชาวประชาจะนำเรื่องชั่วของตนมาตีแผ่ให้คนอื่นรับรู้^๗

๒. ภิกษุบัณฑิต พึงฉลาดในรูป คือ ความเป็นไปตามกฎธรรมชาติของ
ร่างกายสังขารที่ประกอบกันขึ้นมาจากธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ และลม นอกจากนั้น ยังมีรูปใหญ่
รูปน้อย อากาโร ๓๒ มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง กระดูก เป็นต้น ประชุมรวมกัน โดยมองให้
เห็นเป็นไตรลักษณ์ เพื่อสลัดความกำหนัดยินดีในรูปนั้นเสีย^๘

^๔ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๘๓/๓๐๕

^๕ วิ.ม. (ไทย) ๕/๒, ๑๕๕/๒๕๕

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๔/๔/๑๘๐-๒๒๓

^๗ ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๔๗๓/๒๘๗

^๘ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔, ๓๘๗/๓๗๐

๓.๑.๖ พาลธรรมและบัณฑิตธรรมในพระอภิธรรมปิฎก

ในพระอภิธรรมปิฎก พระพุทธพจน์ตรัสแสดงว่า พาลธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนพาล ได้แก่ ความไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อผลของบาปกรรมชั่ว ส่วนบัณฑิตธรรม มีนัยตรงข้าม ธรรมที่ทำให้คนเป็นบัณฑิต ได้แก่ ความละอายต่อบาป และความเกรงกลัวผลบาปชั่ว เป็นความดี ความฉลาด คือ กุศล^๕

๓.๒ ความหมายของคนพาลและบัณฑิต

๓.๒.๑ ความหมายของคนพาล

คนพาล หมายถึง คนชั่วร้าย ผู้ก่อการร้าย อาชญากร ฆาตกร โจร ผู้มีอิทธิพลกล่าวโดยสรุป ก็คือ คนที่สร้างแต่ความเดือดร้อนให้แก่สุจริตชนส่วนใหญ่ เพราะศัพท์ว่าพาล แปลว่า อ่อน คือ อ่อนไหวไปตามกระแสของความอยาก ความต้องการ ไม่สิ้นสุด ไม่รู้จักฝึกฝนตนเอง ไม่ยับยั้งจิตใจ ไม่เจริญเมตตาภาวนา แม้มีสมาธิก็ใช้ในทางผิด เช่น เป็นหมอเสน่ห์ หมอเวทย์มนต์ เป็นนักไสยศาสตร์ ไม่ใช่ นักพุทธศาสตร์ คือ ใช้วิชาโมหะ ของตน หลอกลวงคนอื่น แต่ไม่นำหลักพุทธธรรมไปสอน เพราะตนมีปัญญาทรมาน ไม่อาจเข้าใจในสัทธรรมทั้ง ๓ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธสัทธรรมได้เลย ท่านถือว่าเป็นพาลโดยแท้ เนื่องจากเป็นคนโง่ ไม่มีปัญญา ไม่รู้จักประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า ไม่รู้จักพระสัทธรรม มีโพธิปักขิยธรรม อริยสัจ ๔ เป็นต้น จึงต้องเวียนว่ายตายเกิดในสงสารวัฏอยู่เป็นปกติ^๖

มังคลัตถทีปนี แสดงถึงลักษณะของคนพาลว่า หมายถึง คนผู้ประกอบอกุศลกรรมมถ ๑๐ ประการ คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม จัดเป็นกายทุจริต การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบคาย พูดหาประโยชน์ไม่ได้ ไร้สาระแก่นสาร จัดเป็นวาจ

^๕ อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑, ๘๓๕/๔๓๒

^๖ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๕

ทุจริต และเป็นผู้มีโลกจิตคิดอยากได้ของคนอื่น คิดประทุษร้ายคนอื่น เห็นผิดจากคลอง
ธรรม คือเห็นอย่างมิจฉาทิฐิ ตัวอย่างเช่น ครูทั้ง ๖ มี ปุณณกัสสปะ มังขลโกศาณ
นิครนถนาฏบุตร

สังฆะยเวฬุฐบุตร ปกุกทกัจจายนะ อชิตเกสกัมพล และบาปบุคคผลเหล่าอื่น นอกจากครู
ทั้ง ๖ มีพระเทวทัตต์ และโกกาลิกภิกษุเป็นต้น ฟังเข้าใจว่า เป็นคนพาล^{๑๑}

๓.๒.๒ ความหมายของบัณฑิต

หมายถึง คนผู้มีปัญญา ผู้ฉลาดในสังขารทั้งปวง ได้แก่ ฐู่ในหลักปริยัติ
สังขาร

ปฏิบัติสังขาร และปฏิเวธสังขาร ได้แก่

๑. บัณฑิตพึงรู้ปริยัติสังขาร หมายถึง บัณฑิตผู้ฉลาด พึงศึกษาในหลัก
นวังคสัตถุศาสน์ ทั้ง ๕ ประการ คือ สุตตะ เถยยะ เวชยาकरणะ กถา อุทาน อิติวุตตกะ
ชาดก อัมภุตธรรม และเวทลละ

๒. บัณฑิตรู้หลักปฏิบัติสังขาร หมายถึง ฟังรู้และเข้าใจในหลักปฏิบัติเจริญ
จิต เจริญปัญญา คือ อบรมตนเองให้มีจิตที่มั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยสมณะกรรมฐาน และ
วิปัสสนากรรมฐาน

๓. บัณฑิตเข้าถึงหลักปฏิเวธสังขาร หมายถึง บัณฑิต ฟังรู้ผลการปฏิบัติ
สมณะและวิปัสสนาเบื้องต้นนั้น และสามารถจะทำให้ตนได้บรรลุถึงคุณวิเศษ กล่าวคือ
ปฏิเวธสังขาร ๕ ประการ^{๑๒} ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ อันเป็นฝ่าย
โลกุตตรธรรม คือ ธรรมที่พ้นจากโลก พ้นทุกข์ พ้นวัฏสงสารเสียได้

คำว่า “บัณฑิต” มาจากภาษาบาลี แปลว่า “ดวงปัญญาที่ฉลาดรอบรู้” แต่
ภาษาไทย ระดับชาวบ้าน มักจะเรียกว่า บัณฑิต หรือ ทิด คือ คนที่มีความรู้ มีความ
ฉลาด

^{๑๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนี แปลเล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร :
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๑๒} อภ.ส. (บาลี) ๓๔/๓๐๖/๒๓๘

ดังนั้นบัณฑิต จึงหมายถึง ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญา^{๑๓}

ในมังคลัตถทีปนี กล่าวว่า บัณฑิต หมายถึง บุคคลที่ประกอบด้วยกุศลกรรม ๑๐ มีการเว้นจากการฆ่าสัตว์ชื่อว่า บัณฑิต ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระมหาสาวก ๘๐ และพระสาวกของพระตถาคตเหล่าอื่น ทรุสุเนตต์และอกิตติคาบส เป็นต้นในอดีตกาล ฟังทราบว่าเป็นบัณฑิต ท่านเหล่านั้นทั้งหมดเรียกว่า บัณฑิต เพราะดำเนินในประโยชน์ทั้งหลายด้วยปัญญา ฉะนั้นในมังคลทีปนี บุคคลที่ชื่อว่า บัณฑิต เพราะดำเนินชีวิตไปในทางที่เป็นประโยชน์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วยปัญญา^{๑๔}

๓.๒.๓ ความหมายในทัศนะนักเขียนร่วมสมัย

๑. พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง คนโง่ ไม่รู้จักประโยชน์ ในโลกนี้ โลกหน้า ปราศจากปัญญา เป็นอยู่ด้วยสักว่ามีลมหายใจ ส่วน บัณฑิต หมายถึง คนฉลาด คือ ท่านเป็นอยู่ และดำเนินในประโยชน์กิจด้วยปัญญา ไม่คิดให้ร้ายแก่ใครๆ บัณฑิตเป็นผู้มีอัธยาศัยโอบอ้อมอารีเหลือวเลถึงประโยชน์ของผู้อื่นไม่คูดาย และข่อมแสวงหาประโยชน์ ๒ ประการ ได้แก่ ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า^{๑๕}

๒. พระเทพเวที(ประยูร ชาญโต) ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง ผู้ไม่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ส่วน บัณฑิต หรือ สัตบุรุษ หมายถึง ผู้มีปัญญา ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาหรือนักปราชญ์ คนคมีศีลธรรม ผู้สงบ ผู้ประกอบด้วยสัปปริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ^{๑๖}

๓. เทพพร มังธานี ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง ผู้ดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง มีจิตใจขุ่นมัวด้วยอำนาจทิฐฐิ ยังผลให้เห็นผิดเป็นชอบ ยึดค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘๕, ๕๑๕.

^{๑๔} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปลเล่ม ๑, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๑๕} พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์), มงคลชีวิต ๓๘, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑ - ๑๔.

^{๑๖} พระเทพเวที, (ประยูร ชาญโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓๕, ๓๒๒.

ไม่สามารถวินิจฉัยได้ว่า อะไรคืออะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด อะไรควรอะไรไม่ควร ส่วน บัณฑิต หมายถึง ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา คนดี ผู้มีจิตใจสะอาดผ่องใส มีความเห็น ถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ มีค่านิยมถูกต้อง สามารถรู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ถูกต้อง^{๑๗}

๔. พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๕) ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง ผู้ไม่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาชาตฉลาด มีความประมาทแล้ว ย่อมปราศจาก ประโยชน์ ๒ ประการ คือ ประโยชน์ปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์ภายภาคหน้าอย่างหนึ่ง ไปได้ ส่วน บัณฑิต หมายถึง ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอันชาญฉลาด ไม่ประมาทแล้ว ย่อมคว่ำประโยชน์ ๒ ประการ คือ ประโยชน์ปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์ภายภาคหน้าอย่างหนึ่ง ไปได้ ผู้มีปัญญานั้นท่านเรียกว่าบัณฑิต เพราะรู้แจ้งถึงประโยชน์^{๑๘}

๕. พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมธ ป.ธ.๕) ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง คนโง่ มีปัญญาน้อย ปราศจากความรู้สึกรู้จักคิดในทางบาปบุญคุณโทษ มีชีวิตอยู่ อย่างคนไร้ค่า มีชีวิตอยู่ก็แค่ลมหายใจเข้าออกเท่านั้น... ส่วน บัณฑิต หมายถึง คนที่ดำเนินชีวิตด้วยกุศลกรรมบถ คือทำเป็นกุศล พุคเป็นกุศล คิดเป็นกุศล รู้จักใช้ปัญญาความรอบรู้ ด้วยหลักเหตุหลักผล สามารถโยงเรื่องในอดีตเข้าสู่ปัจจุบัน และสาวไปถึงอนาคตด้วยความสัมพันธ์ดุจลูกโซ่ที่เดียว ในโอกาสเดียวกันก็ไม่ทำลายประโยชน์คนอื่น หรือประโยชน์ส่วนรวม มุ่งแต่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่คนหมู่มาก หรือสังคมส่วนใหญ่เป็นสำคัญ นี้คือบัณฑิตตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา^{๑๙}

๖. บุญมี แทนแก้ว ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง ผู้ประพฤติ

^{๑๗} เทพพร มังธานี, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖ - ๒๐,

^{๑๘} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๕), หนึ่งนาทีเพื่อชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๑), หน้า ๘๒.

^{๑๙} พระเทพวรคุณ, (สมาน สุเมธ), “การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต”, แสงอีสาน, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๑ (ธันวาคม ๒๕๔๓ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔) : ๒, ๕.

หมกมุ่นอยู่ในอภายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อม ความฉิบหาย มีนิสัยไม่ซื่อตรง ไม่มีคุณธรรม ไม่น่าคบหา ผู้เข้าไปใกล้จะนำความเสียหายมาให้ ส่วน บัณฑิต หมายถึง ผู้มีศีลธรรมรอบรู้ธรรมะ และปฏิบัติประพฤติดูอยู่ในธรรมที่ถูกต้อง^{๒๐}

๗. **ธรรมรักษา** ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล หมายถึง บุคคลที่ไม่ใคร่ครวญ ไม่สอบสวนแล้ว ชมคนที่ควรติ ตักคนที่ควรชม ปลูกความเลื่อมใสในฐานะอันไม่ควรเลื่อมใส แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะอันควรเลื่อมใส ส่วน บัณฑิต คือ บุคคลใคร่ครวญสอบสวนแล้ว ตักคนที่ควรติ ชมคนที่ควรชม แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะอันไม่ควรเลื่อมใส ปลูกความเลื่อมใสในฐานะอันควรเลื่อมใส^{๒๑}

๘. **สติต วงศ์สวรรค์** ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล คือ คนที่เห็นแก่ปากแก่ท้องมากกว่าคุณธรรม หรือ คนพาล คือ ผู้ชอบทำลายธรรม เพราะเห็นแก่ชีวิต แต่คนพาลไม่ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมไว้ เพราะฉะนั้น ไม่ควรบูชายกย่องคนพาล เพราะคนพาลไม่มีความรู้ความสามารถ ส่วน บัณฑิต หมายถึง ผู้เห็นแก่คุณธรรม ยิ่งกว่าการเห็นแก่ปากท้อง หรือบัณฑิต คือ ผู้ไม่ทำลายธรรมเพราะเห็นแก่ชีวิต แต่บัณฑิตยอมเสียสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมไว้ เพราะฉะนั้น ควรเคารพบูชายกย่องเชิดชูบัณฑิตเพราะบัณฑิตมีความรู้ความสามารถ^{๒๒}

๙. **วาริญา ภาวุตานนท์ ฌ มหาสารคาม** ให้คำนิยามไว้ว่า คนพาล คือ หรือคนเลว หมายถึง คนที่ประพฤติลึวนเป็นไปโดยทุจริต เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พวดเท็จ ดื่มสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทแล้วยังชักชวนให้ผู้อื่นร่วมกระทำด้วย ส่วน บัณฑิต หมายถึง ผู้เว้นจากทุจริตได้ คือ เว้นจากปาณาติบาต เว้นจากอกุศลนาทาน เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เว้นจากมูสาวาท และเว้นขาดจากการดื่มสุราเมรัย

^{๒๐} บุญมี แทนแก้ว, ความจริงของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖ -

๕๗.

^{๒๑} ธรรมรักษา, พระไตรปิฎกฉบับชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สติ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗ - ๒๒.

^{๒๒} สติต วงศ์สวรรค์, ปรัชญาตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๕๓, ๑๐๗.

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท แล้วยังได้ชักชวนให้ผู้อื่นเห็นดีเว้นจากการประพฤติกู้ชั่วทุกสิ่ง
ด้วย^{๒๓}

๓.๒.๔ คนพาลและบัณฑิตตามเกณฑ์ของจริยศาสตร์

เกณฑ์ทางหลักจริยศาสตร์ ว่าด้วยการทำดี และทำชั่วของมนุษย์ ให้ทัศนะตาม
พฤติกรรมของที่แสดงออก และจากสภาพทางสิ่งแวดล้อมทั่วไป ดังต่อไปนี้

๑. ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากสังคมของคนว่า การ
กระทำสิ่งใดดี ควรทำ และการกระทำอย่างไรเลว ควรเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภท
ใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม มากหรือน้อยเพียงใด

กรณีตัวอย่างที่ ๑ “นักเรียนหญิงของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย
ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ด้วยการรับจ้างถ่ายทำภาพยนตร์ลามกอนาจาร พร้อมเพื่อนชาย ซึ่ง
ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ กำลังสอบสวนและติดตามตัวมาดำเนินคดีต่อไป คาดว่าเป็นนักเรียนใจ
แตก มีปัญหาด้านครอบครัว”^{๒๔} วิเคราะห์จากข่าวนี้แล้ว ทำให้เห็นว่า คนมีความรู้มีมาก แต่
ความประพฤตินั้น ต้องฝึกฝน อบรมอีกส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ปล่อยให้ตามกระแสของโลกีย์ อย่าง
เขวachsenสองคนนี้ เพราะเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม แม้ตนจะมศึกษาถึงระดับมัธยม

ทัศนะของผู้วิจัย เห็นว่า เมื่อคนพาลได้รับความรู้นั้นแล้ว เช่น แม้จบการศึกษาสูง
ระดับปริญญาตรีก็มีมาก แต่ความประพฤติ อาชีพการงานที่เขาดำเนินอยู่นั้น กลับผิดกฎหมาย
ผิดต่อหลักศีลธรรมของคนส่วนใหญ่ เช่น เขาค้าขายยาเสพติด ค้าขายผู้หญิง ค้าแรงงานหญิง
และเด็ก เป็นต้น ฉะนั้น คนพาลแม้จะมีวิชา ความรู้ ระดับประกาศนียบัตรก็ตาม แต่ไม่ได้
อำนวยความสะดวกให้แก่คนส่วนใหญ่เลย ตรงข้ามทำให้สังคมยุ่งเหยิง สับสนมากขึ้น เพราะ
อาศัยความรู้เป็นเกราะกำบังตนเองในการแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนบัณฑิตนั้น มีนัยตรงกัน
ข้าม คือ เมื่อเขาได้ศึกษามีความรู้แล้ว ย่อมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์
ตัวอย่างเช่น ครูสอนหนังสือแก่นักเรียน เป็นต้น ถือว่าคนเหล่านี้ นำวิชาความรู้มาใช้ในทางดี
จึงจัดเป็นบัณฑิต ดังพระพุทธคุณบทที่ว่า “วิชาจรณสมบุโน”^{๒๕} พระพุทธองค์ผู้ทรงถึง

^{๒๓}วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, จิตวิทยาพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
(กรุงเทพมหานคร : ชีวากิวัฒน์, ๒๕๔๓), หน้า ๘๒.

^{๒๔} เติลินิวส์, (๑๓ กันยายน ๒๕๔๗) : ๑๔.

^{๒๕} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๕๕/๖๗

พร้อมด้วยวิชาคือความรู้และจรณะความประพฤติที่ดีงาม หมายถึง พระพุทธเจ้าของเรา ทรงเก่งทั้งความรู้วิชาการ และแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นให้ปฏิบัติตามได้สมกับทรงเป็นบัณฑิต ผู้มีความรู้อย่างแท้จริง

๒. ด้านทัศนคติเชิงพฤติกรรมและจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะ หรือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่า ตนเองชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรม ส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น ๆ จริยธรรมของแต่ละสังคมอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ หากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีทัศนคติไม่ดีต่อจริยธรรมข้อใดข้อหนึ่ง อาจมีการหาจริยธรรมใหม่มาทดแทน หรือถึงกับทิ้งจริยธรรมเก่าไปเลยก็มี

ทัศนะของผู้วิจัย เห็นว่า ในทางพระพุทธศาสนา ให้ถือหลักธรรมาธิปไตยเป็นใหญ่ คือ ทำสิ่งใดลงไปจะต้องนำหลักพุทธธรรมขึ้นมาก่อน ในการแก้ปัญหาทุกประการ เพื่อป้องกันการเล่นพรรค เล่นพวก หรือนำผลประโยชน์ที่ได้มาสู่คณะพวกพ้องของตน โดยไม่คำนึงถึงคนส่วนรวม ส่วนคนที่เป็นพาลนั้น ย่อมวิ่งไปตามกระแสของตนเองที่เรียกว่า อัตตาธิปไตยบ้าง วิ่งไปตามกระแสของโลกหรือสังคมที่เปลี่ยนไปบ้าง ที่เรียกว่า โลกาธิปไตย คือ โลกหรือสังคมส่วนมากเป็นใหญ่ในการทำตาม หรือ การดำเนินชีวิตตาม ซึ่งบางครั้งก็มีผลเสียเป็นอย่างยิ่ง เช่น การมีเพศสัมพันธ์หมู่มาก คราวละหลาย ๆ คน ผลคือทำให้ผู้มีโรคทางเพศสัมพันธ์ติดต่อไปยังคนอื่น ๆ อีก เกิดโรคเอดส์ กามโรค โรคผิวหนัง เป็นต้น ตามมาอย่างร้ายกาจ ฉะนั้น บัณฑิตจึงเลือกหลักของธรรมาธิปไตย ถือความถูกต้องเป็นใหญ่ ไม่ถือตนเอง ไม่ถือโลก^{๒๖}

๓. ด้านเหตุผล หมายถึง การใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือ เลือกไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือ แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล แรงจูงใจดังกล่าวอาจมาจากกฎของสังคม กฎของรัฐ กฎของศาสนา หรือมโนธรรมสำนึกของบุคคล

ทัศนะของผู้วิจัย เห็นว่า แรงจูงใจนั้น มีอยู่ ๒ อย่าง ภายในใจของมนุษย์เรา ได้แก่ แรงจูงใจฝ่ายดีทำให้คนกลายเป็นบัณฑิต คือแรงจูงใจที่เกิดจากฉันทะ พอใจ ยินดี รักใคร่ ต้องการสิ่งที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล แล้วอยากจะปฏิบัติหน้าที่ หรือ อยากจะทำงาน หรือ กิจกรรมนั้น ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี ส่วนแรงจูงใจฝ่ายบาปทำให้คนกลายเป็นคน

^{๒๖} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑

พาล คือ แรงจูงใจที่เกิดจากตัณหาเป็นเครื่องเหนี่ยวนำจิต เกิดความพอใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ สิ่งที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล เช่น เมานในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อย่างไม่สนใจต่อศีลธรรม หรือ กุระเบียบทางสังคมที่บัญญัติไว้ จึงกลายเป็นคนพาล เพราะแรงจูงใจของตนเป็นหลัก โดยขอบเขตของแรงจูงใจที่ทำให้เป็นคนพาล อันเกิดจากตัณหา นั้น มีสาเหตุแรงจูงใจที่พบ ๓ ลักษณะ คือ ค่านิยม สื่อมวลชนกับการโฆษณา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม^{๒๗}

๓.๒.๕ เกณฑ์ตัดสินชั่วและดีตามหลักจริยศาสตร์

การจะตัดสินว่า คนใดเป็นคนเลว เป็นพาลชน หรือ คนใดเป็นคนดี หรือ บัณฑิตชน ก็ให้พิจารณาดูที่พฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเป็นหลัก และพิจารณาถึงจารีตประเพณีทางสังคมของเขาด้วย กล่าวโดยสรุปมี ๔ ประการ ได้แก่

๑. **มนุษย์ควรทำตามจารีตประเพณีของสังคม** หมายถึง สมาชิกใดประพฤติปฏิบัติตามจารีตก็ถือว่าทำดีทำถูกต้อง แต่ไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง เพราะจารีตประเพณีของสังคมใดก็เหมาะสมสำหรับสังคมนั้น

๒. **มนุษย์ควรทำตามมโนสำนึกหรือจิตสำนึกที่ดี** หมายถึง มนุษย์ทุกคนต่างมีอินทรีย์พิเศษ หรือมโนธรรมทางศีลธรรม อันเป็นความสำนึกในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งเป็นเสียงภายในจิตใจที่ทำให้เราตัดสินใจได้ว่า “อะไรถูก อะไรผิด” มโนธรรมนี้จะฝังอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิด แต่อยู่ในลักษณะแฝง เมื่อมโนธรรมได้รับการพัฒนาถึงขั้นสมบูรณ์แล้ว ทุกคนจะเห็นความถูกต้องดีงาม

๓. **มนุษย์ควรทำประโยชน์ให้แก่มหาชน** หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บุคคลประพฤติปฏิบัติแล้ว เป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป ให้ความสุขมากกว่าความทุกข์ สิ่งนั้นเป็นการกระทำที่ดี

๔. **มนุษย์ควรทำตามหน้าที่** หมายถึง เป็นการกระทำที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล เป็นการกระทำที่เกิดจากกฎ

^{๒๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕๐ - ๔๕๑.

ศีลธรรม การกระทำตามหน้าที่ จึงเป็นการกระทำที่ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ หรือ มีสิ่งอื่นเคลือบแฝง^{๒๘}

๓.๓ ลักษณะคนพาลและบัณฑิต

การคิดชั่ว พูดชั่ว และทำชั่ว ทางกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะของคนพาล ส่วนการคิดดี พูดดี และทำดี ทางกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะของบัณฑิต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ลักษณะของคนพาลโดยย่อ

ลักษณะของคนพาลโดยย่อ คือ อนุโลมตามหลักของทุจจริต ๓ ได้แก่ (๑) กำหนดลักษณะทางความคิด (มโนกรรม) มี ๓ ประการ ได้แก่ ๑) คิดอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตนโดยไม่ชอบ ไม่ถูกต้องตามหลักของสัมมาสัมมันตะ คือ การงานไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และสัมมาอาชีพะ อาชีพที่สุจริต ๒) คิดพยาบาท อาฆาตคนอื่นจนกระทั่งนำไปสู่การทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน ๓) คิดเห็นผิดจากหลักพุทธธรรม คือ เป็นคนดำรงตนอยู่ในมิจฉา

ทิฐิ ไม่เชื่อบุญ บาป ไม่เชื่อกรรมดี กรรมชั่ว เป็นต้น^{๒๙}

ส่วนในทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค จัดด้านความคิดของคนพาลเป็น ๓ ลักษณะใกล้เคียงกันคือ คนพาลมักจะดำรงจิตของตนไปในกาม ในทางพยาบาท และในทางเบียดเบียน ซึ่งท่านเรียกความดำริอย่างนี้ว่า เป็น อกุศลสังกัปปะ^{๓๐} กำหนดลักษณะทางคำพูด (วจีกรรม) มี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ชอบพูดโกหก คำเท็จ ไม่จริงจังในการเจรจา (๒) ชอบพูดใส่ร้ายป้ายสี ส่อเสียดคนอื่น (๓) ชอบพูดคำหยาบคาย ไม่สุภาพ (๔) ชอบพูดจาไร้สาระหาแก่นสารไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ กำหนดลักษณะคนพาลทางการกระทำ (กายกรรม) มี ๓ ประการ ได้แก่ (๑) ทารุณคนหรือสัตว์ให้รับทุกข์ ทั้งกายและจิตใจด้วย

^{๒๘} พระมหาประหัต ปญญาโร, (สุนนท์), “จริยธรรมที่ปรากฏในลัทธิลอม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐ - ๔๑.

^{๒๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐

^{๓๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๑

อุบายต่างๆ (๒) ลัก ปลิ้น ชิงทรัพย์ คดโกงทรัพย์สินคนอื่น ด้วยอุบายต่าง ๆ และ (๓) ประพฤติผิดในกาม คือ ล่วงละเมิดคนรัก คู่ครองคนอื่น^{๓๑}

ในมังคลัตถทีปนี แสดงไว้ว่า คนพาลนั้น มี ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑) พาลลักษณะ หมายถึง คนพาลมักทำชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ๒) พาลนิमित หมายถึง ทำ พูด คิด ไปแล้ว ทำให้คนกำหนดได้ว่าตนเป็นพาล และ ๓) พาลอุปทาน หมายถึง ทำให้คนรู้ว่าตนเป็นพาล^{๓๒}

๓.๓.๒ ลักษณะของบัณฑิตโดยย่อ

จัดลักษณะโดยหลักสุจริต คือ กำหนดลักษณะทางความคิดดี (มโนสุจริต) มี ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ไม่คิดอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน โดยไม่ชอบ (อโลภะ) ๒) ไม่คิดประทุษร้ายคนอื่น ไม่คิดอาฆาตใคร ๆ (อโทสะ) ๓) เห็นชอบตามหลักพุทธธรรม คือ เห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ)^{๓๓}

ในทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ท่านได้อธิบายใกล้เคียงมโนสุจริตเพิ่มเติมว่า บัณฑิตนั้น มีความดำริปลอดจากกาม ดำริปลอดจากพยาบาท และดำริปลอดจากการเบียดเบียน ซึ่งเรียกว่า กุศลสังกัปปะ^{๓๔} กำหนดลักษณะทางคำพูดดี (วจีสุจริต) มี ๔ ประการ ได้แก่ ๑) พูดคำจริง ไม่พูดเท็จ ๒) พูดปรองดอง สามีภักดีผลประโยชน์ ไม่พูดให้แตกแยกกัน ๓) พูดสุภาพ มีมารยาทผู้ดี ไม่พูดหยาบโลน คำลามก ๔) พูดมีสาระ มีประโยชน์ ไม่พูดเหลวไหล กำหนดลักษณะทางการทำดี (กายสุจริต) แบ่งเป็น ๓ ประการ ได้แก่ ๑) มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ไม่ทำร้ายคนหรือสัตว์ให้รับทุกข์กายใจ ๒) สำรวมตน ไม่ลัก ไม่ปลิ้น ไม่นื้อโงง ๓) สันโดษในคู่ครองของตนเอง ไม่ล่วงเกินคู่ของคนอื่น

ในมังคลัตถทีปนี แสดงไว้ว่า บัณฑิต หมายถึง คนที่มีลักษณะ ๓ ประการ คือ

^{๓๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๔๖/๒๕๕

^{๓๒} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลทีปนี แปลเล่ม ๑, อ่างแก้ว, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐

^{๓๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๑

๑) บัณฑิตลักษณะ หมายถึง มีลักษณะที่บอกว่าเป็นบัณฑิตเพราะคิดดี พุคดี และทำดี ๒) บัณฑิตนิमित หมายถึง มีนิमितบอกว่าเป็นบัณฑิตเพราะเครื่องหมายที่ทำดี ๓) บัณฑิตอุปทาน หมายถึง ทำให้คนรู้ว่าตนเป็นบัณฑิตเพราะเหตุคิดดี พุคดี และทำดี^{๓๕}

๓.๓.๓ ลักษณะคนพาลและบัณฑิตโดยพิศดาร

ลักษณะของคนพาลและบัณฑิตโดยพิศดาร ได้กล่าวอธิบายถึงลักษณะทางกรรมบถ คือ ทางดีและทางชั่ว ลักษณะทางสติปัญญาอุปนิสัยของเรา ลักษณะทางกรรมดีกรรมชั่ว เป็นต้น มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะทางกรรมบถ หมายถึง อกุศลกรรมฝ่ายเลว และกุศลกรรมฝ่ายดี เป็นเกณฑ์ทำให้เป็นคนพาล และเป็นบัณฑิต ได้แก่ คนพาลมักประกอบกรรมที่เป็นกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ส่วนบัณฑิตนัยตรงกันข้าม คือ มีกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต เนื่องจากบัณฑิตเป็นผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค ๘ ฉะนั้น ข้อแตกต่างระหว่างคนพาลและบัณฑิต ดังนี้

๑.๑ คนพาล มักทำอกุศลกรรมเป็นปกติ ได้แก่ กรรมที่เลวทราม กรรมที่ไม่น่าปรารถนา ไม่ดี ไม่มีประโยชน์ประกอบด้วยโทษภัย โดยเกิดจากมูลเหตุ คือ อกุศลมูล ๓

ประการ ได้แก่ โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธประทุษร้าย และโมหะ ความหลง

๑.๒ บัณฑิต มีปกติทำกุศลกรรม คือ กรรมดี มีคุณ มีประโยชน์ เกื้อกูลแก่ตนและสังคมไม่ทำลายทั้งคนและสิ่งแวดล้อมให้เสียหาย เพราะเกิดจากมูลเหตุที่เป็นกุศล ๓ ประการ ได้แก่ อโลภะ ไม่อยากได้ของคนอื่น อโทสะไม่คิดประทุษร้ายคนอื่น และอโมหะ ไม่หลงใหลมัวเมาในโลกธรรมฝ่ายดี และไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมฝ่ายเลว^{๓๖}

๒. ลักษณะทางสติปัญญาอุปนิสัย หมายถึง ลักษณะทางปัญญาและอุปนิสัย เป็นรากฐานสำคัญของพฤติกรรมมนุษย์ เพราะการทำ การพูด การคิด ของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ล้วนเกิดจากพื้นฐานทางจิตใจ และพื้นฐานทางสติปัญญาที่ไม่เหมือนกัน ได้แก่ คนพาลเป็นคนมีปัญญาทราม ส่วนบัณฑิตนั้น จัดว่าเป็นคนมีปัญญา เนื่องจากพื้นฐานทางจิตใจ และสติปัญญาของแต่ละคน ย่อมเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญต่อพฤติกรรมของความเป็นคนพาล

^{๓๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลทีปนี แปลเล่ม ๑, อ่างแก้ว, หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕

และเป็นบัณฑิต จึงทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างกันออกไป สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน ได้แก่ กรรม หรือ การกระทำ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต มี ๔ ประการ คือ บุคคลผู้มีโทษปกติ คือ บุคคลที่มีปกติประพฤติชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ บุคคลผู้มีโทษมาก คือ บุคคลที่ประพฤติชั่ว ทางกาย วาจา และใจ มากกว่า ประพฤติดี บุคคลผู้มีโทษน้อย คือ บุคคลที่ประพฤติดี ทางกาย วาจา และใจมากกว่า ประพฤติชั่ว บุคคลผู้ไม่มีโทษ คือ บุคคลผู้ที่ประพฤติแต่ความดีทางกาย วาจา และใจเท่านั้น^{๓๓}

๓. ลักษณะทางกรรมดี กรรมชั่ว หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจ แบ่งเป็นฝ่ายดี และฝ่ายดี ดังนี้

๓.๑ กรรมจำแนกคนให้ดีให้เลว หมายถึง การกระทำนั้นเอง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงจำแนกบุคคล เป็น ๔ ประเภท ตามพฤติกรรมของเขาที่แสดงออกมา หากเป็นพฤติกรรมที่เป็นทุจริต ก็ได้รับทุกข์โทษ จากการกระทำนั้น แต่ตรงข้ามถ้าเป็นพฤติกรรมที่สุจริต ก็จะมีคุณประโยชน์ ไม่มีโทษ ในระดับของการกระทำ ก็มีความต่างกัน บางคนทำกรรมชั่วมาก บางคนทำกรรมชื่อน้อย บางคนกระทำกรรมดีมาก บางคนกระทำกรรมดีน้อย หรือบางคนทำความดีความชั่วเท่า ๆ กัน ก็ย่อมได้รับผลของกรรมทั้งสิ้น

๓.๒ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วเหมือนคนปลูกพืชเช่นใดก็ได้ผลเช่นนั้น หมายถึง กฎแห่งกรรม เป็นกฎเกณฑ์ทางพฤติกรรมของมนุษย์ ที่จะต้องเป็นไปตามลักษณะของการกระทำและผลของการกระทำ บุคคลใดได้กระทำกรรมอย่างใด ย่อมได้รับของการกระทำเช่นนั้น เหมือนกับการหว่านพืช เมื่อหว่านพืชเช่นไร ก็ได้รับผลเช่นนั้น ผลที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับระดับของการกระทำ ซึ่งพระพุทธองค์จัดประเภท ของความแตกต่างของกรรมและผลของกรรม และการสิ้นกรรม คือ หลุดพ้น จากการยึดถือทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว^{๓๔}

๔. ลักษณะทางความประพฤติ หมายถึง พฤติกรรม จนเป็นนิสัยประจำวัน คือ ความเคยชินไปเสียแล้ว ได้แก่ คนพาล คิด พุค ทำ สิ่งที่เขาหาประโยชน์มิได้ ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงกันข้าม คือ คิดดี พุคดี และทำสิ่งดีมีประโยชน์^{๓๕}

^{๓๓} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๑๐/๓๓๑ - ๓๓๒

^{๓๔} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๓๓/๓๔๖ - ๓๔๕

^{๓๕} อจ.ติก. (บาลี) ๒๐/๔๔๒/๑๒๕

๕. **ลักษณะทางการถามปัญหา** หมายถึง คนพาลจะตั้งปัญหาถามก็ไม่แยบคาย แก้ปัญหาไม่แยบคาย และเมื่อมีผู้ตอบปัญหาของตนได้กลับโกรธ พุดจาประชดประชันเหยียดหยาม ส่วนบัณฑิตมีนิสัยตรงกันข้าม คือ ก่อนจะตั้งปัญหาถามเรื่องใด กับใคร ก็ดำรงตนอยู่ในองค์ ๓ เสมอ ได้แก่ ตั้งปัญหาโดยแยบคาย แก้ปัญหาโดยแยบคาย และเมื่อเขาถามได้ก็อนุโมทนา ยินดี พุดให้กำลังใจยกย่อง ด้วยคำพูดไพเราะน่าฟัง^{๔๐} ฉะนั้น บัณฑิตพึงฉลาดในการตั้งปัญหาถาม หรือฉลาดในการตอบปัญหา ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟังตอบโดยนัยเดียว แยกตอบ ตอบโดยย้อนถาม และใช้วิธีการงดตอบปัญหานั้นเสีย จึงถือว่าเป็นคนฉลาด ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “บัณฑิตย่อมเว้นด้านเสื่อม ถือเอาด้านเจริญ ชีรชนเพราะรู้จักประโยชน์ ชาวโลกจึงเรียกว่า “บัณฑิต”^{๔๑}

๖. **ลักษณะทางความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน** หมายถึง คนพาลจะแก่งัดพุดอ้างหน้าที่การงานซึ่งยังไม่มาถึง และไม่รับผิดชอบต่องานนั้นที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าของตนแล้วด้วยการอ้างเหตุผลนานาประการ เพื่อปิดความผิดให้คนอื่น คือ ปฏิเสธเพื่อเอาหน้ารอดไปเป็นครั้ง ๆ ส่วนบัณฑิตมีนิสัยตรงข้าม คือ เมื่องานเกิดขึ้นก็ทำด้วยความพอใจ และงานไม่มีก็ยังไม่รับปากใคร^{๔๒}

๗. **ลักษณะการวางท่าทีต่อสังคม** หมายถึง คนพาลปรารถนาจะให้คนอื่นยกย่องตนเอง เช่น เมื่อการงานเกิดขึ้นในอวาสอยากจะทำให้ศัตรูและบรรดาพระภิกษุสงฆ์ รู้ว่าตนนั้นแหละ เป็นคนดำเนินการ จนงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แม้คนอื่นจะช่วยเหลือมากกว่าตนเองก็ตาม คือ ชอบอ้างเอาความดีใส่ตน ฉะนั้น คนพาลจึงมีแต่ความริษยา และมานะมากยิ่งขึ้น ส่วนบัณฑิตไปที่ใดก็ไม่ติดสถานที่ ไม่พุดเทียบเคียงเพื่อได้ลาภสักการะเหมือนคนพาล แม้เวลาประสบสุขหรือทุกข์ ก็ไม่หวั่นไหวไปตามเลย มีแต่ความมั่นคงอยู่ภายในด้วยสมาธิ คราวมีลาภสักการะก็ไม่หลงไหลมัวเมา มีความเข้าใจและวางท่าทีให้ถูกต้อง ยินดีในการสละไปของอุปทาน^{๔๓}

๘. **ลักษณะทางแรงปรารถนา** หมายถึง คนพาลมีแรงจูงใจให้ปรารถนา บุตร

^{๔๐} อจ.ติก. (บาลี) ๒๐/๔๔๔/๑๓๐

^{๔๑} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๗๑

^{๔๒} อจ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๓๔๓ - ๓๔๔/๑๐๕

^{๔๓} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๕/๒๔

ทรัพย์ รัฐ (การปกครอง) ความสำเร็จโดยไม่ชอบธรรม แล้วทำความชั่วด้วยตนเองบ้าง ด้วยคนอื่นบ้าง ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้าม คือ ปราศจากทรัพย์ รัฐ ความสำเร็จ โดยชอบธรรม เพราะตนมีศีล มีปัญญา ประกอบด้วยธรรม^{๔๔}

๕. **ลักษณะทางการศึกษา** หมายถึง คนพาลมีการศึกษาน้อย คือมีสุตะน้อย ก็ยอมแก่ชราลงเหมือนโคถึก เนื้อหนังเจริญขึ้น แต่ปัญญาเลวทรามไม่เจริญเลย ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้าม คือ มีการศึกษามาก ฟังมาก เป็นพหูสูตร แม้จะมีอายุมาก ก็ยังทำประโยชน์ต่อคนอื่นได้^{๔๕}

๑๐. **ลักษณะโดยความสำคัญตน** หมายถึง คนพาลผู้รู้ว่าตนเป็นพาล ก็ยังว่าเป็นบัณฑิตได้บ้าง แต่คนพาลใดที่สำคัญตนว่าเป็นบัณฑิตนั้นแหละเป็นคนพาลแท้ๆ^{๔๖}

๑๑. **ลักษณะบัณฑิตโดยคำพูดที่เป็นธรรม** หมายถึง สภาโคขาตัตตบุรุษ เข้าร่วมประชุมก็ถือว่าไม่ใช่สภาที่สำคัญ คนพาลจึงพูดไม่เป็นธรรม ส่วนผู้ที่ละราคะ โทสะ โมหะ แล้วพูดเป็นธรรมจึงชื่อว่าเป็นสัตบุรุษ^{๔๗}

๑๒. **ลักษณะบัณฑิตโดยความกตัญญูทวาที** หมายถึง คนที่เป็นบัณฑิตนั้น ต้องมีความกตัญญูรู้คุณท่าน คบหาสมาคมกับกัลยาณมิตรคือมิตรดี มีความรักดีมั่นคง ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากด้วยใจจริงไม่แอบแฝงอำภิส หรือ ไม่ช่วยเพราะเห็นแก่รางวัล^{๔๘}

๑๓. **ลักษณะโดยคำนึงถึงฐานะ และฐานะ** หมายถึง คนพาลจะพิจารณาว่าเราไม่ยอมทำเรื่องนี้เลย แต่เรื่องนี้จะอำนวยประโยชน์ให้ ฉะนั้น เราควรทำเรื่องดังกล่าว จึงถือว่าไม่สอดคล้องกัน ส่วนบัณฑิต พิจารณาตรงข้ามว่า แม้เรื่องนี้เราไม่ชอบใจที่จะทำก็ตาม แต่ก็เข้าไปเพื่อประโยชน์ และเมื่อทำไปแล้วก็มีประโยชน์จริง ๆ^{๔๙}

๑๔. **ลักษณะโดยถือตามหลักประโยชน์ ๒ อย่าง** หมายถึง คนพาลไม่สามารถยึดประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐิธัมมิกัตถะ) และประโยชน์ในเบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ)

^{๔๔} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๓/๒๖

^{๔๕} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๑/๓๕

^{๔๖} พุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๖๓/๔๖

^{๔๗} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๓๒๕/๒๗๐

^{๔๘} พุ.ชา.(บาลี) ๒๓/๒๔๖๖/๕๔๑

^{๔๙} อ.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๑๑๕/๑๕๕

คือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาไว้ได้ ตรงข้ามกับบัณฑิตนั้น สามารถถือเอาประโยชน์ทั้งสองอย่างได้^{๕๐}

๓.๓.๔ ตัวอย่าง การเปรียบเทียบลักษณะคนพาลและบัณฑิต

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนระหว่าง คนพาลและบัณฑิต ท่านได้แสดงลักษณะคนพาลไว้ตรงข้ามกับบัณฑิตเสมอ เช่น คนพาลมักจะทำอะไรตามใจของตน แต่บัณฑิตย่อมฝักใจ คือ ฝักฝนตนไม่ให้ไปตามกระแสแห่งกิเลสตัณหา คนพาลเปรียบเหมือนสัตว์ใหญ่แต่บัณฑิตเปรียบเหมือนพญาราชสีห์ แม้จะมีตัวเล็กกว่าก็มีพลังน่ากลัว เป็นต้น ดังนี้

๑. คนพาลมักทำอะไรตามใจ แต่บัณฑิตต้องฝักฝนตน ได้แก่ คนพาล จะไม่ชอบการฝักฝนอบรมตน แต่จะประพฤติไปตามจิตใจของตน ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้าม มีอุปมาว่า คนไข่น้ำก็ไข่น้ำเข้านา ช่างครกก็คัดครกให้ตรง ช่างถากไม้ก็ถากไม้ ฉะนั้น บัณฑิตก็ต้องฝักฝนตนเอง^{๕๑}

๒. อุปมาโดยทางสติปัญญา หมายถึง คนพาลเปรียบกับสัตว์ทั้งหลาย เช่น หงส์ นกกระเรียน ช้าง ต่างกลัวราชสีห์ แม้สัตว์บางชนิดจะมีร่างกายใหญ่โตกว่าราชสีห์ก็ตาม ฉันทิ ในมวลมนุษย์นี้ ถึงจะเป็นเพียงเด็ก ถ้ามีปัญญาแล้ว ก็จัดว่าเป็นผู้ใหญ่ได้เช่นกัน ตรงข้ามถ้าไปถึงร่างกายใหญ่โต ก็หาเป็นผู้ใหญ่ไม่^{๕๒} คือ เป็นการเปรียบเทียบว่า คนที่เป็นบัณฑิตนั้น แม้จะมีร่างกายเล็กกว่าแต่ก็มีปัญญาดีกว่า

๓. ความเป็นผู้ใหญ่อยู่ที่การฝักฝนไม่ใช่แก่ชราเพราะอยู่หลายปี ได้แก่ คนพาลแม้อยู่ยาวนานร้อยปี จนวัยแก่ชรา ผมหงอก ก็ไม่ใช่คนเจริญ ตรงข้ามกับบัณฑิตมีสติจะมีธรรม มือหึงสา ฝักฝนบังคับตนเองได้ สามารถขจัดมลทินความเศร้าหมองแห่งจิตใจได้ จึงชื่อว่าเป็นผู้ใหญ่^{๕๓}

^{๕๐} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๓๘๐/๑๒๖

^{๕๑} พ.ร. (บาลี) ๒๕/๑๖/๒๕

^{๕๒} ส.นิ. (บาลี) ๑๖/๓๐๕/๓๒๕

^{๕๓} พ.ร. (บาลี) ๒๕/๒๕/๕๐

๔. อุปมาดั่งน้ำนิ่งไหลลึก หมอน้ำพร่อง ได้แก่ คนพาลท่านเปรียบเหมือนห้วงน้ำน้อยไหลดั่งสนั่น บัณฑิตเหมือนห้วงน้ำใหญ่ไหลนิ่งเงียบ และคนพาลมีอุปมาเหมือนหม้อที่มีน้ำครึ่งเดียว ส่วนบัณฑิตเหมือนหม้อน้ำที่เต็มย่อมไม่ส่งเสียงดังเลย^{๕๔}

๓.๓.๕ ลักษณะคนพาลและบัณฑิตในทัศนะนักเขียนร่วมสมัย

๑. พระธรรมกิตติวงศ์ กล่าวว่า ลักษณะคนดี หรือบัณฑิตมี ๗ ประการ เป็นคนไม่มักโกรธ เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนไม่ปรารถนาความชั่ว เป็นคนไม่มีความตระหนี่ เป็นคนไม่อ้ออวด เป็นคนมีความละเอียดใจ และ เป็นคนกลัวบาปกรรม^{๕๕}

๒. ปิ่น มุกข์นิตย์ กล่าวว่า ลักษณะของคนพาล ได้แก่ มีความคิดชั่ว พุดจาชั่ว ชอบทำชั่ว ส่วนลักษณะผู้เป็นบัณฑิตมี ๓ ประการ คือ มีปกติชอบคิดดี มีปกติชอบพูดดีและมีปกติชอบทำดี โดยการสังเกต ลักษณะคนพาลและบัณฑิต ตามพระพุทธวจนะนี้มี ๓ ประการ คือ ความคิด คำพูด และการกระทำ^{๕๖}

๓. พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) กล่าวว่า คนพาล มีอยู่ ๓ ลักษณะ คือ พาลลักษณะ ๑ พาลนิมิต ๑ พาลอุปทาน ๑ กล่าวคือ (๑) พาลลักษณะ ได้แก่ มโนทุจริต ๓ คือการเพ่งเล็งลักของเขา ความพยาบาท ความโกรธและเห็นผิดจากพระพุทธศาสนา (๒) พาลนิมิต ได้แก่ วจีทุจริต ๔ คือ กล่าววาจาต่อลวงผู้อื่น กล่าวต่อเสียดยุยงให้เขาแตกร้าวกัน กล่าวคำหยาบ มีคำพ่อแม่เป็นต้นและกล่าวแต่เรื่องราวไม่มีประโยชน์ (๓) พาลอุปทาน ได้แก่ กายทุจริต ๓ คือ การฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตายไป ลักสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตนเองและการล่วงประเวณีในสตรีที่เขาหวงแหนลักษณะเครื่องหมายที่สามารถเห็นได้ชัดและรู้ชัดว่าเป็นคนพาล ประการสำคัญที่สุดก็คือ เขาสามารถที่จะทำความ

^{๕๔} ชุ.ศุ. (บาลี) ๒๕/๓๘๘/๔๓๒

^{๕๕} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘), คลังธรรม เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒.

^{๕๖} ปิ่น มุกข์นิตย์, มงคลชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐๕.

ทุจริตได้อย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าว ส่วนลักษณะของบัณฑิตนั้นตรงกันข้ามกับคนพาล คือ ได้แก่ มโนสุจริต ๓ วจิสฺสุจริต ๔ กายสุจริต ๓ เป็นต้น ^{๕๖}

๔. เทพพร มังธานี กล่าวว่า ลักษณะของคนพาลมี ๓ ประการ ได้แก่

(๑) ชอบคิดชั่ว คือ กิดละโมภในทรัพย์สินของผู้อื่น กิดร้ายต่อผู้อื่น กิดไม่ถูกต้องตามธรรมเนียมของคลองธรรม (๒) ชอบพูดชั่ว คือ พูดเท็จ พูดต่อเสียด ยุยง พูดเพื่อทำลายผลประโยชน์ของผู้อื่น พูดคำหยาบและพูดเพื่อเจ้อ (๓) ชอบทำชั่ว คือ ทำร้ายเบียดเบียนล้างผลาญคนและสัตว์ทั่วไป ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิชอบ เช่น ทุจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น ประพฤติผิดในกาม ล่วงละเมิดบุคคลที่เป็นที่หวงแหนของผู้อื่น ส่วนลักษณะของบัณฑิต ๓ ประการ ได้แก่ (๑) กิดดี คือ ไม่คิดโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่คิดพยายามเบียดเบียนผู้อื่นมีความเห็นชอบ คือ เห็นบุญ เห็นบาป เห็นบุญคุณของพ่อแม่ว่ามีจริง (๒) พูดดี คือ พูดคำจริง พูดสมานไมตรี พูดไพเราะ พูดสิ่งที่มีสาระมีประโยชน์สามารถนำไปเป็นข้อคิดในชีวิตได้ (๓) ทำดี คือ เว้นจากการเบียดเบียนทำลายชีวิตคนและสัตว์มีกายสุจริต เลี้ยงชีพโดยชอบธรรมไม่ประพฤติผิดในกาม เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นพาลและบัณฑิตหรือลักษณะคนพาลและบัณฑิตสามารถวิเคราะห์ได้จากพฤติกรรมทางการคิด การพูดและการกระทำ ^{๕๗}

๕. สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวว่า ลักษณะคนพาลมี ๓ ประการ คือ ประพฤติทุจริตทางกาย ประพฤติทุจริตทางวาจา และประพฤติทุจริตทางใจ หรือคนพาลคิดชั่วพูดชั่วทำชั่ว ส่วนลักษณะบัณฑิตมี ๓ ประการ คือ ประพฤติสุจริตทางกาย ประพฤติสุจริตทางวาจา และประพฤติสุจริตทางใจ หรือกิดดี พูดดี ทำดี ^{๕๘}

๖. พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ลักษณะของคนพาลกล่าวคือ คนพาลเป็นผู้มีปกติกิดชั่ว มีปกติพูดถ้อยคำที่ชั่ว มีปกติทำการชั่ว ส่วนลักษณะบัณฑิต กล่าวคือ บัณฑิต เป็นผู้ที่มีปกติกิดดี มีปกติพูดถ้อยคำที่ดี มีปกติทำการดี หรือ คนดี ถ้าว่าโดยลักษณะเฉพาะตัวของเขาที่เราเรียกว่า สัตบุรุษ หรือบัณฑิตมีลักษณะ ๓ ประการ ได้แก่ (๑)

^{๕๖} พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์), มงคลชีวิต ๓๘, อ่างแก้ว, หน้า ๑๒.

^{๕๗} เทพพร มังธานี, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐, ๒๖.

^{๕๘} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๔๗๔, ๕๐๔.

ซึ่มมัญญาตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักความจริงของธรรมชาติ และรู้จักหลักการ (๒) อุตัญญาตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมาย และรู้ความมุ่งหมายของหลักธรรม หรือหลักการ (๓) อุตัญญาตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะเพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถและคุณธรรม (๔) มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเหมาะพอดี (๕) กาลัญญาตา รู้จักกาล คือ เช่น รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร (๖) ปริสัจญญาตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุมและชุมชน (๗) ปุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยอหยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น^{๖๐}

๓.๔ ประเภทของคนพาลและบัณฑิต

การแบ่งประเภทของคนพาลและบัณฑิตนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งตามหลักสัพปริสวารค อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต และตามหลักสังคาลกสูตร ที่ฉนิกาย ปาฎิกวรรค โดยย่อ กล่าวถึงบุคคล ๒ จำพวก คือ กลุ่มคนพาลและกลุ่มบัณฑิต หรือ คนชั่วกับคนดี ซึ่งได้อธิบายแต่ละประเภทว่า คนพาลและบัณฑิตนั้น เป็นอย่างไร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ ประเภทของคนพาลและบัณฑิตตามนัยแห่งสัพปริสวารค

เมื่อแบ่งตามนัยแห่งสัพปริสวารค อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต^{๖๑} ได้แสดงประเภทของคนพาล และบัณฑิตไว้ถึง ๑๐ สูตรด้วยกัน เพื่อจำแนกให้เห็นความแตกต่างกันออกไป มีนัยกล่าวเป็นคู่ ๆ ไป กล่าวโดยย่อ ทั้งฝ่ายคนพาลและฝ่ายบัณฑิต มี ๖ จำพวก เป็นคู่ ๆ กันไป ดังนี้ (๑) จำพวกที่ ๑ เป็นผู้ไม่รักษาศีล ๕ และรักษา (๒) จำพวกที่ ๒ เป็นผู้ไม่มีศรัทธาและมีศรัทธา (๓) จำพวกที่ ๓ เป็นผู้ประพฤติกกรรม ๑ อย่างทั้งฝ่ายชั่วและฝ่ายดี (๔) จำพวกที่ ๔ เป็นผู้ประพฤติกกรรม ๑๐ ประการทั้งฝ่ายชั่ว

^{๖๐} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๒๗ - ๖๓๐.

^{๖๑} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๑ - ๒๑๐/๓๒๐ - ๓๓๑

และฝ่ายดี (๕) จำพวกที่ ๕ เป็นผู้ไม่ดำเนินชีวิตตามมรรค ๘ และการดำเนินชีวิตตามมรรค และ (๖) จำพวกที่ ๖ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมชั่วและธรรมดี

๑. **โดยนัยแห่งสิกขาปทสูตร** คือ แบ่งตามหลักศีล ๕ ได้แก่ ๑) **คนพาล** หมายถึงผู้ละเมิดศีล ๕ คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดในกาม กล่าวคำมุสาวาท และดื่มสุรายาเสพติด สิ่งมีนเมาให้โทษทุกชนิด และเป็นคนพาล ยิ่งกว่าคนพาล หมายถึง ผู้ละเมิดศีล ๕ และชักชวนคนอื่นให้ละเมิดศีล ๕ ๒) **บัณฑิต** หมายถึง ผู้ประพฤติศีล ๕ เป็นปกติ คือ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นกล่าวคำมุสาวาท เว้นดื่มสุรายาเสพติด สิ่งมีนเมาให้โทษทุกชนิด และเป็นบัณฑิตยิ่งกว่าบัณฑิต หมายถึง ผู้มีศีล ๕ และชักชวนคนอื่นให้มีศีล^{๖๒}

๒. **โดยนัยแห่งอัสสัทธสูตร** คือ แบ่งตาม อสัทธรรมและสัทธรรม ได้แก่ ๑) **คนพาล** จะดำรงอยู่ด้วยความไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ มีสุตะน้อย เกียจคร้าน หลงลืมสติ และมีปัญญาทึบ ๒) **บัณฑิต** จะดำรงตนอยู่ด้วยความมีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ เป็นพหูสูตร มีความ پاکเพียร มีสติ และมีปัญญาดี^{๖๓}

๓. **โดยนัยแห่งสัตตกรรม** คือ แบ่งตามหลักกรรมบถ ๗ อย่าง ได้แก่ ๑) **คนพาล** หมายถึง บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ผู้ลักทรัพย์ ผู้ประพฤติผิดในกาม ผู้พูดเท็จ ผู้พูดต่อเสียด ผู้พูดคำหยาบ และผู้พูดเพื่อเจ้อ ๒) **บัณฑิต** หมายถึง บุคคลผู้มีนัยตรงกันข้าม คือ ผู้เว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดเท็จ เว้นพูดต่อเสียด เว้นพูดคำหยาบ และเว้นพูดเพื่อเจ้อ^{๖๔}

๔. **โดยนัยแห่งทสกัมมสูตร** คือ แบ่งตามหลักกรรมบถ ได้แก่ ๑) **คนพาล** หมายถึง บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ผู้ลักทรัพย์ ผู้ประพฤติผิดในกาม ผู้พูดเท็จ ผู้พูดต่อเสียด ผู้พูดคำหยาบ ผู้พูดเพื่อเจ้อ ผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ผู้มีจิตพยาบาท และผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ ๒) **บัณฑิต** หมายถึง บุคคลผู้มีนัยตรงกันข้าม คือ ผู้เว้นจากฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่พูดต่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท และเป็นสัมมาทิฎฐิ^{๖๕}

^{๖๒} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๑/๓๒๐ - ๓๒๑

^{๖๓} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๒/๓๒๑ - ๓๒๒

^{๖๔} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๓/๓๒๒ - ๓๒๓

^{๖๕} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๔/๓๒๔

๕. โดยนัยแห่งอัญจกติกสูตร คือ แบ่งตามมรรค ๘ ได้แก่ ๑) คนพาล
ได้แก่

ผู้ดำเนินชีวิตของตนด้วยมิจฉาทิฎฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีพะ
มิจฉาวายามะ มิจฉาสติ และมิจฉาสมาธิ ๒) บัณฑิต ได้แก่ ผู้ดำเนินชีวิตของตนด้วยองค์
มรรค เป็นเครื่องหนทางตรัสรู้ ๘ ประการ คือ สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีพะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ^{๖๖}

๖. โดยนัยแห่งทสมัคคสูตร ได้แก่ ๑) คนพาล ได้แก่ ผู้ดำเนินชีวิตของตนผิด
มีมิจฉาทิฎฐิ เห็นผิด จนถึง มิจฉาสมาธิ ตั้งใจมั่นผิด และเพิ่ม มิจฉาญาณะ รู้ผิด มิจฉา
วิมุตติ หลุดพ้นผิดทางเข้าอีก ๒ ข้อ ๒) บัณฑิต ได้แก่ ผู้ดำเนินชีวิตของตนด้วยองค์มรรค
๘ มีสัมมาทิฎฐิ จนถึง สัมมาสมาธิ และเพิ่ม สัมมาญาณะ คือ รู้ชอบ สัมมาวิมุตติ หลุดพ้น
ชอบ เข้าอีก ๒ ข้อ^{๖๗}

๗. โดยนัยแห่งปาปัททิมสูตร ใน ๓ สูตร คือ ปฐมปาปัททิมสูตร ทุตติยาปาปัททิม
สูตร และตติยาปาปัททิมสูตร ได้แก่ ๑) คนพาล ได้แก่ คนพาลพวกแรก มีปกติล่วงละเมิด
กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ และคนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว คือ ตนก็ละเมิดกุศลกรรมบถอยู่แล้ว
และยังชักชวนให้คนอื่นละเมิดเหมือนตน คนพาลพวกที่สอง คือ เป็นคนชั่วเพราะตั้งอยู่ใน
มิจฉัตถธรรม ๑๐ ประการ และยังชักชวนให้คนอื่นทำตามเหมือนตนอีกด้วย ๒) บัณฑิต
ได้แก่ บัณฑิตพวกแรก ประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ และยังได้ชักชวนเพื่อให้คน
อื่นประพฤติดังเช่นเดียวกับตน บัณฑิตพวกที่สอง ตนเองประพฤติดังหลักสัมมัตถธรรม
๑๐ อย่าง มีสัมมาทิฎฐิ ถึง สัมมาวิมุตติ และชักชวนให้คนอื่นประพฤติดังอีกด้วย^{๖๘}

๓.๔.๒ ประเภทของคนพาลและบัณฑิตตามนัยแห่งสิงคาลกสูตร

๑. คนพาลเป็นผู้ที่ไม่ควรคบหาสมาคม ได้แก่ การจะคบหาใครเป็น
เพื่อน หรือ ที่ปรึกษาในเรื่องใดก็ตาม ควรเว้นหรือหลีกเลี่ยงผู้เป็นคนพาลเสีย ซึ่งเป็นคน
มักปอกลอก มักดีแต่พูด มักเป็นคนหัวประจบ และชักชวนให้ทำเรื่องฉิบหาย ฉะนั้น คน
พาลจัดเป็นมิตรปฏิรูป หรือมิตรเทียม เป็นศัตรูคอยจ้องเอาผลประโยชน์ฝ่ายเดียว ถ้าใครคบ

^{๖๖} อัง. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๕/๓๒๕ - ๓๒๖

^{๖๗} อัง. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๖/๓๒๖ - ๓๒๗

^{๖๘} อัง. จตุกก.(ไทย) ๒๑/๒๐๗ - ๒๑๐/๓๒๗ - ๓๓๑

หาสมาคมก็จะได้รับโทษทุกข์ภัยตามมา เพราะเพื่อนประเภทนี้ ทำให้เดือดร้อนทั้งแก่ตน และคนอื่น มี ๔ ประเภท ดังนี้

๑.๑ **คนปอกลอก** คือ คนที่เอาแต่ของเพื่อนไปด้านเดียว ได้แก่ คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ขอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก เมื่อมีภัยถึงตนจึงช่วยทำกิจให้เพื่อน และคบเพื่อนเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์เท่านั้น

๑.๒ **คนดีแต่พูด** คือ คนที่มีลักษณะ ดีแต่ยกของหมดแล้วมา ปราศรัย ดีแต่อ้างของยังไม่มาถึงมาปราศรัย สงเคราะห์ด้วยสิ่งของหาประโยชน์ไม่ได้ และเมื่อเพื่อนมีกิจธุระจำเป็นเกิดขึ้นก็อ้างเหตุขัดข้องไม่อยากจะช่วยเหลือสงเคราะห์สิ่งใด ๆ เลย

๑.๓ **คนหัวประจบ** คือ คนที่มีลักษณะ ที่จะทำชั่วก็กล้อยตาม จะทำดีก็ทำตาม ต่อหน้าว่าสรรเสริญ และลับหลังตั้งนินทาเรา

๑.๔ **คนชวนฉิบหาย** คือ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา หรือชวนให้เราติดยาเสพติด คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น และคอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน^{๖๕}

๒. **เพื่อนที่ดีเป็นบัณฑิตควรคบหาสมาคม** ได้แก่ เพื่อนที่ควรคบหาสมาคมในที่นี้ ได้แก่ บัณฑิต เมื่อหลีกเลี่ยงเพื่อนได้แล้ว พึงคบหากับคนดี คือ กัลยาณมิตร ผู้ปรารถนาดีต่อเรา ไม่เอาโรคเอาเปรียบ หวังให้เราเจริญก้าวหน้า คือ มิตรที่มีอุปการะต่อกัน มิตรที่สามารถร่วมสุขร่วมทุกข์กับเราได้ มิตรที่แนะนำประโยชน์ และมิตรมีน้ำใจงาม เรียกว่า เป็นมิตรแท้ ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในสังคาล กสูตร^{๖๖} ดังต่อไปนี้

๒.๑ **เพื่อนมีอุปการะ** คือ ช่วยรักษาเพื่อนในคราวประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อนในคราวประมาท เมื่อมีภัยก็พึ่งพาพำนักได้ และเมื่อมีกิจจำเป็นสิ่งใด ก็ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่เอ่ยปากขอร้อง

^{๖๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๔ - ๒๕๕/๒๐๓ - ๒๐๕

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๐ - ๒๖๕ /๒๐๕ - ๒๑๑

๒.๒ เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ คือ เพื่อนที่สมานสุขทุกข์

หมายถึง

บอกความลับแก่เพื่อน ปัดบังความลับของเพื่อน มีภัยอันตรายก็ไม่ละทิ้ง และชีวิตของตนเองก็สละแทนกันได้

๒.๓ เพื่อนแนะนำประโยชน์ คือ เพื่อนที่คอยห้ามปรามเราไว้ เมื่อจะทำความชั่ว คอยแนะนำเราให้ตั้งอยู่ในความดีทั้งหลาย พูดเรื่องที่เราไม่เคยฟังมาก่อน และบอกทางแห่งความสุขทางสวรรค์ให้เรา

๒.๔ เพื่อนมีน้ำใจ คือ เพื่อนที่รักใคร่ ชอบพอกันมาก มีเมตตาต่อเราเกินเปรียบ กล่าวคือ เมื่อเรามีทุกข์ก็พลอยไม่สบายใจไปด้วย เมื่อเรามีสุขก็พลอยแจ่มชื่นยินดีด้วย เมื่อเราถูกคนอื่นตีเดียนก็ช่วยพูดปกป้องแก้ไขไว้ และเมื่อมีคนสรรเสริญเราก็ช่วยสนับสนุนเพิ่มเติม

๓.๕ สาเหตุที่ทำให้คนเป็นคนพาลและบัณฑิต

๓.๕.๑ สาเหตุที่ทำให้คนเป็นคนพาล

แนวคิดนี้ มุ่งไปที่การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ซึ่งสามารถศึกษาได้ ๒ ประเด็นใหญ่ ๆ ประเด็นที่ ๑ คือ สาเหตุภายนอกตัวมนุษย์ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เป็นต้น เรียกว่า ปรโตโฆสะและกัลยาณมิตร (สื่อและบุคคลที่เป็นเครื่องกระตุ้นจากภายนอก) ประเด็นที่ ๒ คือ สาเหตุในตัวของมนุษย์ ได้แก่ ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ เช่น ทักษะสติ บุคลิกภาพ แรงจูงใจ และการรับรู้ต่าง ๆ เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้ ท่านจัดเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ เป็นคนมีความเห็นถูกต้อง เป็นบัณฑิตได้ ตรงกันข้าม คนพาลนั้น จะได้รับการอบรมมาแบบผิดๆ และเกิดอโยนิโสมนสิการ พิจารณาไม่แยบคายในใจ^{๓๐} จึงทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปโดยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งโดยทั่วไป การวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมที่ทำให้คนเรา เป็นพาลหรือ เป็นบัณฑิต แบ่งเป็น ๔ ประการ ดังนี้

^{๓๐} อจ.ทก. (บาลี) ๒๐/๓๗๑/๑๑๐

๑. **พฤติกรรมที่เน้นจิตลักษณะ (Trait model)** หมายถึง เน้นลักษณะภายในตัวบุคคลเป็นสาเหตุของพฤติกรรม ได้แก่ การศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยลักษณะทางจิตใจย่อย ๆ หลายลักษณะที่คงสภาพอยู่ภายในตัวบุคคล

๒. **พฤติกรรมที่เน้นการวิเคราะห์พลวัตทางจิต (Psychodynamic model)**

มุ่งศึกษาโครงสร้างทางจิตที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม ประกอบด้วยอิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego) โครงสร้างทางจิตทั้ง ๓ ด้านนี้ จะมีความขัดแย้งกันตลอดเวลา และแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม

๓. **พฤติกรรมที่เน้นสถานการณ์นิยม (Situational model)** ได้แก่ หลักการว่าพฤติกรรมดี หรือ ชั่ว ย่อมเป็นไปตามสถานการณ์นั้น ๆ มากกว่าจะเกิดจากลักษณะภายในที่คงที่ถาวรดังที่กล่าวมาในสองรูปแบบแรก รูปแบบที่สามนี้ เน้นว่าสถานการณ์ภายนอกมี

อิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์อาจแก้ไขปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงได้ โดยอาศัยสถานการณ์แวดล้อมภายนอก เงื่อนไขทางสังคมและสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาโดยมุ่งเน้นลักษณะภายนอกหรือลักษณะภายในเพียงด้านเดียว เป็นการศึกษที่ไม่สามารถชี้ถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม จึงมีการวิเคราะห์ในรูปที่สี่ตามมา และมีความสนใจกันมากในปัจจุบัน

๔. **พฤติกรรมผสมแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Intersectional model)** เน้นความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานการณ์ เพราะรูปแบบนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า การ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคล กับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่เป็นแหล่งริเริ่มและกำหนดพฤติกรรมของบุคคล หลักสำคัญของรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม คือ มีการกำหนดตัวแปร ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมไว้ ๓ ประเภท คือ ลักษณะทางจิตของผู้กระทำ ลักษณะของสถานการณ์ ที่มีความหมาย ก่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง สาเหตุร่วมระหว่างลักษณะทางจิตใจกับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งอาจวัดและศึกษาได้ในรูปของการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะบางประการของสถานการณ์ โดยการตีความหมาย หรือ การ

มองเห็นความสำคัญของสถานการณ์นั้น ๆ ของบุคคลผู้กระทำ^{๑๒}

๓.๕.๒ สาเหตุที่ทำให้คนเป็นบัณฑิต

เมื่อบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งเสื่อมก็จะเสื่อมไปตาม แม้มีความรู้ก็ใช้ไปในทางที่ผิด เป็นโทษ ฉะนั้น ถ้าได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งเจริญก็เจริญไปตาม คือ เมื่อคนดี สิ่งแวดล้อมดีก็เป็นบัณฑิต มีปัญญาดี นั่นเอง เหตุปัจจัยดังกล่าว มี ๒ ประการ ดังนี้

๑. ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) ได้แก่ อิทธิพลที่ได้รับจากบุคคลอื่น เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนจากสังคมที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล ที่มีส่วนในการพัฒนาบุคคลให้เข้าไปในทิศทางที่ต้องการของสังคมนั้น

๒. ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ การคิดตรិตรองพิจารณาอย่างถูกวิธี ด้วยเหตุผล และคิดพิจารณาอย่างแยกคาย จนสามารถพัฒนาให้เกิดความรู้ระดับสัมมาทิฐิขึ้นในตนจึงถือว่าเป็นบัณฑิต โดยอาศัยเครื่องมือประกอบกัน ๔ ด้าน เพื่อสร้างภาวะ ความ เป็นบัณฑิต ที่เรียกว่า วุฒิชรรม ดังพระพุทธพจน์ว่า “คูกร ภิกษุทั้งหลาย ชรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความ แจริญแห่งปัญญา ชรรม ๔ ประการ เป็นไฉน คือ สัปปริสังเสวะ การคบ สัตบุรุษ ๑ สัทธัมมัสสวะ ฟังคำสั่งสอนของท่าน ๑ โยนิโสมนสิการ ทำไว้ในใจโดยแยกคาย ๑ ธัมมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควร แก่ธรรม ๑ คูกร ภิกษุทั้งหลาย ชรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อ ความเจริญแห่งปัญญา”^{๑๓}

หลักวุฒิชรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเห็น ความสำคัญขององค์ประกอบที่จะพัฒนาบุคคลทั้งด้านปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน โดยครอบคลุมเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ถือเป็นแนวทางพัฒนาแบบบูรณาการ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่า การคบสัตบุรุษ และการฟังคำสั่งสอนของสัตบุรุษนั้น เป็นองค์ประกอบ ภายนอกที่บุคคลได้รับมา นับเป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านปัญญา เพราะ เมื่อบุคคลได้แนวทางจากสัตบุรุษ หรือบัณฑิตผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีแล้ว ย่อมจะนำไปสู่

^{๑๒} พระวัชรินทร์ ปญญาวุโร,(ฉิมประเสริฐ), “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของมรรณคดีต่อพฤติกรรมการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยหนักในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗ -๓๘.

^{๑๓} อจ.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๒๔๘/๓๓๒

กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายใน และสามารถนำไปสู่วิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม เรียกว่า ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ในลำดับต่อไป^{๓๔}

อย่างไรก็ตาม เมื่อเราให้ความเคารพ นับถือต่อท่านผู้มีปัญญา ในคราวมีอันตรายท่านเหล่านั้นก็ช่วยแก้ไขปัญหาได้ คือ เป็นคนมีกำลังใจที่เข้มแข็ง มั่นคง ทำให้ผู้คบด้วยพลอยหนักแน่นไม่หวั่นไป เพราะคนที่ไม่หวั่นไหวจะมีจิตที่ละเอียดรู้สิ่งใดก็ลึกซึ้งกว่า คนธรรมดา และเป็นพหูสูต ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นคนรู้และเข้าใจหลักพุทธธรรมในฝ่ายปริยัติสัทธรรมได้ถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ เมื่อถ่ายทอดแก่เราแล้วก็ชื่อว่าตั้งอยู่ในเหตุผลที่สมควร ถ้าประพฤติได้เช่นนี้ ก็เป็นบัณฑิต เพราะรู้วิเศษ คือ ธรรมทั้งหลาย^{๓๕}

๓.๖ พฤติการณ์ของคนพาลและบัณฑิต

การคบหาสมาคมกันนั้น โดยปกติมนุษย์หรือสัตว์ทั่วไป ก็จะมีพฤติกรรมในการคบหาสมาคม ที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยอยู่เหมือนกัน กล่าวคือ คนดีก็คบหาคนดี ส่วนคนเลวก็คบหาคนเลว คนไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริโอตตัมปะ คนศึกษาน้อย เกียจคร้าน มีสติหลงลืม ปัญญาทราวม ก็คบหาคนเช่นเดียวกันกับตนเอง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตก็จะเป็นอย่างนี้ ตรงข้ามกับคนที่เป็นบัณฑิตก็จะคบคนดี เช่น คนมีความละเอียดใจในการทำบาป คนมักให้ทาน คนรักยาศิล คนผู้ทำประโยชน์แก่สาธารณะทั่วไป เป็นต้น^{๓๖} ขณะเดียวกันที่มีจิตไม่มั่นคง ก็คบหาคนเช่นตน ส่วนคนที่มีจิตมั่นคง ก็คบคนมีจิตมั่นคง ผู้ที่ทุศีลก็คบคนทุศีล ผู้มีศีลจะคบผู้มีศีล ผู้มีศีล ๕ ก็คบคนมีศีล ๕ คือ ระดับเดียวกันได้ ผู้ประพฤติกุศลกรรมมถ ๑๐ ประการ คบคนเหมือนตน ส่วนผู้ไม่ประพฤติกุศลกรรมมถ ก็คบเหมือนตน นอกจากนั้น คนที่ประกอบด้วยมรรคมืองค์ ๘ ก็จะคบคนเช่นเดียวกับตน ส่วนผู้ไม่มีมรรค ๘ ก็จะคบคนเช่นเดียวกัน

^{๓๔} พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย, (แก้ววงศ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวทางพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๐.

^{๓๕} พุ.เถร.(ไทย) ๒๖/๓๓๐ – ๓๓๔/๔๐๒

^{๓๖} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๕๘/๑๘๖

๓.๖.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับเหตุปัจจัยอื่น ๆ

๑. จริต คือ พฤติกรรมที่เคยอบรมสั่งสมมา ได้แก่ คนเราจะแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมา หรือ มีบุคลิกภาพอย่างไรอย่างหนึ่ง พึงสังเกตที่จริตเป็นเบื้องต้นประกอบด้วย เนื่องจากจริตนั้น ถ้าฝึกฝนดีแล้วก็จะประโยชน์ ตรงข้ามถ้าปล่อยให้ไปตามจริตของตน ย่อมมีผลเสียอย่างยิ่งใหญ่ต่อตนและคนอื่น ที่เรานิยมเรียกกันว่า พฤติกรรม คือ การทำงานเคยชินบ้าง พฤติกรรม คือ ความประพฤติหรือนิสัยที่เคยชินบ้าง เหล่านี้เกิดจากจริตทั้งสิ้นเป็นเหตุให้คนมีลักษณะอย่างนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่คนมนุษย์เราแสดงออกมา ทั้งในลักษณะของความดีและความชั่ว เป็นเพราะจริตผลักดันจากภายในใจ เนื่องจากบางคนก็ราคะเป็นใหญ่ มักทำอะไรขาดสติประพฤติดูในเรื่องกามคุณ ล่วงละเมิดต่อคู่ครองคนอื่นโดยไม่สนใจความเดือดร้อนของเขา บางคนก็มีโทสะจริตเป็นใหญ่ มักใช้อารมณ์ฉุนเฉียวรุนแรง โกรธจัดจนเลือดขึ้นหน้า ถ้าโทสะมีมากก็ถึงกับทำร้าย อาฆาต จองเวรแก่คนอื่นที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของตน หรือขัดแย้งผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง บางคนก็มีโมหะความลุ่มหลงมัวเมาเป็นใหญ่ มักจะหลงไหลไปตามกระแสของโลภวัตถุที่เป็นไปอยู่ มุ่งจะเสพสุขอย่างลึกลับธรรม บางคนก็มีศรัทธามากทำตามความเชื่อของตนจนขาดปัญญาที่แท้จริง ก็ตกเป็นเหยื่อของคนอื่นได้ง่าย บางคนก็มีความรู้ทำอะไรก็ทำด้วยเหตุผล มีวิจารณ์ญาณประกอบการพิจารณา ไม่ ผลิพลามทำลงไปโดยประมาท บางคนก็มีความวิตกกังวลใจอยู่เสมอ ๆ จนกลายเป็นโรคประสาท โรคจิต เพราะจิตฟุ้งซ่าน ไร้สาเหตุ ไม่สงบ ไม่นิ่ง^{๑๑}

๒. บัณฑิตย่อมฝึกฝนจริตนิสัยของตนเองให้ดีงามและเหมาะสม ได้แก่ คนผู้เป็นบัณฑิต แม้มีราคะจริตก็แก้ไขให้เบาบางโดยการเจริญอสุภะกรรมฐาน ผู้มีโทสะจริตก็เจริญเมตตาป้องกันไม่ให้เป็นคนโหดร้ายป่าเถื่อน ใช้เหตุผลตัดคิดสติว่าใช้กำลัง ผู้มีโมหะจริต ก็ฝึกฝนตนเองโดยการฟังเทศน์ อ่านหนังสือธรรมะ เข้าค่ายคุณธรรม ร่วมกิจกรรมทางศาสนาของตน เป็นต้น ผู้มีศรัทธาจริต ก็แก้ไขโดยเจริญพุทธานุสติ ระลึกถึงพระพุทธคุณ จนถึง เทวดานุสติ ระลึกถึงเทวดา (คุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดาคือหิริโอตตปปะ) ผู้มีความรู้เป็นพหูสูต เชื้ออะไรยากมาก แก้ไขโดยเจริญไตรลักษณ์ มรณสติ เป็นต้น และผู้มีวิตกจริต

^{๑๑} ขุ.ม. (บาลี) ๒๕/๗๒/๔๓๕

แก้ไขโดยให้เจริญอานาปานสติ และเพ่งกสิณ เป็นต้น ก็จะเป็นคนฉลาดในกระบวนการพัฒนาพฤติกรรม หรือการกระทำของตนเองได้ตามหลักพระพุทธศาสนา^{๓๘}

๓. จริตคนพาลและบัณฑิตเมื่อถูกตำหนิ ได้แก่ คนพาลนั้น เมื่อถูกคนดีกล่าวตักเตือนไม่ให้ทำความชั่ว กลับเกลียดชัง ตรงข้ามกับบัณฑิต เมื่อถูกคนอื่นห้ามไม่ให้ทำชั่วก็ยินดีปฏิบัติตาม ฉะนั้น คนที่แนะนำคนอื่น จึงเป็นที่ชอบใจของบัณฑิต แต่ไม่ชอบใจคนพาลเลย^{๓๙}

๔. พฤติการณ์ของคนพาลแม้มีชีวิตตั้งร้อยปีก็หาคุณค่าไม่ได้ คือ ความประพฤติของคนเรานั้น สามารถจะบอกได้ว่า คนที่ดำเนินชีวิตอย่างไม่ถูกต้อง ขัดต่อหลักศีลธรรม จารีตประเพณีอันดีงาม ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อคนอื่น ท่านเรียกชีวิตเช่นนั้นว่าเป็นผู้ไม่ประเสริฐ แม้จะมีชีวิตอยู่ยืนนานนับร้อยปีก็หาคุณค่าไม่ได้ เพราะขาดศีล ขาดธรรมะ ครอบงำใจของตนเอง จิตใจไม่มั่นคง เกียจคร้าน ไม่มีความพากเพียรบากบั่นต่อการทำงาน คนประเภทนี้ ท่านจัดเป็นคนพาล ตัวอย่างเช่น พวกโจร พวกผู้ก่อการร้าย ฆาตกร อาชญากร เป็นต้น คนพาล จึงเป็นคนที่มักไม่เห็นโทษโดยความเป็นโทษ และ เมื่อผู้อื่นขอโทษก็ไม่ยอมรับตามธรรมเนียมบุคคลประเภทนี้ถือว่าเป็นบุคคลที่อันตราย หรือ เป็นภัยต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง^{๔๐}

๕. พฤติการณ์ของคนพาลจัดเป็นอุปมงคลต่อคนอื่น ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งคนพาลมักจะเป็นไปในทางที่เป็นอุปมงคล คือ ชอบแสดงอำนาจข่มขู่เรามักจะเรียกว่าผู้มีอิทธิพล ชอบเลี้ยงชีวิตในทางไม่ชอบเรามักจะเรียกว่า ทำธุรกิจมืด ชอบเที่ยวในยามราตรีมีการเสพของมีนเมา . ชอบเป็นนักเลง นักการพนัน คบคนชั่ว ชอบทะเลาะวิวาท สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม เช่น ในกรณีนักเรียนยกพวกตีกันมีชาวบ้านที่ไม่รู้เรื่องด้วยถูกลูกหลงบาดเจ็บและตายไปหลายคนเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างเป็นอย่างยิ่ง ชอบเป็นนักเลงหญิงมีพฤติกรรมพูดหวานล้อมหลอกลวงผู้หญิงไปทำอนาจารหรือข่มขืน เรียกค่าไถ่ เป็นต้น^{๔๑}

^{๓๘} วิสุทธิ. จุฬาลงกรณ์. (บาลี) ๑/๑๒๗

^{๓๙} จุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๗๗/๕๒

^{๔๐} จุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑๑ - ๑๑๒/๖๕

^{๔๑} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘), กลังกรรมเล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๑.

๖. คนพาลแนะนำแต่สิ่งให้โทษต่อตนและคนอื่น หมายถึง คนพาลนั้น ชอบแนะนำในสิ่งที่ไม่ควรแนะนำ เช่น แนะนำอบายมุขคือแนะนำให้ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน เที่ยวดูการเล่น เล่นการพนัน เป็นต้น คนพาลชอบทำในสิ่งที่ไม่เป็นฐานะ ไม่ทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรทำ แต่มักทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ใช่ฐานะไม่ใช่หน้าที่ คนพาล มีความเห็นผิด เช่น มิมิจฉาทิฎฐิ แนะนำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีไม่งาม ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น แนะนำว่าบุญกุศลไม่มีอยู่จริง ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ทำดีไม่ได้ดี พ่อแม่ไม่มีบุญคุณจริง จนทำตามจิตใจที่อยาก อยากฝันอำนาจตำแหน่งนี้เป็นคำสอนของคนพาลโดยแท้ คนพาลเมื่อถูกแนะนำหรือชี้บอกทางให้ทางที่ดีงามก็เกิดความไม่พอใจ เกิดความโกรธไม่ยอมรับไม่เห็นด้วยถกเถียงโต้แย้งด้วยความเห็นผิด คนพาลไม่รู้จักอุบายสำหรับแนะนำ ไม่รู้จักระเบียบวินัย ที่สร้างสังคมให้เป็นระเบียบ สะอาด เช่น ทิ้งขยะที่สาธารณะ เป็นต้น^{๕๒}

๓.๖.๒ พฤติการณ์ของบุคคล ๓ ประเภท

พฤติการณ์ของคนพาลและบัณฑิต มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือ มีพฤติการณ์หรือการกระทำที่ตรงกันข้ามในทุก ๆ เรื่อง ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงแสดงให้บุคคลผู้ฉลาดพึงเลือกคบหาสมาคมกับคนที่เป็นบัณฑิต และละเว้นหลีกเลี่ยงคนพาลเสีย ซึ่งบุคคลผู้ไม่ควรคบ ควรคบและควรสักการะนับถือ แบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. บุคคลผู้มีพฤติการณ์ไม่ควรคบ หมายถึง คนที่มีศีล สมาธิ ปัญญาต่ำกว่า หรือ เลวกว่าความเป็นอยู่ของเรา เช่น เมื่อเราไม่ฆ่าสัตว์ มีโคกระบือ เป็นต้น แต่เพื่อนของเราฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ ค้าขายสัตว์เพื่อเป็นอาหาร เป็นต้น อย่างนี้ก็ไม่ควรคบ เมื่อเราเจริญสมาธิ เจริญปัญญาอยู่ประจำ แต่เพื่อนไม่นิยมนั่งสมาธิ ไม่ชอบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเลย อย่างนี้ ก็ไม่ควรคบหาเช่นเดียวกัน เพราะขัดหลักความจริงทางจิตนิสัยหรือพฤติกรรมดั้งเดิมของมนุษย์ในการคบหา

๒. บุคคลผู้มีพฤติการณ์ควรคบ หมายถึง เมื่อเราจะเข้าไปหาใครเป็นเพื่อนสักคน จะต้องพิจารณาว่า บุคคลนั้น มีศีล สมาธิ ปัญญาความรู้เสมอกับเราหรือไม่ เพราะว่าเมื่อคบหากันแล้วก็จะได้นแนะนำกันไปสู่วางทางที่ก้าวหน้าได้โดยง่าย จะพูดคุยกันเรื่องศีล ก็ไม่ละอายต่อกัน จะพูดเรื่องสมาธิก็ไปกันได้ และสอบถามปัญหาที่แก้ไขด้วยปัญญาความรู้

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๖ -๒๑๗.

วิชาการ ที่ถูกต้อง ตรงความจริง ไม่คลาดเคลื่อน จึงควรเสวนา คบหาเอาไว้เป็นมิตร
อย่างยิ่ง

๓. บุคคลผู้มีพฤติกรรมควรสักการะเคารพแล้วคบหา หมายถึง บุคคลที่สูงกว่า
ตนเราโดยศีล สมาธิ ปัญญา คือ มีดีกว่าตัวผู้ไปคบหา ฉะนั้น ควรหมั่นไปหา ไปสอบถาม
ไปขอคำแนะนำเพื่อทำให้การดำเนินชีวิตของตนเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ เพราะว่า
สามารถทำให้เราเข้าถึงสิ่งที่ยังไม่รู้ ยังไม่เข้าใจ^{๔๓}

ตัวอย่างเช่น ปัญจวัคคีย์ ที่เข้าไปกราบทูลพระพุทธองค์เพื่อโปรดประทานพระ
ธรรมเทศนาชื่อนัตถลักขณสูตร เรื่อง ไตรลักขณ์ ๓ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แม้ใน
ที่สุดของพระธรรมเทศนานั้น สามารถทำให้เหล่าภิกษุปัญจวัคคีย์ ได้บรรลุพระอรหันต์
หลุดพ้นทุกข์ ตัดกระแสของสงสารวัฏได้อย่างเด็ดขาด นี้ก็เพราะการคบผู้ควรสักการะแล้ว
คบหาพระพุทธองค์เป็นกัลยาณมิตรนั่นเอง พระพุทธองค์จึงตรัสให้ระมัดระวัง ในการคบหา
เป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าเราคบคนที่ต่ำกว่าก็ลำบาก ถ้าเสมอกันก็ไม่เสื่อม แต่ถ้าให้ดีกว่าคนที่
สูงกว่าตนจะได้รับความเจริญก้าวหน้ามาก^{๔๔}

๓.๖.๓ พฤติกรรมของบัณฑิต

พฤติกรรมของบัณฑิตนั้น คือ การแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ทั้งที่เป็น
คุณสมบัติส่วนตัว และการปฏิบัติตนต่อคนอื่น ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และ
การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อมวลชน มีดังนี้

๑. ในด้านคุณธรรมพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ การแสดงออกทางด้านกาย วาจา และ
ความคิดไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคม เพราะเป็นคนมีสติมีปัญญา ฉลาดพิจารณาใน
เหตุผลก่อน จะแสดงกิริยาอะไรออกไป มักจะใช้โยนิโสมนสิการอย่างรอบคอบ เช่น การ
พูดก็มักจะพูดในสิ่งที่ไม่มีโทษ คือ พูดถูกต้องตามกาลสมัย พูดตามความเป็นจริง พูด
อ่อนหวาน พูดมีสาระประโยชน์ พูดด้วยความเมตตากรุณา พูดเพื่อประโยชน์ตนและ
ผู้อื่น และพูดด้วยความยุติธรรม เป็นต้น

๒. ในด้านจริยธรรมที่มีต่อสังคม ได้แก่ บัณฑิตมีพฤติกรรม คือ จะไม่ชัก
นำคนไปในทางผิดเสียหาย ไม่เป็นประโยชน์ ตัวอย่างเช่น ไม่ชักชวนให้ใครกลุ่มหลงใน

^{๔๓} อภ.ติก. (ไทย) ๒๐/๒๖/๑๗๔

^{๔๔} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๒๐ - ๒๔/๒๗ - ๓๑

อบายมุข เพราะเป็นทางนำมาซึ่งความเสื่อมเสียให้แก่ตน ทำแต่สิ่งที่เป็นธุระ คือ รู้จักทำงานในหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีไม่ก้าวก่ายหน้าที่หรือการงานของผู้อื่น เว้นแต่ จะได้รับการขอร้อง หรือขอความช่วยเหลือ และเมื่อได้รับมอบหมายงานใด ต้องทำให้ดีและต้องทำให้สำเร็จ ทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควรไม่เป็นมิจนาคิฎฐิ คือ เห็นผิด หรือไม่คิดที่จะทำอะไรผิด ๆ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องเสมอ เมื่อทำผิดถูกกล่าวตักเตือนก็ไม่ถือโทษโกรธเคือง ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นให้เกียติผู้อื่นเสมอ ไม่ถือตัวว่าเก่ง หรือไม่เอาวดิคือ รัน และคิดเสมอว่า ผู้แนะนำหรือตักเตือน เสมือนเป็นผู้ช้บอขุมทรัพย์ และยินดีปรับปรุงแก้ไข ยอมรับระเบียบวินัย กฎข้อบังคับ แม้แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม นั้น ๆ เพราะระเบียบวินัย ข้อบังคับเหล่านี้ เป็นเกณฑ์ของสังคม ทั้งทางโลกและทางธรรมที่จะต้องร่วมกันปฏิบัติเพื่อความเจริญของสังคมโดยรวม^{๕๕}

๓. ในแง่จริยธรรมขั้นศีลและกรรมบถ หมายถึง พฤติการณ์ด้านบวกอื่น ๆ เช่น การพูดดี การกระทำดี และการประกอบอาชีพสุจริต สรุปรวมเป็นศีลสิกขา ศีลก็คือ ความเป็นปกติของมนุษย์ ซึ่งพระพุทธองค์ ถือว่าเป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์นั้น ประกอบด้วยศีล ๕ ประการ คือ ไม่ประทุษร้ายต่อมนุษย์หรือสัตว์ ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ไม่ประพฤติดิคิดในกาม ไม่กล่าววาจาข้อความอันเป็นเท็จ และไม่เสพสุรายาเสพติดต่าง ๆ การฝึกตนเองให้มีความสุจริตทั้งกายวาจา และอาชีพจักเป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบ ของบุคคลต่อสังคม และเป็นการนำบุคคลอื่นมาสถิตไว้ในจิตสำนึกของบุคคล บุคคลที่มีศีลจึงไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น แต่กลับดำรงตนภายในกรอบของกฎหมาย และรักษาระเบียบวินัย รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองครอบครัวและสังคม^{๕๖}

๔. ในด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อมวลชน หมายถึง บัณฑิต แม้จะดำเนินชีวิตของตนเพียงวันเดียว ก็บำเพ็ญประโยชน์แก่โลก แก่สังคม ด้วยความพากเพียรจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว ไม่เกียจคร้านทำงาน เป็นการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ นายกอง सरเสริญ เพราะทำคุณแก่คนอื่น ท่านจัดเป็นบัณฑิต ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งปวง ตลอดจนคนดี ปุชนียบุคคลทั้งหลาย เป็นต้น ด้วยเหตุว่า คนที่เป็นบัณฑิตนั้น

^{๕๕} บุญมี แทนแก้ว, ความจริงของชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า ๕๗.

^{๕๖} ปุรุษย์ เปี่ยมสมบูรณ์, เป้าหมายชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพจิต, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

เป็นผู้ฝึกฝนอบรมจิตของตนโดยชอบ เจริญธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ไม่ถ่อมมัน ยินดีในนิพพาน สละความถ่อมมัน เป็นผู้มีความสละสลวยโดยสิ้นเชิง^{๕๗}

๓.๖.๔ พฤติกรรมในเชิงสังคมวิทยา

พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน อาจสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่ล่อแหลมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและวัฒนธรรม มากที่สุด ก็คือ พฤติกรรมรวมหมู่ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนในการเคลื่อนไหว ในด้านต่างๆ ในบางครั้งก็ใช้ความรุนแรงเข้ามาแทรก โดยมีสิ่งแวดลอมเป็นปัจจัยสนับสนุน^{๕๘} นอกจากนั้น ก็อาศัยพฤติกรรมของกลุ่มชนนั้นร่วมกันแสดงออก ในทางที่ไม่สร้างสรรค์ก็มี ในประเด็นนี้ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิต เพราะถ้าแสดงพฤติกรรมออกในทางดี ก็เรียกว่าบัณฑิต หรือ คนดี ร่วมกันแสดงออกในทางชอบ ช่วยเหลือกันเป็นหมู่คณะ จึงมีผลทำให้เกิดค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น พฤติกรรมที่แสดงออกในทางเสียหาย เช่น วัยรุ่นในตำบลท่าพระจับกลุ่มกันแข่งรถจักรยานยนต์ ในเวลาวิกาล บนถนนสายมิตรภาพ สายขอนแก่น – บ้านไผ่ จนเป็นที่น่ารำคาญและหวาดกลัวต่อประชาชนที่ผ่านไปมา ผู้วิจัยได้สรุปสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. สาเหตุทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยให้ ประชาชนมีโอกาสได้แสดงออกร่วมกัน หรือเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแปลกใหม่ที่เข้าสู่สังคม องค์การทางสังคมไม่มั่นคง การระเบียบทางสังคมและควบคุมสังคมล้มเหลว

๒. สาเหตุที่เกิดจากคนบางกลุ่มต้องการให้มีการเคลื่อนไหว เช่น การใช้สื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ เพื่อให้คนเชื่อถือ ตัวอย่างเช่น การสาธิต ชวนเชื่อการนวดหน้าอกของสุภาพสตรีของกลุ่มคนที่หวังผลประโยชน์ทางธุรกิจของตน

๓. สาเหตุที่เกิดจากความขัดแย้งทางสังคม การเข้มงวดมากเกินไป ความคับแค้นใจของคน ตัวอย่างเช่น พวกวัยรุ่น คนหนุ่ม ที่มีกยกพวกชกต่อยทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ในเขตตำบลท่าพระในคราวเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ เทศกาลงานจิว เป็นต้น ซึ่งสร้างปัญหาให้แก่ชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องเสียทั้งเงินทอง และบางครั้งก็ถึงกับเสียชีวิตก็

^{๕๗} บุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๘๘/๕๖

^{๕๘} สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า

มี ทั้งนี้ การแสดงออกมักจะเป็นระยะเวลาสั้นๆ เพราะเป็นการแสดงพฤติกรรมของคนที่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยซึ่งมาสนับสนุนในครั้งนั้นๆ^{๘๕}

๓.๗ ผลของการคบคนพาลและบัณฑิต

๓.๗.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผลการคบหาสมาคมคนพาลและบัณฑิต

การคบหาสมาคมกับคนพาล เป็นเหตุให้ผู้คบหาประสบกับความเสื่อมทรัพย์ เสื่อมยศถาบรรดาศักดิ์ เสื่อมความนับถือจากผู้อื่น บางครั้งก็ถึงกับเสื่อมสุขภาพ เช่น คบคนพาลที่เป็นนักดื่มสุรา พวกคิดขยาเสพติดให้โทษ มียาบ้า เฮโรอีน ผีน เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อบุคคลไม่สามารถจะคบหาคนดีเป็นเพื่อนปรึกษาหารือได้ ก็พึงหลีกเลี่ยงคนพาลเสีย เพราะจะนำปัญหา โทษภัยมาสู่ตนเอง ด้วยคนพาลไม่ซื่อสัตย์ต่อใคร คำนึงประโยชน์ฝ่ายเดียวเท่านั้น ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสเตือนให้ระมัดระวังคนพาล ไว้ว่า

“หากบุคคลเที่ยวหาคนดีกว่าตน หรือ เสมอกับตนไม่ได้

ก็ควรถือการเที่ยวไปคนเดียวให้มั่นคง เพราะจะหาความเป็นเพื่อน
ในคนพาลไม่ได้เลย”^{๘๖}

บุคคลที่ขาดจิตสำนึก ของความเป็นคนกตัญญูกตเวที ก็จะถูกประณามว่า เป็นคน อกตัญญู นับว่าเป็นคนพาลที่ไม่ควรคบหา เพราะถือว่าคนอกตัญญู เป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติของคนดี การทำความดีกับคนอกตัญญูย่อมไม่ได้ผล เปรียบเหมือนกับการหว่านพืชไปในไฟ ย่อมจะมอดไหม้เสียเปล่า ต่างจากการทำความดีกับคนที่มีความกตัญญู ย่อมได้รับผลดี เหมือนหว่านพืชลงในดินดี

๓.๗.๒ ผลการคบคนพาล

ผลการคบหาสมาคมกับคนพาลนั้น เป็นไปในทางแห่งความเสื่อม ความไม่เจริญก้าวหน้าทั้งต่อตนเอง และหน้าที่งานที่การงาน ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เพราะเมื่อคบหาแล้วย่อมทำให้ผู้คบนั้นประสบกับภัยหรือ โทษนานาประการ เช่น โทษในปัจจุบัน มีถูกจับ ถูกยึดทรัพย์ ถูกฟ้องล้มละลาย บางครั้งถูกจองจำตลอดชีวิต หรือ ถูก

^{๘๕} อ่างแก้ว, หน้า ๒๒๒-๒๒๓.

^{๘๖} พ.ธ.(ไทย) ๒๕/๖๑/๔๖

ประหารชีวิต เป็นต้น แม้ผลการคบนั้น ยังส่งผลชั่วไปถึงภพหน้า คือ ปรโลก ได้แก่ ตายแล้ว จะต้องไปสู่ทุกคติมีนรก เปรต สัตว์ดิรัจฉาน อสุรกาย จึงไม่ควรคบหาคนพาล ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วนั้น มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ทำให้เสียประโยชน์ตนและคนอื่น ได้แก่ เป็นบุคคลที่ไม่ควรคบหาสมาคม ผู้ที่ไม่รู้บุญคุณคนอื่นทำไว้ และไม่ตอบแทนคุณบุคคลเช่นนั้นถือว่าไม่ควรคบอย่างยิ่ง เพราะการคบคนเช่นนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ อาจจะเป็นโทษต่อบุคคลผู้คบหาด้วยซ้ำไป เป็นคนเลวทราม ท่านกล่าวว่า บุคคลที่อาศัยร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่ควรห้กรานกิ่งของต้นไม้ นั้น ผู้ที่กระทำชื่อว่าเป็นคนเลวทราม เพราะการกระทำความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรม พื้นฐานของคนดี เมื่อคุณธรรมพื้นฐานไม่มี ก็ชื่อว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย และไม่รู้จักพอ ไม่มีใครช่วยเหลือ เป็นคนไร้ประโยชน์ มีแต่ความเสื่อมไม่มีความเจริญ และย่อมประสบทุกข์^{๕๑}

๒. ไม่ควรคบหาคนพาลแต่ควรคบสัตบุรุษ ในมังคลัตถทีปนี กล่าวว่า บุคคลไม่ควรสมาคมกับอสัตบุรุษ และไม่พึงทำความสนิทสนมคุ้นเคยกับอสัตบุรุษ เนื่องจากจะทำให้ผู้คบนั่น ประสบความเดือดร้อน ความเสื่อม ภัยพิบัติ คือ ทำให้ตนมีแต่ความชั่วไม่มีความดีเลย มีปัญญาทราม หรือ มีปัญญาที่เป็นโทษภัย เสรีาโศกเสียใจ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญาติน้อยลง หรือไม่ดีขึ้นเลย ไปสู่ทุกคติและไม่ตั้งอยู่ชั่วกาลนาน^{๕๒}

๓. ไม่ควรคบคนพาลเพราะจะนำทุกข์มาให้ ได้แก่ พระพุทธศาสนาสอนให้หลีกเลี่ยงคนพาลเสีย คือ อย่าคบคนพาล อย่าร่วมกิน อย่าร่วมนอน อย่ารับ อย่าร่วมเที่ยว อย่าร่วมงาน อย่าให้ อย่าส่งเสริมคนพาลท่านห้ามคบก็เพราะคนพาลเป็นคนเสียตัวเมื่อเราไปคบกับคนพาล ก็เท่ากับไปถ่ายทอดเอาความเสียมาจากเขา เราร่วมทางทรัพย์ก็เสียทรัพย์ ร่วมทางร่างกายก็เสียตัว เพราะคนพาลอาจทำร้ายเอา ร่วมทางจิตก็เสียคน เช่นอาจอุกครหา นินทาใส่ร้ายหรืออาจพลาดพลั้งเข้ากลับเป็นคนพาล^{๕๓}

^{๕๑} สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, อ่างแล้ว, หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

^{๕๒} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปลเล่ม ๑, อ่างแล้ว, หน้า ๗๐ - ๗๑.

^{๕๓} ปิ่น มุทุกันต์, มงคลชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓๑.

๔. การคบคนพาลเสื่อมจากความดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หมายถึง คนพาล เมื่อเราตกลงเข้าร่วมอย่างเต็มตัวแล้ว ก็เป็นอัมมกมล เพราะคนพาลย่อมตัดประโยชน์ในโลกนี้ ๔ ประการ คือ เป็นคนเกียจคร้านไม่ทำงานและหาวิชาความรู้ที่จะได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นคนไม่รู้จักรักษาทรัพย์ของตนโดยอุบายแห่งปัญญา เป็นคนเลียงชีพ ด้วยความประมาท คือ มีทรัพย์สินน้อยใช้สอยมาก และชักชวนผู้อื่นไปในทางเสียหาย ขอบคบคนพาลสันดานบาปและเป็นคนปอกกลอก คนพาลขอบตัดประโยชน์ในโลกหน้า ๕ ประการ คือ ไม่มีศรัทธาสัมปทา คือไม่เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วและไม่มีความเชื่อในพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีศีลสัมปทา คือไม่มีศีล ๕ ศีล ๘ เป็นเครื่องรักษากายวาจาใจ ไม่มีปัญญาคือการถึงพร้อมด้วยปัญญาพิจารณาบาปบุญคุณโทษ ไม่มีการฟังธรรมเทศนา ไม่มีจาคสัมปทา คือ การบริจาคทานเป็นการเฉลี่ยความสุขให้แก่สังคม ไม่มีปัญญาพิจารณาถึงสังขารและยังชอบเป็นนักร้องหญิง สุรา การพนัน^{๕๔}

๕. คบคนพาลทำให้ผู้คบหา นั้นพลอยหมิ่นไปด้วย หมายถึง ถ้าไม่คบคนพาลได้ ก็เป็นมงคลชีวิต คือ หากเราสามารถหลีกเลี่ยงการคบคนพาลได้ย่อมเป็นมงคล จะเป็นเหตุ นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต คือ ไม่ยินดีประกอบกรรมชั่ว ได้รับความไว้วางใจจากคนทั่วไป คนพาลไม่มีโอกาสเข้าใกล้และทำร้ายได้ มีโอกาสสร้างความดีมากขึ้น ไม่หลงผิดเป็นชอบ ไม่ถูกนิทาไม่ถูกใส่ร้าย ได้ใกล้ชิดพระพุทธรูปศาสนา และเป็นที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไปเปรียบเสมือนคันทันรูปย่อมมีกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วทิศ ส่วนคนพาลเปรียบเสมือนใบไม้ที่ห่อปลาเน่าย่อมพลอยแปดเปื้อนของสกปรกและหมิ่นไปด้วยกัน สมด้วยพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ว่า “การไม่คบคนพาลเป็นมงคลสูงสุดในชีวิต”^{๕๕}

สรุปได้ว่า บุคคลผู้คบหาคนพาล ก็ยังเชื่อว่าเป็นคนทุศีลเช่นเดียวกันคนพาลด้วย ท่านแสดงไว้ในทีฆนิกาย ปาฏิวรรคว่า ผู้ทุศีลย่อมประสบกับความเสื่อมโทกทรัพย์ ชื่อเสียงกระฉ่อนไปในทางเสียหาย จะเข้าสังคมใดก็มีความเกรงเขาจะจับผิดตน คือไม่กล้าหาญเพราะมีความผิดติดตัว เหมือนวัวสันหลังหว่า ได้ยินเสียงการร้องก็ผวาแล้ว เป็นคนหลงลืมสติทำกาลละ คือ ตาย และเมื่อคนทุศีลตายไปแล้ว ก็จะไปสู่ทุกคติ ได้แก่ วินิบาต และนรก ฉะนั้น ผลจากการคบหาคนพาลนั้น ทำให้ผู้คบเสียประโยชน์ เพราะคนพาลจะเกื้อกูลเฉพาะตนเองและพวกพ้องเท่านั้น ไม่สามารถจะช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นและสังคมรวมได้เลย

^{๕๔} พุทธทาสภิกขุ, (พระธรรมโกศาจารย์), มงคลชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๕๕} ข.ธ. (บาลี) ๒๕/๕/๓

เนื่องจากมีความเห็นแก่ตัว และทำให้ผู้คบหาขึ้นเป็นคนมีคอบอด ขาดปัญญา ผลที่ได้ คือ มีคมาแล้วก็ต้องมีคต่อไป หรือแม้จะสว่างมาก็ต้องมีคไป หมายถึง เคยทำชั่วก็ต้องทำชั่วต่อไป หรือ เคยทำดีมาก็กลับทำชั่วเพราะคนพาลนำวิถีชีวิตให้มีคไปสู่ภพหน้าอีก^{๕๖}

๓.๗.๓ ผลการคบบัณฑิต

ผลการคบบัณฑิตนั้น ท่านแสดงไว้นัย โดยย่อ ก็คือ ทำให้เจริญมั่นคงทั้งต่อตนเองและสังคม ทำให้เป็นคนไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ทำให้สร้างฐานะได้อย่างมั่นคงเหมาะสม และทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้อีกด้วย มีดังนี้

๑. การคบบัณฑิตทำให้เจริญก้าวหน้า ได้แก่ การคบหาสมาคมกับบัณฑิตนั้น เป็นเหตุให้ชีวิตดำเนินไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ทั้งหน้าที่การงาน ตำแหน่ง ชื่อว่ารักษาดนเอง วงศ์ตระกูล ทรัพย์สินสมบัติ ความดีทุกประการ ก็เกิดจากการคบบัณฑิตเป็นเพื่อน หรือ เป็นกัลยาณมิตร เพราะเมื่อคบท่านผู้เป็นบัณฑิตแล้ว ผลดีก็คือ จะได้รับคำแนะนำที่ดี มีประโยชน์ เมื่อนำมาพิจารณาตรองตามแล้ว ก็นำมาปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างถูกต้อง ไม่ประมาททำที่พึงแก่ตนเอง เพื่อข้ามโอฆะคือห้วงน้ำใหญ่ ขันหมั่นเพียร ส้ารวม อินทรีย์ ๖ อยู่เนื่อง ๆ ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี ดังพระพุทธรพจน์ที่ได้ตรัสไว้ว่า

“คนมีปัญญาพึงทำที่พึงดูเกาะที่น้ำท่วมไม่ถึง

ด้วยความขยัน ด้วยความไม่ประมาท ด้วยการส้ารวม

และด้วยการฝึกฝน”^{๕๗}

๒. บัณฑิตไม่ประมาทในทุกเวลาละชั่วทำดีสม่ำเสมอ หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ในการมองที่แตกต่างไปจากคนพาล คือ บัณฑิตข่มไม่ประมาทในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ เพื่อปรับปรุงตนเองเสมอ ให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ในคราวประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะ เป็นอัคคีภัย ไฟไหม้บ้านเรือน อุทกภัยน้ำท่วมทำลายบ้านเรือน ถูกโจรกรรมสิ่งของ เป็นต้น ก็ไม่เศร้าโศกเสีย แต่ตรงข้ามกับคนพาลกลับเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ท่านมีอุปมาบัณฑิตนั้น ยืนอยู่ในที่สูง ก็จะเห็นคน หรือสัตว์ที่อยู่เบื้องต่ำได้อย่างสะดวกแก่สายตา^{๕๘} ไม่ติดขัดเลย

^{๕๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๐,๔๕/๒๕๘

^{๕๗} จุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๒๕/๓๒

^{๕๘} จุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๒๘/๓๓

ขณะเดียวกันก็เป็นเหมือนผีเท้าเร็วสามารถจะวิ่งท้วงท้วงคู่ต่อสู้คือคนพาลไปไกลลิบตาเลย
ทีเดียว เพราะบัณฑิตไม่ประมาทรีบทำบุญ ทำกุศล บำเพ็ญประโยชน์นั่นเอง จึงชื่อว่า วิ่งไป
เร็วเหมือนม้าที่มีกำลังดี ทิ้งม้าที่เมื่อขล้าไป^{๕๕}

๓. **คบบัณฑิตช่วยสร้างฐานะให้ดีขึ้น** ได้แก่ การคบหาสมาคมกับเพื่อนที่ดีนั้น
สามารถจะช่วยให้เราเป็นบัณฑิต ได้เช่นกัน เพราะเพื่อนประเภทนี้ มีศีลธรรมรู้จักบริหาร
ทรัพย์สินให้เจริญรุ่งเรือง รู้จักใช้สอยทรัพย์ในทางที่เกิดประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เก็บไว้อีก
ส่วนหนึ่งในคราวจำเป็นต้องใช้ บัณฑิตทำตนสร้างฐานะครอบครัวของตน เหมือนกับตัวผึ้ง
ทำรังแต่น้อยไปหาใหญ่ และดั่งปลวกทำรัง แม้คราวมีภัยมิตรก็ช่วยปกป้องไว้ได้^{๕๖}

๔. **บัณฑิตฝึกคนดีแล้วยอมเป็นแบบที่ดีแก่คนอื่น** ได้แก่ บุคคลที่สามารถ
แนะนำพร่ำสอนให้คนอื่นทำความดีได้ และเขาเองก็มีความประพฤติที่ดีเป็นแบบอย่างได้อีก
ด้วย เมื่อเขาสอนเราก็ไม่ควรถือโทษโกรธเคือง แต่ควรจะอนุโมทนายินดีในความหวังดีของ
เขา เพราะคนที่แนะนำเรานั้น มีอุปมาเหมือนคนบอกขุมทรัพย์ให้เรา คือทำให้เรา
เจริญก้าวหน้า ไม่เสื่อมถอย ดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสเตือนถึงผลดีในการคบบัณฑิต ว่า

“บุคคลพึงเห็นผู้มีปัญญาจักชื้อโทษ
มักพูดปรามไว้ เหมือนผู้ชื้อบอกขุมทรัพย์
(และ) พึงคบผู้ที่เป็นบัณฑิตเช่นนั้น
เพราะเมื่อคบคนเช่นนั้น ย่อมมีแต่ความเจริญ
ไม่มีความเสื่อมเลย”^{๕๗}

๕. **บัณฑิตถุกยกย่องในฐานะบุคคลผู้กตัญญูกตเวทีชน** ได้แก่ บัณฑิตยังได้รับ
การยกย่องในฐานะ กตัญญูกตเวทีชน ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นคนดี กตัญญู
ต่อประเทศชาติ ก็ชื่อว่าเป็นพลเมืองดี กตัญญูต่อสถานศึกษาชื่อว่าเป็นศิษย์ดี กตัญญูต่อบิดา
มารดาชื่อว่าเป็นบุตรธิดาดี สังคมทุกระดับต้องการคนดีประเภทนี้มาก เพราะทำให้คนรู้จัก
รับผิดชอบต่อคนอื่น และรู้จักตอบแทนตามโอกาสอันควร โดยมีหลักประกอบการสังเกต
ดังต่อไปนี้

^{๕๕} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๒๕/๓๓

^{๕๖} ที.ป. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑ - ๒๑๒

^{๕๗} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๓๖/๕๑

๕.๑ เป็นสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีคุณธรรม เป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะความกตัญญูกตเวทีเป็นภูมิของสัตบุรุษ

๕.๒ เป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที ต้องฝึกฝนตนมาดี สามารถยกจิตใจของตนให้สูงส่งได้ ซึ่งมีใช้จะเกิดขึ้นกับคนทุกคนได้

๕.๓ ประสพแต่ความสุข เนื่องจากประพัตติตนถูกต้อง ชีวิตจึงมีแต่ความเจริญ และยังนำความสุขมาให้แก่บุคคลอื่นๆ ด้วย

๕.๔ ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ เพราะเป็นผู้มีจิตสูงส่ง ประกอบด้วยธรรมอันดี และเป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ๆ ได้ จึงสมควรได้รับการยกย่องชมเชย

๕.๕ ประพัตติสิ่งที่เป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะความกตัญญูเป็นข้อปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสวัสดิมงคลแก่ชีวิต เป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคล ๓๘ ประการ^{๑๑๒}

๖. ผลการคบบัณฑิตทำให้รู้สัทธรรมของสัตบุรุษมีแต่ความเจริญ มั่งคั่งถดถอที่ป็นได้กล่าวถึง ผลดีของการคบบัณฑิตไว้ว่าบุคคลพึงนั่งร่วมกับสัตบุรุษอย่างเดียว และพึงกระทำความสนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ชัดพระสัทธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย เพราะจะทำให้ตนเองได้รับผลดี คือ ทำให้ได้รับแต่ความดีไม่มีความชั่วเลย ได้ปัญญา จะได้จากบุคคลอื่นก็หามิได้ รู้ชัดพระสัทธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายเจริญรุ่งเรืองในท่ามกลางญาติไปสู่สุคติ และตั้งมั่นอยู่ชั่วกาลนาน^{๑๑๓}

๗. ผลการคบบัณฑิตทำให้มีศีลและได้รับอานิสงส์ฝ่ายดี หมายถึง เมื่อเราคบคนดีเป็นกัลยาณมิตรแล้ว สิ่งที่ได้ก็คือความดี เพราะจะเป็นคนมีศีลเหมือนท่านเหล่านั้น และจะได้รับผลแห่งศีลนั้นด้วย คือ ทำให้เราเป็นคนมีโภคทรัพย์สมบัติ ไปสู่สมาคมใดก็กล้าหาญไม่หวั่นเกรง มีชื่อเสียงทางดี คือคนยกย่องสรรเสริญ ไม่หลงลืมสติเมื่อถึงคราวตายและเมื่อตายไปแล้วจะไปสู่สุคติโลกสวรรค์^{๑๑๔}

๘. ผลการคบบัณฑิตทำให้ชื่อว่าได้กัลยาณมิตรที่ดี หมายถึง คนดีมีปัญหาหรือบัณฑิต เมื่อใครเสวนาคบหาหรือเมื่อเขาเองทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้หรือความดีงามแก่ผู้อื่น

^{๑๑๒} พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย, (แก้ววงษ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวทางพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต : บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๔ -๖๕.

^{๑๑๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลทีปนีแปลเล่ม ๑, อ่างแก้ว, หน้า ๗๐ - ๗๑.

^{๑๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๕/๑๐๕

ชักจูงให้ผู้อื่นมีความรู้ความเห็นถูกต้อง หรือให้มีศรัทธาที่จะถือตามอย่างตนอย่างใดอย่างหนึ่ง จะโดยการสั่งสอน หรือการแนะนำหรือกระจายความรู้ความเข้าใจนั้น ออกไปทางหนึ่งทางใด ก็ตามด้วยความปรารถนาดี ด้วยความเมตตากรุณา ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ และการประพฤติปฏิบัติชอบ เรามักจะเรียกว่า กัลยาณมิตร^{๑๑๕}

๕. ผลการคบบัณฑิตทำให้รู้จักการแก้ปัญหา หมายถึง เป็นผู้มีปัญญาฝึกคนดีแล้วและเป็นที่ปรารถนาในที่ทั้งปวง เพราะเมื่อคบหาแล้ว สามารถจะช่วยแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ให้สำเร็จ เรียบร้อย และถูกต้องด้วย แม้พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสชมเชยว่าในเวลาคับขันจนตัว คนเราต้องการให้คนกล้าหาญมาช่วย ในเวลาปฏิบัติงานสำคัญไม่ต้องการคนพูดเลื่อนลอย เพื่อเจอ ในเวลาที่มีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ต้องการคนที่ตนเองรัก เป็นห่วง และในเวลาเกิดปัญหาที่ต้องการให้บัณฑิตเข้ามาแก้ไขปัญหานั้น^{๑๑๖} คนเราจึงควรคบกับสัตบุรุษ ที่มีปัญญาชี้แนะประโยชน์ให้แก่เราได้ เพราะท่านเหล่านั้น เป็นนักปราชญ์ ไม่ประมาท เห็นในประโยชน์ที่คนทั่วไปไม่อาจเห็นได้ จึงควรคบหาท่านเอาไว้ ก็จะเจริญเหมือนกับท่านด้วย^{๑๑๗} แม้แต่การเห็นสัตบุรุษก็นับว่าเป็นความเพราะท่านฝึกฝนตนดีแล้ว และยังสามารถฝึกคนพาลให้กลายเป็นบัณฑิตได้อีกด้วย ฉะนั้น การสมาคมกับเหล่าบัณฑิตจึงเป็นความดี^{๑๑๘}

สรุปผลการคบบัณฑิต เมื่อบุคคลคบหาสมาคมกับคนดี ที่เราเรียกว่าสัตบุรุษ เช่นนี้แล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ คือ ทำให้เราดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ทำให้เราเป็นคนดีมีสติปัญญา ทำให้เรามีความเห็นที่ถูกต้อง เราได้รับความสรรเสริญ เราไม่ถูกผู้อื่นนิทาว่าร้ายเราได้รับความไว้วางใจจากสังคม เป็นคนมีเกียรติในสังคม เป็นที่เคารพนับถือแก่สังคม ไม่มีความเดือดร้อน มีความสงบสุขและความเจริญงอกงาม ด้วยผลแห่งการคบบัณฑิตหรือ

สัตบุรุษนี้ทำให้เราได้มีโอกาสบำเพ็ญคุณงามความดีมากมาย เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วย่อมบังเกิดในสวรรค์อีกทั้งยังเป็นปัจจัยให้ได้มรรคผลและนิพพานด้วย^{๑๑๙}

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๖๓๑.

^{๑๑๖} จุ.ชา. (ไทย) ๒๓/๕๒/๓๘

^{๑๑๗} จุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๔/๓๐๔

^{๑๑๘} จุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๗๕/๓๓๐

^{๑๑๙} พรเทพ มังธานี, มงคลชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า ๒๕.

๓.๘ กรรมที่สัตบุรุษบัญญัติ

กรรมที่สัตบุรุษ คือ บุคคลผู้ฉลาดดำรงตนอยู่ในธรรมเป็นบัณฑิต ได้บัญญัติเอาไว้ มี ๓ ประการ คือ การให้ทาน การบรรพชาเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น และการดูแลมารดาบิดา บัณฑิตย่อมบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนและคนอื่น ข้อที่หนึ่ง คือ การให้ทาน ได้แก่ ช่วยเหลืออนุเคราะห์กันทางสังคมแก่เพื่อนมนุษย์ผู้ลำบากกว่าตนเอง ข้อที่สอง คือ การบรรพชา ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรโดยเฉพาะเพื่อฝึกฝน อบรม นิสัยให้ตนมีความสุขจากเนกขัมมะสุข คือ การออกกามสุข และทำให้ได้รับนิรามิสุข เป็นสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุหรือไม่ต้องอาศัยกามคุณ และข้อที่สาม คือ การดูแลมารดาบิดา ถือว่าเป็นหน้าที่อันประเสริฐซึ่งบุตรธิดา ควรปฏิบัติต่อผู้บังเกิดเกล้า มีดังต่อไปนี้

๓.๘.๑ การให้ทาน (ทาน)

การให้ทานนั้น มุ่งให้ทราบถึง ความหมายของทาน ลักษณะของทาน วัตถุประสงค์สำหรับให้ทาน เช่น ข้าว น้ำ ยานพาหนะ เป็นต้น ประเภทของทาน ทานสมบัติ ทานของสัตบุรุษ และอนิสงส์ของทาน ซึ่งทานนั้นจัดเป็นหนึ่งในบรรดาบารมี ๑๐ อย่าง ที่ทำให้สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าของเราในสมัยบำเพ็ญทานบารมี^{๑๑๑} ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของทาน มี ๓ ประเภท ได้แก่

๑.๑ ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่คนอื่น เช่น การบริจาคเงินทองแก่คนประสบภัยแผ่นดินไหว คลื่นยักษ์สึนามิ ใน ๖ จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อปลายเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้น นอกจากนั้น ก็ให้แก่ญาติพี่น้อง มิตรสหาย เพื่อช่วยเหลือกันและกันทางสังคม จะเห็นว่าทานชนิดนี้ ให้โดยมีเจตนาแก่คนทั่วไป ไม่เจาะจงนัก ขอให้เป็นประโยชน์

๑.๒ ให้ทานด้วยการบูชาคุณท่าน ได้แก่ ให้ทานแก่ผู้มีคุณที่เคยทำแก่เรา เช่น ทานแก่ ปู่ ย่า ตา ยาย แม้ตายไปแล้วก็ทำบุญไปให้ก็จัดว่าบูชาคุณท่านเช่นเดียวกัน จะเห็นว่าทานชนิดนี้ นิยมให้แก่คนผู้สูงกว่าตน เช่น บางครั้งถวายทานแก่พระสงฆ์ สามเณร เป็นต้น

^{๑๑๑} พุ.พุทธ. (บาลี) ๓๓/๑/๔๑๔

๑.๓ ให้อภัยทาน ได้แก่ ให้อภัยต่อกันเมื่อทำผิดไม่มากนัก หรือ ไม่รุนแรงจนเกินไป พอสมควรยกโทษให้ก็อภัย เช่น พระราชาผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ทรงให้ปล่อยนักโทษจำนวนมาก ในแต่ละปี หรือ แม้กระทั่งเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ที่ให้อโอกาสกลับตัวกลับใจแก่ผู้หลงผิด เป็นต้น^{๑๑๑}

๒. ลักษณะทาน แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๒.๑ ฝ่ายวัตถุทาน หมายถึง ให้ทานด้วยวัตถุสิ่งของ เช่น อามิสทาน ได้แก่ การให้สิ่งของ วัตถุ ปัจจัยไทยธรรม อามิสบูชา ได้แก่ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ ในที่นี้หมายถึง การให้ปัจจัย ๔ คือ จีวร (รวมไปถึงเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และเภสัช (ยารักษาโรค) อามิสจาคะ ได้แก่ การสละวัตถุสิ่งของภายนอกเป็นทาน เพื่อสละความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวออกเสีย อามิสสงเคราะห์ ได้แก่ การช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ซึ่งวัตถุที่จะให้ทานนั้น มี ๑๐ อย่าง เรียกว่า อามิสทาน ได้แก่ ข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องแต่งประดับ ที่อยู่ที่นอน ที่พักที่อาศัย และประทีปเครื่องให้สว่าง^{๑๑๒}

๒.๒ ฝ่ายธรรมทาน หมายถึง การให้หลักวิชาการ หรือ การให้ความรู้ ให้คำแนะนำ บอกทางสว่างแห่งปัญญาให้ บอกช่องทางทำความดี เช่น ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมะเป็นทาน ธรรมบูชา ได้แก่ การปฏิบัติธรรมะเพื่อเป็นทาน คือ การทำหน้าที่ตามหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนา ธรรมจาคะ ได้แก่ การสละธรรมะเป็นทาน หมายถึง ให้สละความชั่วร้าย ที่เกิดจากอกุศลธรรม ไปจากใจของตน เช่น สละความโลภ ความโกรธ ทิ้งไป เป็นต้น ธรรมสงเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์แนะนำกัน ด้วยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา^{๑๑๓}

^{๑๑๑} คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๑๑๒} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๕๕

^{๑๑๓} อจ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๓๘๖/๑๑๔

๓. ประเภทของให้ทาน ทานมี ๒ ประเภท ได้แก่ ปาฏิบุคลกทาน คือ ทานที่จำเพาะบุคคล ให้เฉพาะคนใดคนหนึ่ง และสังฆทาน คือ ทานที่ถวายเป็นสงฆ์เป็นของส่วนรวม หรือ ไม่เจาะจงใครโดยเฉพาะ ภิกษุรูปใดก็ได้^{๑๑๔}

๔. ทานสมบัติ คือ ความพร้อมพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ตนได้บริจาคไปแล้วนั้น เป็นทานอันเลิศ ยอดเยี่ยม มีผลมาก มี ๓ ประการ คือ

๔.๑ เขตสมบัติ ได้แก่ บุญเขตพร้อม หมายถึง ปฏิภาหุ ผู้รับทาน เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม

๔.๒ ไทยธรรมสมบัติ ได้แก่ ไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่เป็นของบริสุทธิ ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ

๔.๓ จิตสมบัติ ได้แก่ เจตนาถึงพร้อม คือ ให้ด้วยความตั้งใจ คิดจะให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้รับอย่างแท้จริง มีเจตนาบริสุทธิ ใน ๓ กาล คือ ก่อนให้มีใจยินดี ขณะให้จิต phóngใส และให้ทานแล้วเบิกบานใจ^{๑๑๕}

๕. ทานของสัตบุรุษ เรียกว่า สัปปริสธรรม มี ๘ ประการ ได้แก่ ให้ของสะอาด ให้ของประณีต ให้เหมาะสมกาล ถูกเวลา ให้ของสมควรแก่ผู้รับ พิจารณาเลือกให้ คือ ให้ด้วยการพิจารณา โดยเลือกของ เลือกคน ให้เนื่องนิตย์ ให้ประจำ หรือสม่ำเสมอ เมื่อให้ทำจิตปล่อยใส และให้ทานแล้วเบิกบานใจ

๖. อานิสงส์ของทาน ได้แก่ การได้รับส่วนของการที่ได้ให้ไปแล้วด้วยเจตนาที่ดี ย่อมมีอานิสงส์เป็นอนกประการ โดยทำให้ผู้บริจาค ได้รับความสุขทางจิตใจ มีอายุ วรรณะ สุขะ และพละ ดังตัวอย่างที่ยกมาแสดงในบางพระสูตร ต่อไปนี้

๖.๑ ทำให้ได้รับผล ๔ อย่าง คือ อายุ วรรณะ สุขะ และพละ อานิสงส์ของทาน ซึ่งบังเกิดทั้งแก่ผู้ให้ และผู้รับ มี ๔ อย่าง คือ ทำให้มีอายุ วรรณะ สุขะ และพละที่เป็นของทิพย์ หรือ เป็นของมนุษย์ เนื่องจากให้ในบุคคลผู้ควรให้จึงมีผลมาก อานิสงส์มาก แล้วก็ทำให้ประณีต ผู้ให้ก็ดำรงตนอยู่ในหลักธรรมอันควรด้วย ตัวอย่างเช่น พระพุทธดำรัสที่ตรัสแก่นางสุปวาสาโกพิยธิดา ในแคว้นโกพิยะ ดังนี้

^{๑๑๔} อจ.ทุก.(บาลี) ๒๐/๑๔๒ - ๑๕๑/๑๒๐ - ๑๒๒

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่

๕,

(กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

“ทักษิณา คือ โภชนะที่อริยสาวิกายให้ ซึ่งปรุงแต่งดี สะอาด ประณีต สมบูรณ์ด้วยรส ชื่อว่าให้ในท่านผู้ปฏิบัติตรง ประกอบพร้อมด้วยกิริยามารยาท ถึงความเป็นใหญ่ ทักษิณานั้น เชื่อมต่อบุญกับบุญ เป็นทักษิณามีผลมาก ที่พระพุทธเจ้าผู้รู้แจ้ง โลกสรรเสริญ”^{๑๑๖}

๖.๒ ทำให้บุคคลประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะของตนเอง เช่น ความเป็น ฌราวาสวิสัย คือ บุคคลผู้อุปัฏฐาก เอาใจใส่ต่อพระภิกษุสงฆ์ ด้วยการถวายอามิสทาน มี จีวร อาหารบิณฑบาต กุฎี เสนาสนะที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคเภสัชต่างๆ ก็ตาม ก็ได้รับ อานิสงส์ คือ เป็นเหตุให้ได้รับยศ และเป็นเหตุให้ไปเกิดในสวรรค์เมื่อสิ้นชีวิตแล้วได้ เช่นเดียวกัน ดังพระพุทธดำรัสตรัสแก่นาถบิณฑกคหบดี ว่าการทำอย่างนั้น เป็นแนวทาง ของคนดี ของบัณฑิตผู้ฉลาด เข้าใจการทำบุญให้ท่านโดยแท้ ดังพระดำรัสที่ตรัสไว้ว่า

“บัณฑิตทั้งหลายบำรุงท่านผู้มีศีล ผู้ปฏิบัติชอบด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค ชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติทา ที่เหมาะสมแก่กุศลหัตถ์ บุญย่อมเจริญยิ่งแก่บัณฑิตเหล่านั้น ทุกเมื่อ ทั้งกลางวัน และกลางคืน เข้าครั้นทำกรรมดีแล้ว ย่อมเข้าถึงฐานะ คือ สวรรค์”^{๑๑๗}

๓.๘.๒ การบำรุงมารดาบิดา (มาตาปิตุอุปัฏฐาน)

การบำรุงมารดาบิดานั้น เป็นหน้าที่หลักของบุตรธิดาในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากบุตรคนใดได้ปฏิบัติเลี้ยงดูมารดาบิดาด้วยปัจจัย ๔ มีเครื่องนุ่งห่ม อาหารการ บริโภค ที่พักที่อยู่อาศัย รักษาพยาบาลยามท่านเจ็บป่วย และความสะดวกในด้านต่าง ๆ ก็ดี การชักจูงแนะนำให้มารดาบิดาปฏิบัติธรรมตั้งตนอยู่ในศีล ชักนำให้มารดาบิดาศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม แนะนำให้ท่านสร้างความคิดมีการทำบุญที่ดี ชักนำให้ท่านเลื่อมใสศรัทธาในพระ ศาสนา แนะนำให้ท่านรู้จักพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของสังขารของตนที่ดี เรียกว่า การปฏิบัติ

^{๑๑๖} อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๗/๕๕ - ๕๖

^{๑๑๗} อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/ ๖๐/๕๘ - ๕๙

บูชา ได้ยกมารดาบิดาให้พ้นจากทุกข์ ได้รับความสุข ถือว่าเป็นมงคล แก่ผู้ปฏิบัติ มารดาบิดา ซึ่งเป็นบุคคลผู้หาได้ยากยิ่งในโลกนี้จะเหมือนท่านไม่มีเลย^{๑๑๘}

ฉะนั้น ท่านจึงเปรียบมารดาไว้ถึง ๔ ประการ คือ มารดาบิดาเปรียบเหมือน พระพรหม คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่อบุตรเสมอ เหมือนอาจารย์ คือ คอยแนะนำ สั่งสอนบุตร เหมือนเทวดา คือ คอยดูแลรักษาปกป้องบุตรของตน เหมือนพระอรหันต์ คือ ผู้ควรแก่การรับสิ่งของจากบุตรที่นำมาให้ เมื่อมารดาบิดามีบุญคุณต่อบุตรเช่นนี้ บุตรก็ควร ปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อตอบแทนคุณมารดาบิดา คือ ท่านเลี้ยงเรามาต้องเลี้ยงท่านตอบแทน ช่วยทำกิจของท่าน ดำรงวงศ์สกุล รักษาทรัพย์ที่ท่านมอบให้ และเมื่อท่านเสียชีวิตไป ทำบุญอุทิศให้ท่าน บุตรธิดา ผู้ตั้งอยู่ในฐานะ เป็นหนี้บุญคุณท่าน เมื่อถึงคราวที่ควรจะทำ แม้ ตั้งใจอยู่แต่ไม่สามารถทำด้วยประการใดๆก็ตาม จัดว่าเป็นผู้อากัปกิริยาไม่ทำให้ความเบิกบานใจให้ เกิดขึ้นแก่ท่านผู้เป็นเจ้า พระคุณแห่งตน เมื่อได้ทำตามหน้าที่แล้ว จึงชื่อว่าเป็นคนดีเป็นคนไม่ อากัปกิริยา ได้รับความสุขใจ กิจอันควรทำนั้นได้ทำแล้ว พาให้ปลอดโปร่งใจ เมื่อบุตรธิดาได้ตอบแทนท่านแล้วก็ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้หาได้ยากยิ่งเช่นกัน คือ เป็นคนกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีคุณทั้งหลาย การบำรุงมารดาบิดา ย่อมเป็นปฏิบัติพาอันเป็นไปเพื่อความสุขความเจริญพระพุทธรองก็จึงตรัสว่าการบำรุงมารดาบิดาเป็นอุดมมงคลอันประเสริฐ^{๑๑๙}

๓.๘.๓ การบรรพชา (บัพพชา)

การบรรพชานั้น หมายถึง การออกบวช ถือเพศบรรพชิต ซึ่งถือว่าเป็นการสละ ความสุขทางโลกีย์ เข้าสู่ดินแดนแห่งผู้มักน้อยสันโดษ และประพฤตินเป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย ไม่สร้างปัญหาให้แก่คนอื่น ขณะเดียวกันก็บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาวโลกเป็นเอกประการ ตามขอบเขตของพระวินัย ซึ่งวางเอาไว้ดีแล้วนั้น แม้พระพุทธองค์ก็ทรงเป็นแบบอย่างโดย ทรงเสียดสละราชสมบัติทั้งปวง เสด็จออกบรรพชา และพระสาวกทั้งหลาย มีพระอัญญา โทณทัตถุญะ พระอานนท์ พระสารีบุตร เป็นต้น ก็ล้วนแต่สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล พ้นจาก กิเลสอาสวะขาดสิ้น ก็ด้วยอำนาจการดำเนินชีวิตแบบนักบวชในพระพุทธศาสนานั้นเอง จึง

^{๑๑๘} อจ.ทก. (บาลี) ๒๐/๓๖๔/๑๐๘

^{๑๑๙} พระครูศรีปัญญามุนี, (อ่อน), มงคลทีปนิแปล, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๐๖), หน้า ๑๔๕.

ควรที่บุคคลผู้ฉลาดในการสร้างชีวิต ระยะเวลาของตนเพื่อบำเพ็ญเนกขัมมะบารมี คือ การออกบวชนี้ ตามรอยของพระอริยะเจ้าทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุข

การบรรพชา มีเป้าหมายเพื่อการสละภาระทางคฤหัสถ์สู่ความเป็นสงฆ์ และอยู่อย่างไม่เบียดเบียนคนอื่น รู้จักการบังคับจิตใจของตนให้อยู่ในพระวินัย รู้จักความสำรวมอินทริย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจให้ดำเนินตามมรรค ๘ หรือหลักไตรสิกขา คือ ปฏิบัติตนอยู่ในศีล เจริญสมาธิภาวนา และเจริญวิปัสสนาภาวนา เพื่อทำให้เกิดความสงบสุขภายในใจและเกิดปัญญา รู้แจ้งในกองสังขารทั้งปวง จนสามารถพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ตามลำดับแห่งการปฏิบัติของตนเอง มีรายละเอียดโดยย่อของการบรรพชา ดังนี้

๑. ความหมายของการบรรพชา ได้แก่ ความหมายในแง่รวม ซึ่งหมายถึงเอาธรรม ๓ อย่างเป็นเกณฑ์ คือ อหิงสา การไม่เบียดเบียนใครหรือสัตว์มีปราณทุกประเภท สัต्यญะ ความสำรวมอินทริย์ ๖ ด้วยการเจริญสติสัมปชัญญะรู้ทันต่ออารมณ์ และทมะความข่มจิตใจ หรือบังคับจิตใจไม่ให้หลงไหลไปตามกระแสแห่งความอยากในกามคุณ ๕ ที่น่าปรารถนา น่าพอใจ และบังคับใจไม่ให้ยินดีในโลกธรรมฝ่ายเจริญ คือ ไม่ให้คิดในลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข อันเป็นโลกามิส คือ เขี้ยวต่อของมาร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ อหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนพยายามปกป้องร้ายที่เกิดขึ้นจากใจ เพราะมองเห็นโทษของการเบียดเบียนพยายามหรือโกรธ แล้วพยายามปลุกฝังความรักความเมตตากรุณาสงสารเห็นใจซึ่งกันและกัน อดทน ให้อภัยต่อกัน มองเห็น คน สัตว์เป็นเพื่อน ทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน คิดปรารถนายินดีช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพราะต้องการเห็นความหลุดพ้น จากความทุกข์ของสัตว์โลกเหมือนพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดแก่พุทธบริษัทตลอด ๔๕ ปี โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเพราะพระองค์ทรงมีปัญญา มีเมตตา มีความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง

๑.๒ สัตยญมะ คือ ความสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายเข้ามาครอบงำจิตใจในเวลาเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส ได้ถูกต้องสัมผัสและรู้ธรรมารมณ์ให้มีสติอยู่เสมอ ในการสำรวมอินทริย์ทั้ง ๖ ย่อมมีอาการต่างๆ ตามหน้าที่โดยปกติมีอยู่อย่างไร ย่อมดึงดูสิ่งต่างๆ ได้ทุกชนิดที่จะพึงเห็นด้วยตาเป็นต้น เมื่อลิ้มตาออกแล้วตาย่อมเห็นอะไรได้ทุกอย่าง เพราะตามีหน้าที่สำหรับดู คุอะไรได้เสมอ โดยไม่เลือกว่าดี หรือ ไม่ดี ไม่งาม ก็รับดูได้ทั้งหมด หูฟังเสียงได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็เสียง

อะไร เพราะหรือไม่เพราะหูก็รับฟังได้ทั้งนั้น จมูกสูดกลิ่นได้ทุกอย่าง จะกลิ่นหอมหรือเหม็นไม่ว่า จะกลิ่นอะไรเข้ามาจมูกก็รับรู้หมด ลิ้นลิ้มรสอาหารจะเป็นรสเปรี้ยว หวาน จืด ขม มัน เฝื่อน เค็ม อย่างใดอย่างหนึ่งลิ้น ก็รับรู้ได้ทั้งสิ้น การจะถูกต้องสัมผัสกับอะไรๆ ก็ได้ทั้งสิ้น ใจก็เช่นกัน ยินดี

ยินร้ายรับรู้สารพัด จะเป็นอารมณ์ที่น่าชอบใจ หรือไม่ชอบใจ นำใครหรือไม่นำใครนำปรารถนา หรือไม่ปรารถนารับรู้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ให้ถือว่าสิ่งที่มากระทบกันเข้านั้นเป็นหน้าที่ของอินทรีย์ทั้ง ๖ เพราะธรรมชาติสร้างมาไว้อย่างนั้น แต่กำลังจิตใจที่รับรู้นี้ มีความสำคัญอย่างที่สุด ใน การที่จะมีอาการเป็นไปตามสิ่งต่างๆ เหล่านั้นหรือไม่ หากเราปล่อยให้เป็นไปตาม ความเสียหายก็ตามมา แต่ถ้าไม่ปล่อยให้เป็นไปตามกระแสของจิตใจ ก็ทำให้เกิดประโยชน์อย่าง ยิ่ง เพราะการปล่อยอินทรีย์ทั้ง ๖ ประการ โดยไปตามอำเภอใจย่อมทำให้เกิดโทษภัยอย่าง มหันต์ ดังนั้นต้องพยายามสำรวมระมัดระวังให้ดี มีสติควบคุมอินทรีย์อยู่เสมอก็จะเกิด ประโยชน์สุข หากไม่ระมัดระวังให้ดีแล้ว อาจถึงแก่ความตายเพราะความประมาทได้^{๑๒๐}

๑.๓ ทมะ คือ ความฝึกลบอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ หยุดฟุ้งซ่าน รำคาญใจร้อนรุ่มกุ่มใจ เดือดร้อนใจ มีแต่จิตใจสงบสบายไม่ชอบทำอะไรที่คำซ้าลามก ชอบ ทำแต่สิ่งที่สะอาดบริสุทธิ์ยุติธรรม มีกิริยาวาจาเรียบร้อยสุภาพ ทำงานใดไม่สักแต่จะทำ จิตไม่รวนเร ไม่ลบลู่ดูหมิ่นพระพุทธรูป พระธรรม พระอริยสงฆ์ คุณบิดามารดาครูอาจารย์ มีจิตใจงาม ไม่มีจิตใจกระด้าง กิริยากระด้าง มีแต่ความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพบูชาพระ รัตนตรัยในพระพุทธศาสนาและประพฤติตามหลักธรรมคำสั่งสอนเพื่อเลิกกลดละกิเลสตาม

ตัวอย่างเช่น พระเจ้ามหาสุทนต์สนะจักรพรรดิ ทรงเห็นว่า ผลดีต่างๆ เกิดขึ้น ด้วยผลกรรมดี คือ ทาน การให้ ทมะการฝึกฝนจิตและสติปัญญา การสำรวมจิตทรงบำเพ็ญ ฌาน ให้เกิดความสงบ ความตรึกทางกาม ความตรึกทางพยาบาทและความตรึกทาง เบียดเบียนจนได้ฌานที่ ๑ มีวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา และทรงแผ่จิตอันประกอบไปด้วย เมตตาจิตให้เป็นสุข กรุณาจิตให้พ้นทุกข์ มุทิตาพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และอุเบกขาวางใจ เป็นกลางไปใน

^{๑๒๐} พระราชสุทธมิ่งมงคล, แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการ พิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

๔ ทิศ ดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลายกรรม ๓ ประการนี้ บัณฑิตบัญญัติไว้สำหรับบุรุษ

บัญญัติไว้มี ทาน ปิพพัชชา มาตาปิตุอุปัฏฐาน

(อหิงสา ทมะ สัจญมมะ) ฯลฯ บัณฑิตนั้น เป็นอริยบุคคล

ผู้มีทัสสนะสมบูรณ์เข้าถึงโลกอันเกษม(เทวโลก) ได้”^{๑๒๐}

ดังนั้น การให้ทาน การข่มจิตใจให้รู้จักหนักเบา ผ่อนสั้นผ่อนยาว และการ
สำรวมอินทรีย์ทั้งหกนั้น ดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา มีเมตตาจิต นับว่าเป็นบุญเขต
ที่ยอดเยี่ยม เป็นความสุขภายในจากจิตใจอย่างแท้จริง เพราะทำไปแล้ว ได้ประโยชน์ทั้งต่อ
ตนและคนอื่น คือ ได้รับความสงบสุข ดังพระพุทธดำรัสได้ตรัสไว้ว่า

“บัณฑิตควรศึกษาบุญที่ดีเลิศ มีความสุขเป็นกำไร เท่านั้น คือ

พึงบำเพ็ญทาน ประพฤติธรรมสมาธิ และเจริญเมตตาจิต

บัณฑิต ครั้นบำเพ็ญธรรม ๓ ประการ อันเป็นเหตุเกิดความสงบ

เหล่านี้แล้ว ย่อมถึงโลกที่เป็นสุข ซึ่งไม่มีการเบียดเบียนกัน”^{๑๒๑}

๓.๕ ผลที่เกิดจากการกระทำของคนพาลและบัณฑิต

ผลที่เกิดจากการกระทำของคนพาลและบัณฑิตนั้น มุ่งให้เห็นว่า เมื่อบุคคลใดทำ
กรรมอันใดไว้แล้ว บุคคลนั้น จะต้องรับผลคือวิบากของกรรมนั้นสืบไป ไม่สามารถจะ
หลีกเลี่ยงหรือละเว้นไปได้ เพียงแต่ว่าวิบากกรรมนั้นจะให้ผลช้าหรือเร็ว ในภพนี้หรือในภพ
หน้าเท่านั้นเอง คนพาลทำกรรมแล้ว ก็ส่งผลเสียหาย เป็นโทษทั้งต่อตนเองและคนอื่น ส่วน
บัณฑิตกระทำไปแล้ว เป็นผลดี เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนและคนอื่น โดยมีนัย
ตรงกันข้ามทุกอย่าง เนื่องจากว่า คนจะทำกรรมดีหรือชั่วแม้ชนิดหนอย จะว่างเปล่าโดยไม่
ให้ผลเลยย่อมเป็นไปได้”^{๑๒๒} ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผลของกรรมที่บุคคลทำแล้วนั้น มี

^{๑๒๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, อ่างแล้ว, หน้า ๓๓๐.

^{๑๒๑} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗ - ๒๐๘

^{๑๒๒} พุ.ช.า.(บาลี) ๒๗/๒๐๕/๔๑๓

ผลต่อจิตใจและบุคลิกภาพคืออุปนิสัยใจคอ มีผลต่อการดำเนินชีวิตและสังคม^{๑๒๔} มีรายละเอียดดังนี้

๓.๕.๑ ผลการกระทำของคนพาล

๑. **กรรมชั่วย่อมสนองคนทำชั่ว** ได้แก่ คนพาลเมื่อทำกรรมชั่วแล้ว ก็จะได้รับผลกรรมชั่วที่ติดตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่คนพาลนั้น ย่อมไม่รู้สึกรู้ว่าตนทำชั่วเลย ต่อเมื่อกรรมให้ผลนั้นแหละ จึงรู้ว่าตนผิดพลาดแล้วเป็นเหมือนคนถูกไฟไหม้ มีแต่ความเร่งร้อน กระทบกระวายเป็นอยู่เสมอ เช่น การใช้กำลังทำร้าย เช่นฆ่า หรือ เบียดเบียนบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนโดยการใช้ท่อนไม้ ก้อนดิน และวาจาที่หยาบคายให้ร้ายป้ายสี ทรงแสดงว่า ความเดือดร้อน ความทุกข์ ไม่มีใครต้องการ สัตว์ทั้งหลาย กลัวความทุกข์ ความเดือดร้อน แม้เขาตายไปแล้วก็หาความสุขในโลกหน้าไม่ได้เลย^{๑๒๕} จะมีก็แต่พระนิมิตเท่านั้น ที่ปราศจากความกลัว เพราะท่านปราศจากความกำหนัดในกาม ไม่มีความรักในกาย ทำกุศลไว้มาก ถึงความหลุดพ้นจากกิเลสได้แล้ว^{๑๒๖}

กรณีตัวอย่างที่ ๑ “รุมประชาทัณฑ์” ใจความข่าวนั้นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภอ. พระนครศรีอยุธยา นำนาย (เอก) นามสมมติ และเพื่อนอีกหนึ่งคน มือปืนยิงหัวคะแนนพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง เพื่อไปทำแผน เลยถูกชาวบ้านรุมประชาทัณฑ์ ซึ่งสองมือปืนนั้นได้รับเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อไปสังหารหัวคะแนนของพรรคการเมืองคู่แข่ง แต่ผลกรรมชั่วสนองทัน เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบจับได้ และนำตัวมาทำแผนประกอบคำรับสารภาพ จึงถูกประชาชนในพื้นที่โกรธแค้นแล้วรุมประชาทัณฑ์^{๑๒๗}

เมื่อวิเคราะห์จากหัวข้อข่าวนี้นี้ จึงให้เห็นว่า คนพาลในคราวมือปืนนั้น ต้องมีพบจุดจบชีวิตของตนในวัยหนุ่ม เพราะทำงานที่ทุจริต คือ การฆ่าคนอื่นให้ถึงแก่ความตาย ต้องรับกรรมไปตามเหตุที่ตนได้กระทำแก่คนอื่นนั้น ในปัจจุบันชาติ ไม่ต้องรอรับกรรมในชาติหน้า

^{๑๒๔} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๓

- ๑๘๘.

^{๑๒๕} บุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๓๑/๗๓

^{๑๒๖} อัง. จตุกก (บาลี) ๒๑/๑๕๔/๒๖๕

^{๑๒๗} เติลนิวัธ, (๑๒ มกราคม ๒๕๔๗) : พาดหัวข่าวหน้า ๑, ๒.

๒. **กรรมชั่วให้โทษทั้งในโลกนี้และโลกหน้า** ในวัชชสูตร ได้แสดงว่า คนพาลจะได้รับโทษเพราะการทำชั่วของตนโดย ๒ สถานคือ โทษในภพนี้ หมายถึง ถูกลงโทษตามพระราชอาญา หรือ กฎหมายบ้านเมืองที่บัญญัติไว้สำหรับลงโทษแก่ผู้ทำผิด ผู้ประพฤติชั่วต่าง ๆ เพื่อให้เกรงกลัว ไม่ทำชั่วต่อไป ตัวอย่างเช่น โทษทางกายมีการเฆี่ยนตีจองจำ เป็นต้น อย่างที่ ๒ เป็นโทษในภพหน้า คือ โทษที่เกิดจากผลแห่งกรรมชั่ว เช่น ผู้ประพฤติกายทุจริต เมื่อตายไปแล้วจะไปเกิดในทุคติ มี นรก เปรต เป็นต้น เขาถูกลงโทษนานาประการตามกฎหมายแห่งกรรมในทุคตินั้น ๆ^{๑๒๘}

๓. **ไม่ควรทำกรรมชั่วเพราะมองเห็นโทษที่จะเกิดแก่ตน** ได้แก่ เมื่อบุคคลรู้อย่างนี้แล้ว จึงไม่ควรเบียดเบียนคนอื่น สัตว์อื่น ขณะเดียวกันก็ไม่ควรให้ใครมาเบียดเบียน เพราะผู้เบียดเบียนคนอื่น จะได้รับผลการกระทำหรือโทษ อย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาโทษ ๑๐ ประการ ได้แก่ คนพาลนั้นย่อมได้รับทุกขเวทนาอย่างแรงกล้า ถึงความเสื่อมทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย เจ็บป่วยอย่างหนัก กลายเป็นคนวิกลจริต ต้องราชภัย คือถูกถอดยศ ปลดตำแหน่ง ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง เสื่อมญาติ ทรัพย์สมบัติพินาศย่อยยับ และบ้านเรือนถูกไฟไหม้^{๑๒๙} ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสเตือนไม่ให้ประพฤติอย่างคนพาล ดังตรัสไว้ในทัณฑวารรค ธรรมบท ว่า

“สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์
สัตว์ทุกประเภท ย่อมหวาดกลัวความตาย บุคคล
นำตนเข้าไปเปรียบเทียบแล้ว ไม่ควรฆ่าเอง
ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า”^{๑๓๐}

๔. **บุคคลควรทำตนให้เป็นอุปมา** ได้แก่ บุคคลควรคิดอยู่ในใจของตนเองเสมอว่า มนุษย์หรือสัตว์ดิรัจฉานก็ตาม ต่างก็รักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งสิ้น คือ รักชีวิตอินทรีย์ของตน จึงไม่ควรจะไปทำร้ายร่างกายให้รับทุกข์กาย ทุกข์ใจเลย หรือทำร้ายโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังพระดำรัสที่ตรัสเป็นพระคาถาในลำดับถัดต่อกันว่า

“สัตว์ทุกประเภท ย่อมสะดุ้งกลัวโทษทัณฑ์
สัตว์ทุกประเภท ย่อมรักชีวิต บุคคลนำตนเข้าไป

^{๑๒๘} อจ. จตุกก.(ไทย) ๒๐/๑๑/๕๓ - ๕๕

^{๑๒๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๓ - ๑๔๐/๓๔ - ๓๕

^{๑๓๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒๕/๓๒

เปรียบเทียบแล้ว ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า”^{๑๑๑}

๕. คนพาลย่อมประพฤติกิเลสในพระพุทธรเจ้า และพระสาวกของพระองค์ ตลอดจนเหล่าพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาททางพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธพจน์ตรัสว่า

“คนพาลย่อม ไม่เฉียบแหลม เป็นอสังขบุรุษปฏิบัติผิดในบุคคล
๒ จำพวกนี้ ย่อมบริหารตนให้ถูกจำกัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย
ผู้รู้ดีเตือน และประสพสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก ฯลฯ
ผู้ใดกล่าวสรรเสริญเท่านั้น เป็นความผิดมากกว่าบุคคล
ผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่วเตือนพระอริยะย่อมเข้าถึงนรกทั้งสิ้น” ^{๑๑๒}

๓.๕.๒ การทำชั่วเป็นการปิดทางบุญทางสวรรค์

หมายถึง ผลของการกระทำของคนพาล ที่แสดงไว้ในคัมภีร์มังคลัตถปิณี โดยสรุป ได้แก่ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ถูกสังคมประณามและทำให้เสียชื่อเสียง เป็นอัมมมงคลแก่ชีวิต ปิดทางสวรรค์และนิพพานเพราะไร้ศีลธรรม มีมิจฉาทิฎฐิและเป็นเหตุแห่งความเสื่อม มีความประมาทในชีวิต เป็นที่รังเกียจแก่ชนทั้งหลาย เสรีาโศกและนำความทุกข์มาสู่ตนและครอบครัว เปรอะเปื้อนไปด้วยความชั่วมีภัย คือ ความสะดุ้งกลัวทางด้านจิตใจ มีอุปัทวะคือความฟุ้งซ่าน ความคับแค้นและถูกเทวดาเบียดเบียน (เทวดาในที่นี้ หมายถึง พวกมิจฉาทิฎฐิ) มีอุปสรรค คือ ความท้อแท้ ความเดือดร้อน ความติดขัดในอารมณ์ ไม่รู้จักรักษาตนและไม่มีคนคุ้มครอง ทำตน และผู้อื่นให้พินาศ และไปสู่นรก

๓.๕.๓ สรุปผลที่เกิดจากการกระทำของคนพาล

สรุปผลที่เกิดจากการกระทำของคนพาล ได้แก่ (๑) ประสบภัย คือถูกคนอื่นติเตียน เพราะประพฤติชั่วทางกาย วาจาและใจ ประสบภัย คือ ถูกลงโทษตามอาญาแผ่นดิน

^{๑๑๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๐/๗๒

^{๑๑๒} อภ.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๓๔-๑๓๕/๑๑๗-๑๑๘

และประสบภัยในทุกติเบื้องต้น คือ ไปเกิดในอบายภูมิ^{๑๓๓} (๒) ไม่พิจารณาด้วยเหตุผล ด้วยยกย่องสรรเสริญคนที่ควรติเตียน ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ เลื่อมใสในบุคคลหรือฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส ไม่เลื่อมใสในบุคคลหรือฐานะที่ควรเลื่อมใส (๓) ประพฤติผิดต่อบิดา และมารดา ได้แก่ เป็นคนอกตัญญู ไม่รู้บุญคุณของท่านซึ่งเป็นบุพการีชน ผู้ทำอุปการะแก่ตนในเบื้องต้น

๓.๕.๔ ผลการกระทำของบัณฑิต

ผลการกระทำของบัณฑิตนั้น จัดเป็นความดี เป็นมงคล เพราะบัณฑิต มีความไม่ประมาท ดำรงตนด้วยสัมมาทิฐิ เอาชนะความชั่วร้ายด้วยความดี คือ ใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับเหล่าคนพาล นอกจากนั้น บัณฑิตยังมีปัญญาดี รู้ผิดรู้ถูก รู้ความเลื่อม ความเจริญในการดำเนินชีวิต ไม่เบียดเบียนคนอื่นเพื่อให้ตนเองสุขสบาย และบัณฑิตนั้นทำความดีในบุคคล ๔ จำพวก คือ ทำดีในมารดาและบิดา ในพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกผู้สืบต่อเป็นศาสนทายาททางพระศาสนา ซึ่งพระสงฆ์เป็นบุญเขตอันยอดเยี่ยม ฉะนั้น บัณฑิตจึงนิยมทำความดีต่อบุคคลเหล่านั้น โดยเคารพและจริงใจ มีดังนี้

๑. การทำดีของบัณฑิตเป็นมงคลแก่ชีวิต หมายถึง ผลการกระทำของบัณฑิต ได้แก่ เป็นมงคลแก่ชีวิต สังคมยกย่อง ไปสู่สวรรค์ เป็นเหตุนำไปสู่ความสุขความเจริญในชีวิต รู้จักรักษาตนและมีคนคุ้มครอง เป็นที่รักแก่ชนทั้งหลาย ปราศจากภัยคือความสะดุ้งกลัวด้านจิตใจ ปราศจากอุปัทวะ คือ อันตรายที่เกิดขึ้นจากความฟุ้งซ่าน ปราศจากอุปสรรค คือ ความท้อแท้ ความเดือดร้อน ความติดขัดในอารมณ์ มีสัมมาทิฐิและมีสติไม่ประมาทในชีวิต ยึดศีลธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่สังคม^{๑๓๔}

๒. บัณฑิตไม่ทำร้ายสัตว์อื่นเพราะความสุขของตน หมายถึง บัณฑิตชนนั้นเมื่อจะแสวงหาความสุขเพื่อตนเอง ก็ไม่เบียดเบียนคนอื่นด้วยอาวุธ มีท่อนไม้ ก้อนหิน เป็นต้น เมื่อตายไปแล้ว ก็ไปสู่สุคติ และมีความสุขสมบูรณ์ ดังพระพุทธคำรัสตรัสสอนแก่เด็กชายหลายคน (สัมพหุลกุมารวัตถุ) ในธรรมบท ว่า

“ส่วนผู้ใดใฝ่หาความสุขเพื่อตน

^{๑๓๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลคถาปิณีแปลเล่ม ๑, อังแล้ว, หน้า ๗๖,

^{๑๓๔} อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๒๑/๑๘๒

ไม่ใช่ก่อนไม่ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข
ผู้นั้นตายไปแล้ว ย่อมได้รับความสุข”^{๑๓๕}

๓. **บัณฑิตมีปัญญาในการพิจารณาฐานะและอฐานะ** หมายถึง เมื่อบัณฑิตได้พิจารณาแล้วว่า ควร ดำเนินคนที่ควรดำเนิน ขกย่องคนที่ควรยกย่อง ไม่เสื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเสื่อมใส และเสื่อมใสในฐานะที่ควรเสื่อมใส โดยเมื่อรู้จักพิจารณาว่า คนใดควรยกย่องเป็นคนดีของสังคม และคนใดเป็นคนพาล ควรถูกดำเนิน ลงโทษ และยกย่องและดำเนินตามเป็นจริง และเมื่อศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งใดแล้ว พึงแยกแยะให้แน่นอนว่า ใครหรือฐานะใดควรปลูกศรัทธาและไม่ควรศรัทธา เพราะจะได้ไม่หลงมกมาย แต่ควรใช้ปัญญาพิจารณา^{๑๓๖}

๔. **บัณฑิตบำเพ็ญความดีในบุคคล ๔ จำพวก** หมายถึง ผู้เป็นบัณฑิตนั้น ย่อมปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูกต้อง ในบุคคล ๔ จำพวก คือ ในมารดา บิดา พระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกของพระองค์ ได้รับความยกย่องสรรเสริญ เพราะท่านเหล่านั้น มีคุณเป็นอันมาก ทำบุญแล้ว มีอานิสงส์มาก แม้สิ้นชีวิตก็จะไปเกิดในสวรรค์ คือ สุกคิภพ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสแสดงไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เฉียบแหลม เป็นสัตบุรุษปฏิบัติชอบ

ในบุคคล ๔ จำพวกนี้ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกจำกัดไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหายไม่ถูกผู้รู้ติเตียนและประสพบุญเป็นอันมาก บุคคลผู้ปฏิบัติดีในมารดาบิดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกของพระพุทธเจ้านั้นย่อมประสพสิ่งที่เป็นบุญเป็นอันมาก เพราะการปฏิบัติธรรมในบิดามารดานั้น บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญ เมื่อบุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๑๓๗}

กรณีตัวอย่างที่ ๑ “คนดีที่หายากบุตรธิดา ยอดกตัญญูกตเวที” ใจความว่า เด็กหญิงศรีัญญา เลิศณรงค์ อายุ ๑๑ ขวบ และเด็กหญิงทิพย์วรรณ เลิศณรงค์ อายุ ๑๔ ขวบ จังหวัดอ่างทอง ต้องดูแลมารดาที่ป่วยเป็นมะเร็งเรื้อรังถึง ๕ ปี ด้วยการทำงานรับจ้างได้ค่าจ้างวันละ ๕ บาท เพื่อนำเงินมาซื้อข้าวสารและกับข้าวเลี้ยงมารดาและตนเอง เพราะความ

^{๑๓๕} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๓๒/๓๓

^{๑๓๖} อ.ท.ก.(ไทย) ๒๐/๑๓๑-๑๓๘/๑๑๖-๑๑๕

^{๑๓๗} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๓-๔/๔-๓

ทุกข์ยากลำบากยิ่งนัก ต่อมาทางราชการจึงเข้าไปให้การช่วยเหลือ และความทราบถึงฝ่า
ละออง

พระบาทสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระองค์ทรงเมตตา รับสั่งให้รักษามารดา
ของเด็ก และทรงรับเด็กทั้งสองนั้นไว้ในพระราชานุอุปถัมภ์จนกว่าจะจบการศึกษา^{๓๘}

เมื่อวิเคราะห์ตามเหตุผลที่กระทำนี้ เพราะความดี หรือ ความกตัญญูต่อมารดา
ผู้ให้บังเกิดเกล้าแก่ตนนั่นเอง ครอบครัวนี้จึงได้รับพระเมตตาจากพระองค์ท่าน และสมควร
ยกย่องว่าเป็นบัณฑิต แม้จะเข่าว้ายอยู่ก็ตาม แต่ก็มีความดี คือ ทำงานที่สุจริต รับผิดชอบใน
ฐานะเป็นบุตรธิดาไม่ทอดทิ้งในคราวท่านป่วยไข้ และยังคงตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ควรเป็น
แบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นในทางสังคม

๓.๑๐ บทสรุป

แนวคิดมูลเหตุพุทธบัญญัติเพื่อปกป้องภัยจากคนพาล มุ่งศึกษาให้เห็นถึงแนวคิด
ทางพระพุทธศาสนาว่า สาเหตุที่ทำให้คนเป็นพาลและบัณฑิต คือ มาจากความคิดเห็นและ
ความประพฤติเป็นมูล

ความหมายของคนพาลและบัณฑิต มุ่งศึกษาให้เห็นว่า คนพาล คือ คนที่ทำลาย
ประโยชน์ทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า อีกทั้งไม่ได้ศึกษาในปริยัติศึกษา ปฏิบัติศึกษา
และปฏิเวธศึกษา ส่วนบัณฑิต มีความหมายตรงกันข้ามกัน ส่วนความหมายในทางเกณฑ์
จริยศาสตร์ หมายถึง คนที่จะเป็นพาลและบัณฑิต คือ คนที่รู้ผิด รู้ถูก รู้ว่าสิ่งใดควร หรือไม่
ควร ถ้ารู้ว่าควรทำ ก็เป็นบัณฑิต ถ้าไม่รู้ว่าควรหรือไม่ ผิดหรือถูกก็ไม่รู้ ก็จัดเป็นคนพาล

ลักษณะของคนพาลและบัณฑิต มีนัยตรงกันข้ามเสมอ คือ คนพาลมักจะคิดชั่ว
พูดชั่ว และทำชั่ว ส่วนลักษณะของบัณฑิต เป็นผู้มึนปดคิดดี พูดดี และทำดี ด้วยกาย วาจา
และทางจิตใจ

^{๓๘} พระพิจิตรธรรมวาที, (ชัยวัฒน์ ธรรมวาฑฒโน), เทศนาว่าไรดี, (กรุงเทพมหานคร : เลียง
เซียง,
๒๕๓๕), หน้า ๕๑ - ๕๒.

ประเภทของคนพาลและบัณฑิต สามารถแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ใหญ่ คือ แบ่งประเภทโดยนัยแห่งสัพปุริสวารค มี ๗ ประเภท และตามนัยแห่งสิงคาลกสูตร อีก ๒ ประเภท

สาเหตุที่ทำให้คนเป็นคนพาลและบัณฑิต แบ่งตามหลักพฤติกรรมศาสตร์ มี ๔ สาเหตุด้วยกัน ส่วนสาเหตุที่ทำให้คนเป็นบัณฑิต มี ๒ คือ ปัจจัยภายนอก (กัลยาณมิตร) และปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ)

พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิต ในเบื้องต้นมุ่งศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับเหตุปัจจัยอื่น ๆ เช่น จริต ๖ ที่บุคคลเคยสั่งสมมา จนเป็นอุปนิสัยติดตัว และพฤติกรรมของบุคคล ๓ ประเภท ได้แก่ บุคคลผู้ไม่ควรคบ บุคคลผู้ควรคบ และบุคคลผู้ควรสักการะแล้วคบหาสมาคม นอกจากนั้น ก็จะศึกษาถึงพฤติกรรมของบัณฑิตอีกส่วนหนึ่ง

ผลของการคบคนพาลและบัณฑิต มุ่งศึกษาให้ทราบถึง แนวคิดเกี่ยวกับการคบหาคนพาลและบัณฑิต จากนั้น ก็จะศึกษาผลการคบคนพาลว่าให้โทษอย่างไรบ้าง เช่น เมื่อมี

ชีวิตอยู่ก็ได้รับความเดือดร้อนในปัจจุบันชาติ และเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว ย่อมไปสู่อบายภูมิ เป็นต้น ส่วนผลการคบบัณฑิตนั้น มีนัยตรงกันข้าม

กรรมที่บัณฑิตหรือสัตบุรุษบัญญัติไว้ มุ่งศึกษาให้ทราบถึง การให้ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของแก่คนอื่น เป็นสาธารณสงเคราะห์ การดูแลบิดามารดา ตามหน้าที่ของบุตรธิดาในหลักทิส ๖ และการบรรพชา คือ การงดเว้นจากความชั่วทั้งปวง รู้จักสำรวมตนในอินทรีย์ ๖ บำเพ็ญประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของคนพาลและบัณฑิต มุ่งศึกษาให้ทราบถึง ผลกระทำของคนพาล ที่เกิดขึ้นแก่ตนและคนอื่น เช่น คนพาลย่อมถูกรกรรมชั่วสนองตนเอง กรรมชั่วนั้นย่อมให้โทษทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า เป็นต้น ส่วนผลกระทำของบัณฑิต มีนัยตรงกันข้าม เช่น ตนเองก็ได้บำเพ็ญประโยชน์ที่สมบูรณ์ และสังคมก็ได้รับอานิสงส์แห่งการกระทำนั้น ๆ เช่น บริจาคเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ มีอุทกภัย อัคคีภัย เป็นต้น

บทที่ ๔

คนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคมชาวตำบลท่าพระ

๔.๑ พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีต่อสังคมชาวตำบลท่าพระ

๔.๑.๑ ผลทางพฤติกรรมของคนพาลต่อตำบลท่าพระ

จากการวิจัยพบว่า ผลทางพฤติกรรมของคนพาล ที่แสดงออกต่อชุมชนในเขตตำบลท่าพระ เป็นฝ่ายลบ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน ได้แก่ การกระทำที่เป็นโทษภัยต่อตนเองก็มีต่อคนอื่นก็มี กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนตัวมักจะประพฤติดิฉิน ๕ อยู่อย่างสม่ำเสมอ ไม่ชอบเข้าวัดทำบุญ ไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่วัด บ้าน และโรงเรียนจัดขึ้นในเทศกาลต่าง ๆ มักจะชวนกันไปเที่ยวสนุกสนานในเวลากลางคืน และก่อเหตุร้าย เช่น ทำร้ายคนเพื่อหวังจะชิงทรัพย์สิน เป็นมักค้ำสุราเป็นนิจไม่ชอบทำงานเป็นหลักแหล่ง ก็ชอบเที่ยวผู้หญิง เจ้าชู้จัด ชอบดูการเล่นพนันและเล่นจนหมดเงินทอง เช่น พนันชนไก่ พนันฟุตบอล พนันมวย เป็นต้น ชอบทำตนไม่น่าไว้วางใจ มักจะลักขโมยสิ่งของของคนอื่น เมื่อเจ้าของบ้านไปทำงาน คบเพื่อนเลวที่เกี่ยวข้องร้านการทำงาน แม้อายุไม่มากอยู่ในวัยเรียนก็มักจะไม่ไปเรียน ชอบการหนีเรียน ส่วนวัยทำงาน ก็ไม่ขยันหมั่นเพียร และในวัยผู้สูงอายุ ก็ประมาทมัวเมาอยู่กับการสนุกสนาน เพลิดเพลินไปกับการละเล่น เช่น ชอบไปคูหมอลำ ชอบไปเที่ยวพาราตีผู้หญิงอื่น ถึงตนจะมีคู่ครองแล้วก็ตาม^๑

๒. พฤติกรรมทางวาจาของคนพาล การแสดงออกทางคำพูด คนพาลนั้น มักจะพูดอย่างไม่เกรงใจคนอื่น ด้วยถือทิฐิความเห็นเฉพาะตน ถ้าใครไม่เห็นด้วยก็ถือว่าผิด ถ้าใครเห็นด้วยกับตนก็ยกย่องสรรเสริญ ไม่ว่าเรื่องที่ยกขึ้นมาพูดนั้นจะผิดหรือถูกก็ตาม บางคนก็มักจะพูดกระแทกใส่คนอื่นให้อับอายขายหน้า ชอบพูดดูถูก ชอบการนินทา ไม่ยกย่อง

^๑ สัมภาษณ์, จ.ส.ต.เรื่องศักดิ์ แก้วบ้านเหล่า. สมาชิกสภาเทศบาลตำบลท่าพระ, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

คนดี แต่กลับไปยกย่องคนพาลที่ทำผิด บางคนก็ชอบพูดให้แตกความสามัคคี บางคนก็พูด นินทาใส่ร้ายพระสงฆ์ แสดงความไม่เคารพ เพราะถือว่าตนเองก็เคยเป็นนักบวชมาก่อน ฉะนั้น เรื่องใดๆ ในชุมชนจะต้องผ่านการพิจารณาของตนก่อนเสมอ ถ้าในที่ประชุมไม่ เชิญคนพวกนี้เข้าไปก็จะคัดค้านในทุกๆ เรื่อง ว่าไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม ไม่ดี ผิดจารีต ประเพณี ก็จะอ้างสารพัดเพื่อให้คนอื่นเข้าใจว่า ตนนั้นแหละ เป็นผู้ฉลาด ฉะนั้น นอกจากจะ พูดไม่เป็นมงคลแล้ว คนพาลยังพูดให้เกิดสับสนทางข้อมูลอีกด้วย คือ พูดผิดให้เป็นถูก พูด ถูกให้เป็นผิด และไม่รับผิดชอบต่อคำพูดของตนเมื่อพูดไปแล้ว บางคนก็พูดเรื่องที่ไม่สมควร พูด ไม่ถูกกาลเทศะ เช่น พูดเรื่องกามโลภี๋ยต่อหน้าชุมชน ต่อหน้าพระสงฆ์ในวัด หรือในที่มียุ วาชนอยู่จำนวนมาก ด้วยคนพาลไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดแก่คนอื่นนั่นเอง^๒

๓. จิตใจสำนึกและอารมณ์ของคนพาล ด้านความคิดเห็น ทักษะคติ ค่านิยม วิสัยทัศน์ต่อชุมชน ต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ กล่าวคือ คนพาล จะมีความคิดเห็นที่เป็นฝ่ายโทษ คิดไม่ตรงตามความเป็นจริง คิดผิดหลักโยนิโสมนสิการ คือไม่พิจารณาก่อนแล้วคิด จึงทำให้ คนพาลนั้น ไม่น่าวางใจในหมู่บัณฑิต หรือหมู่คนมีความรู้ ความสามารถ เพราะความคิด มักจะทวนกระแสของคนหมู่มากเสมอ เช่น ในโครงการที่บ้าน วัด โรงเรียนจัดขึ้นในแต่ละ ครั้ง คนพาลมักจะคิดว่า อย่าทำสิ่งนี้เลย ไม่คุ้มค่าหรอก แต่ให้ไปทำสิ่งอื่นจะดีกว่า บางครั้ง เมื่อวัดมีงานทำบุญชาวบ้านก็มาร่วมอนุโมทนาบุญกันมาก ต่างก็มีศรัทธาต่อบุญที่ตนกระทำ ส่วนคนพาลก็คิดว่า ไปทำบุญแล้วได้อะไร อย่ากระนั้นเลย เราไม่ไปดีกว่า หรือ หลีกไปที่ อื่นเสีย เพราะเกรงคนจะว่าตนไม่ดี สิ่งเหล่านี้ เป็นวิสัยทัศน์ของคนพาล แต่บางคนก็ตระหนั กไม่ยอมให้ทาน ไม่ยอมบริจาคสิ่งของเป็นสาธารณะประโยชน์ คอยแต่คิดจะเอาฝ่ายเดียว บาง คนเมื่อ ไปทำบุญที่วัดก็คิดแต่จะนำเงินที่ผู้ศรัทธาร่วมบริจาคนั้น ไปจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ พวกพ้องของตนเอง และมีอยู่หลายสมัยที่ผู้นำชุมชนบางคนคิด และกระทำอย่างนี้ จน ชาวบ้านไม่เลือกให้เป็นผู้นำในสมัยต่อมา เพราะคนพาลมีความคิดการใหญ่มาก แต่ทำอย่าง ที่ตนคิดไม่ได้เลยสักเรื่อง ถ้าได้ก็เป็นเรื่องที่เสียหาย ไม่ถูกต้อง ผิดจารีตที่ติงามไปเสีย”

^๒ สัมภาษณ์, นายเฉลา จันทระโสภา, ประธานเทศบาลตำบลท่าพระ, ๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^๓ สัมภาษณ์, พระมหาเรืองยศ กิตโร, เจ้าอาวาสวัดบ้านท่าพระเนาว์, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.

๔.๑.๒ ผลทางพฤติกรรมของบัณฑิตต่อตำบลท่าพระ

จากการวิจัย พบว่า ผลทางพฤติกรรมของบัณฑิตมีลักษณะตรงกันข้าม ที่แสดงออกต่อชุมชนในเขตตำบลท่าพระ เป็นฝ่ายบวก มีดังต่อไปนี้

๑. **ผลทางพฤติกรรมของบัณฑิต** บัณฑิตมักจะประพฤติเป็นประโยชน์แก่คนและสังคม คือ ในเรื่องการทำงานหน้าที่ที่รับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ บัณฑิตเมื่อกล่าวเรื่องใดออกไป ก็คำนึงถึงประโยชน์ต่อชุมชน พูดประสานไมตรี พูดมีหลักฐาน มีหลักธรรมประกอบด้วยเมตตา ไม่พูดด้วยอคติ คือ ไม่พูดเพราะรัก เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัว คนโน้นคนนี้จะตำหนิ หรือยกย่อง ด้วยถือว่า ถ้าเรื่องใดสมควรพูด จึงพูด เรื่องใดไม่สมควรพูดก็นิ่งเสีย และไม่นำมาบันทึกหลังอีก คือ พูดในที่ประชุมที่วัด ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือแม้ที่โรงเรียนก็ตาม ก็คือ ว่าเสร็จภาระกิจในครั้งนั้นแล้ว^๔

ส่วนในด้านการประกาศข่าวสาร ข้อมูลทั้งของชุมชนและทางราชการก็ดำเนินไปด้วยความจริง ไม่ปิดบังข้อมูล พูดเปิดเผยตรงความจริง ไม่โกหกหรือพูดหลอกล่อน ไม่พูดเพื่อหวังประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้อง แต่พูดเพื่อให้ชุมชน ให้วัด ให้โรงเรียนได้รับผลดี ขณะเดียวกัน บัณฑิตนั้น ก็ทำหน้าที่เป็นพูด คือ ผู้นำข่าวสารต่าง ๆ มาแถลงแก่มวลชนให้รับทราบ โดยถือหลักพูดดีเป็นศรีแก่ตัว พูดชั่วพาตัวอัปราชัย และบางครั้ง ก็ใช้คติที่ว่า พูดไปสองไพเบี้ยนึ่งเสียตำลึงทอง คือ เมื่อพูดแล้ว คนพาลกัดคำหนักมาก ก็จะหยุดพูดไว้ก่อน^๕

๒. **ผลทางจิตใจและจิตสำนึกของบัณฑิต** ในด้านจิตใจแล้ว บัณฑิตเป็นผู้ที่กล้าตัดสินใจในการทำมาดีทุกอย่าง เพื่อประโยชน์สุข แก่ชุมชนของตน แม้ว่าจะไม่ถูกใจทุกคนก็ยอมให้คนประณาม หรือ ยอมถูกคนพาลด่า แต่คนดีก็ชมเชย สรรเสริญ ยกย่อง ให้กำลังใจด้วยดี บัณฑิตนั้น มีจิตใจโอบอ้อมอารี คิดเพื่อแบ่งปันให้ทานแก่คนอื่น ทั้งคิดช่วยเหลือในคราวเพื่อนร่วมชุมชนลำบาก เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจจับรถจักรยานยนต์ เพราะไม่ใส่หมวกนิรภัย เมื่อทราบข่าวแล้ว ก็แก้ไขปัญหาโดยไปติดต่อเจ้าหน้าที่และประกันเอารถออกมา^๖

^๔ สัมภาษณ์, นายบัณฑิต จ้อยพันทนา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^๕ สัมภาษณ์, นายสวาท ศรีหาญชนะ, ข้าราชการครู, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

^๖ สัมภาษณ์, นางนฤมล สิทธิโห, สมาชิกสภาเทศบาลตำบล, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.

บางครั้งก็เกิดมีคดีรุนแรง แต่ผู้เป็นบัณฑิตก็มีจิตใจหนักแน่น สามารถนำพาชาวบ้านผ่านพ้นวิกฤตินั้นมาได้ เช่น ในคราวมีโจรมาปล้นโคกระบือของชาวบ้าน บัณฑิตผู้ฉลาดก็จะพูดให้กำลังใจชาวบ้านจนสามารถออกติดตามโคกระบือนั้นกลับมาได้โดยปลอดภัย เพราะความฉลาดและไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ร้ายให้เป็นดี แม้ในยามปกติ บัณฑิตก็มีจิตใจที่เป็นบุญกุศล คือ เมื่อมีผู้มาบอกบุญ ไปช่วยงานศพบ้าง ไปช่วยงานแต่งงานบ้าง ก็มิมีใจยินดี พอใจ แสดงความจริงใจให้เห็น และไปร่วมงานนั้น แม้นตนเองไปไม่ได้ ก็จะให้บุตรธิดา หรือคนอื่นที่มอบหมายไปแทน จึงน่ายกย่องว่า มีจิตใจที่สั่งامด้วยคุณธรรม จริยธรรม ประจำตน^๑

ในส่วนครอบครัว บัณฑิตมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเป็นห่วงใย เอาใจใส่ต่อปัญหาภายในครอบครัวของตน เมื่อประสบภัยพิบัติ ก็จะปลอบใจคนในครอบครัวให้หนักแน่น อย่าหวั่นไหว อย่าตกใจ ขณะเดียวกันก็สร้างกำลังใจโดยการพาไปวัด ไปทำบุญบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กรณีกาลสูญเสียบุตรธิดาสุดที่รักไป บัณฑิตนั้น ก็จะพยายามปลอบขวัญญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิดให้ถือว่าเป็นเรื่องของบุญ เมื่อคนเราหมดบุญก็สิ้นชีวิต ฉะนั้นอย่าได้ประมาทในการทำความดีเลย สิ่งเหล่านี้ เป็นเพียงตัวอย่างเล็กน้อยที่บัณฑิตพึงแสดงออกแก่คนอื่นให้พอสังเกตเห็น และเป็นตัวอย่างที่สั่งามได้^๒

ตัวอย่างบัณฑิตฝ่ายพระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่อง ในเขตตำบลท่าพระ คือ พระพุทธิสารมุนี (สุนันท์ สุภาจาโร) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ เป็นพระเถระผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อสังคม และพระศาสนา มาโดยตลอด^๓

๔.๑.๓ ระดับสังคม

จากการวิจัย พบว่า ผลกระทบในระดับสังคม คือ หมู่บ้านและชุมชนนั้น คนพาลและบัณฑิต มีการกระทำที่เป็นโทษและเป็นคุณประโยชน์ต่างกันออกไป แล้วแต่พฤติกรรมที่แสดงออก มีดังต่อไปนี้

๑. ผลกระทบด้านศาสนวัตถุและศาสนสถาน คือ ผู้คนที่อื่นไม่อยากจะย้ายเข้ามาอยู่ในเขตตำบลท่าพระนี้ เพราะเกรงคนพาลจะเบียดเบียนตนและครอบครัว ประทุษร้ายต่อ

^๑ สัมภาษณ์, นายสวรรค์ ช่วงจิต, ข้าราชการกรมปลัดสัตว์, ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^๒ สัมภาษณ์, นายชาญวุฒิ บุรินทร์พัช, ข้าราชการครู, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

^๓ สัมภาษณ์, นายปริญญา สัตยบัณฑิต, ๕ กันยายน ๒๕๔๗.

ร่างกาย ทรัพย์สิน ไม่มีความปลอดภัย แม้ในเขตวัดก็ประสบปัญหาคนพาลลักขโมย พระพุทธรูปบ้าง เงินในตู้บริจาคบ้าง ปลาและเต่าที่อยู่ในสระน้ำในวัดบ้าง บางคนก็ไปขโมย สิ่งของภายในวัด เช่น นาฬิกา เครื่องสังฆภัณฑ์ของวัด ถ้วยชาม เครื่องเสียง พรมซึ่งเป็น สิ่งของชั้นดีมีราคา นอกจากนั้น บางคนเป็นคนดีแต่หน้าฉาก เบื้องหลังเป็นคนพาล เป็นโจร ค้าขายศาสตราวุธเถื่อน ลักขโมยแล้วส่งไปขายตามชายแดนของประเทศไทย เช่น ส่งไป ขายพม่า ลาว กัมพูชา เป็นต้น บางคนก็ค้าขายมนุษย์ คือ บังคับขืนใจหญิงสาวไปขาย ต่างประเทศ ด้วยการวางยาให้สลบบ้างด้วยการหลอกลวงบ้าง บางคนก็ลักลอบนำสัตว์หวง ห้ามสัตว์ป่าไปขาย บางคนก็ขายยาเสพติดให้แก่เยาวชนในชุมชน บางคนก็ขายยาปลุกอารมณ์ แก่เยาวชน แล้วหลอกไปถ่ายภาพยนต์ลามกอนาจาร เป็นต้น ล้วนเป็นพฤติกรรมเลวทั้งสิ้น^{๑๐}

ดังนั้น คนพาลจึงขาดเมตตาทายกรรม คือ ช่วยเหลือกันทางกาย ไม่มีเมตตาวิ กรรมการช่วยเหลือหรือพูดให้สามัคคีกัน ไม่มีเมตตาโมกกรรม ความมีจิตใจช่วยเหลือกัน ไม่ รู้จักเอื้อเฟื้อต่อสังคม มีแต่จะเอาฝ่ายเดียว ถ้าเสียก็ไม่ยอมแม้ทรัพย์สินน้อยก็ไม่บริจาค ถึง คราวบริจาคก็มักจะอ้างคุณงามความดีของตนให้ยิ่งกว่าทรัพย์สินเสียอีก นอกจากนั้น คนพาลยัง มีความประพฤติไม่ดีทางกาย วาจา และจิตใจต่ำทราม มีความเห็นผิดรุนแรง ไม่เชื่อบุญ บาป นรก สวรรค์ ไม่เชื่อว่าชาตินี้มีจริง ชาติหน้ามีจริง ทุกอย่างเป็นเพียงสมมติกันเท่านั้น จึงถือว่า เห็นผิดจากคลองธรรมอย่างไม่น่าให้ความสงสารเลย^{๑๑}

๒. ผลการกระทำของบัณฑิตต่อสังคมตำบลท่าพระ เป็นแง่บวก คือ ให้คุณ ประโยชน์ ได้แก่ บัณฑิตยอมทำให้ชุมชน วัด โรงเรียน ในเขตตำบลท่าพระได้รับ ประโยชน์ด้านต่าง ๆ เช่น การทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี ประองคองไม่แตกแยก แม้จะมี ความเห็นที่ไม่ตรงกันทุกเรื่อง แต่เมื่อพูดคุยกันแล้ว ก็สามารถดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้ผ่าน พ้นไปด้วยดี และราบรื่น ต่างช่วยกันแก้ไขปัญหาใหญ่ให้หมดลงไป เพราะบัณฑิตนั้น ช่วยเหลืองานคนอื่น ทางกาย วาจา ใจด้วยจิตมีเมตตา มักช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน มีความเสียสละแรงทรัพย์ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจอย่างสุดความสามารถของตน มีความเห็นถูกต้องกับคนส่วนใหญ่ ถือหลักความถูกต้องเป็นหลักในการบริหารงาน บริหาร คน บริหารเงิน^{๑๒}

^{๑๐} สัมภาษณ์, ร.ต.จำเริญ ทิมมาศย์, ข้าราชการทหาร, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์, นายบุญสม จันบัวลา, เจ้าหน้าที่ภารโรง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์, นายศรีวาทิต โคตรสิงห์, ข้าราชการครู, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

๔.๒ วิธีการแก้ปัญหาคนพาล

จากการวิจัย พบว่า วิธีการแก้ปัญหาคนพาลของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ ครูสอนในโรงเรียนทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตตำบลท่าพระ ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ ได้ให้ข้อมูลถึงวิธีการแก้ปัญหาคนพาล เพื่อประโยชน์แก่การป้องกันและดูแลควบคุมไม่ให้คนพาลนั้น แสดงออกในทางไม่เหมาะสมให้โทษต่อสังคม ชุมชนของตนเอง และเป็นการป้องปรามได้อีกวิธีหนึ่งด้วย ขณะเดียวกัน ก็เป็นการระมัดระวังภัยที่เกิดจากคนพาล ไม่ให้เกิดความประมาทในชีวิตและทรัพย์สินของคนหมู่มาก จึงสรุป เป็นประเด็นในการแก้ไขปัญหามุ่งเป้าประกอบ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ วิธีแก้ปัญหาโดยสถาบันทางครอบครัว

วิธีแก้ปัญหาในระดับครอบครัวนี้ ถือว่าเป็นหลักที่สำคัญมาก เพราะว่าสถาบันแรกในทางสังคม ก็คือครอบครัว เมื่อคนในครอบครัวรักใคร่ปรองดองกันดีแล้ว ช่วยเหลือกันตามหน้าที่ของตน ทั้งบิดามารดา บุตรธิดา สามภรรยา ได้รับการแก้ไขตามหลักทางพระพุทธศาสนา และจารีตประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นผสมกัน ได้แก่

๑. **หน้าที่ของบิดามารดา** ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรธิดา คือ เป็นคนมีรักเดียวใจเดียว มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง ทั้งค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น และค่าอาหาร ปัจจัย ๔ อื่น ๆ สอนให้บุตรธิดาทำความดี หลีกเว้นคนชั่ว เว้นความชั่ว ส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อถึงคราวมีครอบครัวก็แบ่งสมบัติมรดกที่ดินมีอยู่นั้นแก่บุตรธิดาตามสมควรแก่การเลี้ยงดู โดยส่วนใหญ่คนที่เลี้ยงดูบิดามารดา จะได้มากกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ ฉะนั้น ประเพณีแบ่งมรดกอย่างนี้ยังคงรักษามาถึงปัจจุบันนี้

แต่บางครอบครัวผู้เป็นบิดามารดาอาจจะแบ่งให้แก่บุตรธิดาอย่างเท่า ๆ กัน ก็มีไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว เป็นแต่เพียงประเพณีนิยมเท่านั้น อีกอย่างหนึ่งเมื่อบุตรธิดาของตนอยู่ในวัยที่จะมีคู่ครอง ก็ให้โอกาสเลือกคู่ครองได้ตามอัธยาศัยแต่ก็จะดูแลสอดส่องอย่างใกล้ชิด

เพราะเกรงจะได้คนพาล คนคัมสุรามริย์ มาเป็นบุตรเขย หรือ ได้บุตรสะใภ้ ที่ชอบแต่ง
 ประดับตนเองแล้วเที่ยวเล่นไปวันๆ โดยไม่ช่วยสามีทำงานเลยก็มี^{๑๑}

๒. หน้าทีของบุตรธิดา ก็ควรมีความกตัญญูรู้หน้าที่ตั้งอยู่ในโอวาท ตั้งใจศึกษา
 เล่าเรียน หลีกเว้นเพื่อนเลว ไม่เที่ยวเตร่ให้เสียการเรียน ใช้จ่ายเงินทองอย่างประหยัด มีความ
 ซื่อสัตย์ มีความอดทน รักความยุติธรรม ไม่มีอคติต่อกันทั้งคนที่ เป็นพี่ชายหรือพี่สาว ที่
 ปฏิบัติต่อน้องของตน ซึ่งในปัจจุบันเยาวชนส่วนหนึ่ง มักจะถูกคนพาลหลอกล่อให้มัวเมา
 ไปกับวัตถุ เครื่องอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ฉะนั้น วิธี
 แก้ปัญหาสำหรับเยาวชนนี้ ผู้ปกครองพึงเอาใจใส่ดูแลให้ดี อย่าให้ติดเพื่อนเลว หรือไปมัว
 สุขในแหล่งเลวทรามทางจิตใจ คือ สถานบันเทิงต่าง ๆ ก็จะช่วยลดปัญหาลงได้อีกทาง
 หนึ่ง^{๑๒}

๓. หน้าทีของสามีและภรรยา ควรปฏิบัติต่อกัน คือ ให้มีความหวังดีเอาใจใส่
 ห่วงใยและดูแลคุ้มครอง แม้ยามเจ็บป่วยก็ต้องรีบไปพบแพทย์ ถ้าป่วยหนักก็ต้องเฝ้าไข้ มี
 ความขยันหมั่นเพียรต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิตคู่ไม่ย่อท้อ หรือ อ่อนแอหมดกำลังใจ เพราะ
 ชีวิตคู่ต้องมีผิดพลาดกันอยู่เสมอเหมือนล้อกับฟัน มีความซื่อสัตย์ไว้วางใจได้ไม่คิดนอกใจ
 คุ้มครอง ประหยัดคอดออม ให้เกียรติกันและกัน สนับสนุนกำลังใจกัน คือเมื่อเกิดปัญหาภายใน
 ครอบครัวรีบแก้ไขทันทีอย่าปล่อยให้ค้างคา ควรพูดคุยกันด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ บางครั้ง
 ถ้าไม่สามารถจะยอมความกันได้ก็ให้คนกลาง คือ ผู้แต่ผู้แก่ หรือคนที่เรานับถือมาเป็น
 ตัวกลาง คอยประสานให้คืนดีกัน และต้องรู้จักให้อภัยกัน หนักบ้าง เบาบ้างก็ถือว่าเป็น
 รสชาติของ
 ชีวิตคู่^{๑๓}

อย่างไรก็ตาม การทำงานทุกอย่างในบ้าน ควรช่วยเหลือกัน ไม่ใช่ให้ฝ่ายชายหรือ
 ฝ่ายหญิงเป็นคนทำเพียงลำพัง แล้วอีกฝ่ายหนึ่งสบาย ตัวอย่างเช่น บางครอบครัวสามีเป็นคน
 หาทรัพย์สินเงินทองมาด้วยหยาดเหงื่อแรงงานอย่างลำบากแสนสาหัส ในแต่ละวัน แต่ภรรยา
 เป็นคนพาล ก็นำเงินที่ได้นั้นไปเล่นการพนันเสียหมด อย่างนี้ ก็พึงแก้ไขฝ่ายหญิง คือ ให้

^{๑๑} สัมภาษณ์, ๔. นายทองพูน ทองนาค, ๘ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์, นายสุพจน์ เอวเม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์, นางสาวเขวเรศ ทองพูนพัฒนกุล, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๗.

รู้จักยับยั้งใจ รู้โทษของการเล่นพนัน ควรแก้ไขตนเอง ปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยหางานเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำเท่าที่จะทำได้แทนการไปเล่นอย่างนั้น ควรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์^{๑๖}

๔.๒.๒ วิธีแก้ปัญหาโดยสถานศึกษา

จากการวิจัย วิธีแก้ปัญหาโดยสถานศึกษา พบว่า พระสงฆ์ และครูสอนในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายพื้นที่ตำบลท่าพระนั้น ได้ให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาสำหรับเยาวชนสรุป ดังต่อไปนี้

๑. กรณีนักเรียนไม่เข้าเรียน แต่ไปเรียนทุกวันไม่เคยขาด และไม่ลาสิกขาให้มีหนังสือแจ้งไปยังผู้ปกครอง เพื่อเรียกมาตักเตือน และลงโทษสถานเบา โดยการตัดคะแนนบ้าง ให้ทำกิจกรรมเสริมบ้าง ให้ช่วยเหลืองานของโรงเรียน เช่น พิมพ์เอกสาร เก็บกระดาษ ปัดกวาดห้องน้ำบ้าง เพื่อเป็นการปรามนิตยอันธพาลนั้นให้ลดลง ถ้าตักเตือนแล้วไม่ปฏิบัติตาม หลายครั้งต้องลงโทษสถานหนัก คือ มีโทษถึงให้ออกจากโรงเรียน

๒. กรณีนักเรียนชกต่อยทำร้ายร่างกายกันและกัน ให้เรียกมาสอบสวน เมื่อได้ความอย่างไรแล้ว ก็ลงโทษไปตามเหตุผลที่เกิดขึ้นนั้นโดยไม่ปกป้องคนผิด คือ มีความยุติธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ถ้าโทษหนักมากก็ให้ออกจากโรงเรียนเช่นกัน^{๑๗}

๓. กรณี ลักขโมยสิ่งของของคนอื่น ถ้าเป็นสิ่งของเล็กน้อย ก็ให้ชดใช้คืน แต่บางกรณีลักขโมยทรัพย์สินมีราคาเป็นหมื่น เช่น โทรศัพท์มือถือที่มีกล้องถ่ายรูปด้วย ก็ให้ตกลงกันเพื่อให้ผู้ปกครองชดใช้ตามราคาที่ขโมยไป และถ้าอีกฝ่ายเสียหายไม่ยอมความ เยาวชนผู้นั้น จะมีโทษถึงเข้าสถานพินิจของทางราชการ แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

๔. กรณีเล่นการพนันในสถานศึกษาและการละเล่นอนาจารอื่น ๆ ก็ปรับโทษตามแต่กรณีของเรื่องนั้น ๆ เพื่อป้องปรามไม่ให้คนพาลหรือเยาวชนพาลแสดงความเก่งในทางไม่ถูกต้อง เป็นการเบียดเบียนนักเรียนคนอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน^{๑๘}

๔.๒.๓ วิธีแก้ปัญหาโดยสถาบันทางศาสนา

^{๑๖} สัมภาษณ์, ๕. นายเล็ง แซ่เตีย, ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗.

^{๑๗} สัมภาษณ์, นายสวาท ศรีหาญชนะ, ข้าราชการครู, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายศรีวาทิต โศตรสิงห์, ข้าราชการครู, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

จากการวิจัย วิธีแก้ปัญหโดยสถาบันทางศาสนา พบว่า พระสงฆ์ในกลุ่มเป้าหมาย มองว่า ปัญหาของคนพาลควรแก้ไขโดยวิธีทางพระพุทธศาสนา คือ ให้โอกาสในการกลับตัว กลับใจเป็นคนดีของสังคม โดยมีวิธีการให้ความร่วมมือต่อกัน ดังต่อไปนี้

๑. กรณีเยาวชน ให้การฝึกฝนโดยส่งเข้าค่ายคุณธรรม คราวละ ๓ วันบ้าง ๗ วัน

บ้าง ตัวอย่าง เช่น โครงการบรรพชาเยาวชนภาคฤดูร้อน ที่จัดโดยคณะกรรมการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วัดธาตุ(พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นโครงการจัดบรรพชาในเด็กเยาวชนได้บรรพชาเป็นสามเณร เพื่อฝึกอบรมด้านศีล สมาธิ และปัญญาโดยความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน บ้านโนนชัย^{๑๙}

ส่วนด้านการฝึกอบรมเยาวชนนั้น ก็ใช้โรงเรียน วัด และสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสถานที่ฝึกฝน ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เยาวชนในเขตตำบลท่าพระนี้ จะถูกส่งไปอบรมที่สำนักปฏิบัติธรรมเวฬุวัน ซึ่งห่างจากตำบลท่าพระ ประมาณ ๒๗ กิโลเมตร เพราะมีบุคลากร คือ พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด มีความสะดวกด้านที่พักอาศัย อาหารการบริโภค และการทำกิจวัตร เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดี ให้เบาบางลงไปด้วยอาศัยหลักพุทธธรรม และใช้สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยในการนำเสนอ เพื่อโน้มน้าวจิตใจของเยาวชนให้หันกลับมาสู่ธรรมะ ในการอบรมนั้นก็มีการฝึกนั่งสมาธิ เดินจงกรม เจริญสติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น^{๒๐} แม้ในบางครั้งผู้ปกครอง จะส่งเยาวชนที่ฝึกยาก มีนิสัยดื้อรั้น ไม่เชื่อฟังบิดามารดา เพราะติดเพื่อนมาก ชอบหนีเรียนประจำ ให้ไปศึกษาต่อที่สถานศึกษาอื่น เพื่อตัดปัญหาที่ต้นเหตุ ก็จะแก้ปัญหาก็อีกอย่างหนึ่ง^{๒๑}

๒. กรณีผู้ใหญ่ ทางวัดจะให้ความสำคัญแก่คนที่เคยบวชเรียนเขียนอ่าน เป็น

^{๑๙} สัมภาษณ์, นายสมคิด อ่อนโพธา, ข้าราชการครู, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๒๐} สัมภาษณ์, นางจิรวรรณ จินดาจันทน์, เจ้าหน้าที่ห้องสมุดโรงเรียนวัดท่าพระ, ๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๒๑} สัมภาษณ์, นายชาญวุฒิ บุรีทรัพย์, ข้าราชการครู, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

อันดับแรก ในการทำหน้าที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ หรือ ศาสนพิธี และในหมู่บ้านถ้าบุคคลใด ได้รับตำแหน่งเป็นทายก หรือ ทายิกา ผู้นำทางศาสนาฝ่ายคฤหัสถ์ ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นคนดี มีความใกล้ชิดพระสงฆ์ เป็นคนของวัด เป็นที่รักของคนและคนให้ความนับหน้าถือตา ทั้งนี้ เป็นการป้องกันคนพาล ไม่ให้มีบทบาทในทางศาสนา เพราะทำตนไม่เหมาะสม ไม่สมควรเป็นตัวอย่างแก่คนอื่นทางศีลธรรม ตรงข้ามถ้าหมู่บ้านใด ได้คนพาลเป็นผู้นำทำบุญทางศาสนาก็มักจะประสบปัญหา คือ ทายกพาลนั้น มักจะนำเงินบริจาคของวัดไปใช้ส่วนตัวบ้าง นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคบ้าง ยักยอกเอาไปใช้เองบ้าง จึงเป็นปัญหาที่ต้อง

แก้ไขร่วมกัน โดยพิจารณาคนที่มือสะอาดเหมาะสม มีความสุจริตใจเป็นผู้นำทางศาสนพิธี แก้ววัด^{๒๒}

๔.๒.๔ วิธีแก้ปัญหาโดยหมู่บ้านและชุมชน

จากการวิจัย วิธีแก้ปัญหาในระดับหมู่บ้านและชุมชน พบว่า คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าคนพาล ไม่สมควรที่จะร่วมกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะจะนำความเสียหายมาสู่หมู่บ้านและชุมชนของตน จึงหาทางป้องกันทุกวิถีทาง ตัวอย่างวิธีแก้ไข คือ ด้วยการไม่ร่วมเสพคบหาสมาคมและไม่สนับสนุน ไม่เอื้อเฟื้อโดยวัตถุสิ่งของ เช่น เมื่อมีกองทุนเงินล้านหมู่บ้านละล้านบาท ครอบครัวยุคใหม่มีพฤติกรรมว่าผู้นำในครอบครัว มักเป็นคนไม่สนใจงานส่วนรวม ทำตนไม่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ ชอบดื่มสุราเมรัย ทำงานมีเบื้องหน้าเบื้องหลัง ก็จะถูกตัดสิทธิพิเศษไม่ให้กู้ยืมเงิน แต่จะให้คนอื่นที่มีความประพฤติดีแทน^{๒๓}

นอกจากนั้น คนพาลจะไม่ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระสงฆ์ และผู้นำหมู่บ้าน จะมีก็แต่คนประจบสอพลอเท่านั้น แม้บทบาททางสังคมอื่น ก็จะถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะถือว่าคนพาลเป็นคนไม่ดี ไม่สมควรให้ร่วมงานสำคัญใด ๆ เลย จึงเป็นการปฏิบัติถูกต้องตามหลักที่ว่า ยกย่องคนดี ข่มคนพาลไม่ให้มีโอกาสรื้ออำนาจมาทำลายคนส่วนใหญ่ ในบางกรณี ถ้าคนพาลอยู่ในฐานะการงานที่สูง เช่น เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเป็นกำนัน เมื่อทำตนไม่เหมาะสม คือ มักจะประพฤติส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่การงาน ในครั้งต่อไปชาวบ้านก็จะไม่เลือกให้มาเป็นตัวแทนอีกต่อไป

^{๒๒} สัมภาษณ์, นายทองพัน สุวันดี, ข้าราชการครู, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๗.

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายฐิติพงษ์ นรการ, ข้าราชการครู, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๗.

เพราะเกรงจะใช้อำนาจไปในทางที่ผิด โกงกินเงินของทางราชการ ซึ่งเป็นภมฺิอากรของประชาชนทั้งประเทศ^{๒๔} ด้วยเหตุนี้ แนวทางการแก้ปัญหาในระดับนี้ ควรถือคติตามหลักพระพุทธ

ศาสนาสุภามิตที่ว่า นิคฺคณฺเห นิคฺคาหารเห พิงฺขมฺบุคฺคฺลทึทฺวรขมฺ และ ปคฺคยฺหา ปคฺคณฺหารเห พิงฺยกยอํงบุคฺคฺลทึทฺวรยฺกยอํง^{๒๕}

๔.๒.๕ วิธีแก้ปัญหาคณพาลโดยการร่วมมือกับทางราชการ

จากการวิจัย วิธีแก้คณพาลโดยการร่วมมือกับทางราชการ พบว่า เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คือ คณพาลกระทำความผิดต่อประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน เมื่อตกลงกันไม่ได้ในระดับส่วนตัว ก็ต้องพึ่งพาทางราชการ และหน่วยงานที่ช่วยเหลือประชาชนไม่ให้ถูกคณพาลเอาไร้ดเอาเปรียบ มีดังต่อไปนี้

๑. ในระดับผู้นำหมู่บ้านและผู้นำชุมชน ผู้นำทุกระดับชั้นการปกครองท้องถิ่น ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน กำนัน และผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีส่วนร่วมในการหาวิธีป้องกันคณพาลไม่ให้มีอำนาจ คือ ช่วยเหลือทางราชการโดยสุจริตต่อหน้าที่ของตน เช่น เมื่อมีการประมูลงานรับเหมาก่อสร้างถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา ขุดลอกหนองคูคลอง ทำสะพาน ปรับปรุงฝิวถนนในหมู่บ้าน เป็นต้น ต้องไม่เห็นแก่พวกพ้องของตนเอง เพราะจะทำให้คณพาลได้ช่องทางในการประมูลงานนั้น มีผลเสียต่อการจัดซื้อ จัดจ้างมาตรฐานของวัสดุที่ใช้ก็ไม่ตรงตามแบบที่เสนอไป เป็นต้น ข้อนี้ผู้นำทุกระดับในท้องถิ่นพึงตระหนักให้ถี่ถ้วน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ให้ได้รับความสะดวกสบาย^{๒๖}

ส่วนมาตรการป้องกันคณพาล เพื่อไม่ให้มารุกรานหรือเบียดเบียนประชาชนในพื้นที่โดยการตั้งเวรยาม ประจำหมู่บ้าน มีป้อมยามปิดเปิดเป็นเวลาในกลางคืน เพื่อป้องกันคณพาลนำพรรคพวกมาดักปล้น จี้ หรือ ลักขโมยสิ่งของภายในหมู่บ้าน ชุมชนของตนเอง เรียกว่า มีหน่วย รักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (รป.ม) หรือ ตำรวจบ้าน เพื่อเป็นการช่วยเหลือ

^{๒๔} สัมภาษณ์, จ.ส.ต. ชัชวาล ปาปะโฮ, ข้าราชการตำรวจ, ๑๗ กันยายน ๒๕๔๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์, พระณัฐฐติ ชยธมฺโม, เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองปลาเ้จิง, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๒๖} สัมภาษณ์, นายธวัช นิลแก้ว, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๐, ๑๖ กันยายน ๒๕๔๗.

ทางราชการอีกทางหนึ่ง นอกจากนั้น ประชาชนยังมีส่วนช่วยเหลือ คือ ช่วยกันสอดส่องดูแล คนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้านและชุมชนว่ามีพฤติกรรมอย่างไร จะเป็นภัยหรือไม่ แล้วรีบแจ้งผู้นำหมู่บ้านทราบเพื่อจะได้ป้องกันคนพาลได้ทันทั่วทั้งที ในด้านการรักษาความปลอดภัยนี้ ถ้ามีปัญหาหนักหรือไม่สามารถจะแก้ไขได้ในระดับท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ต้องรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งประจำอยู่สถานีตำรวจตลอดเวลา และสามารถจะติดตามคนพาลที่ก่อปัญหาในท้องถิ่นภายในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก^{๒๓}

๒. ในระดับของประชาชน เมื่อประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน มีความเห็นขัดแย้งกัน ไม่สามารถจะตกลงกันได้ ไม่สามารถประนีประนอม กันได้ ผู้นำในหมู่บ้านควรมีส่วนแนะนำช่วยเหลือด้านกฎหมายในเบื้องต้น แล้วจึงค่อยนำไปสู่กระบวนการทางกฎหมายตามลำดับ เพราะต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่ควรเอาชนะกันในศาลเพียงอย่างเดียว แต่ควรมีคุณธรรมเห็นใจอีกฝ่าย

หนึ่งด้วย^{๒๔}

นอกจากนั้น ประชาชนในท้องถิ่นยังสามารถช่วยเหลือทางราชการได้ เช่น ผู้ลงรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น และพยายามจะซื้อสิทธิ ซื้อเสียง ก็ไม่ควรเลือกคนพาลนั้น เพราะจะทำให้ประเทศสูญเสียงบประมาณไปโดยการโกงกิน ขณะเดียวกัน ถ้าใครมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน ก็ควรช่วยกันกำจัดออกไปจากหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้เกิดความสงบสุขนั่นเอง หรือ ปรีกษาหน่วยงานทางราชการให้แก้ไขโดยด่วน^{๒๕}

๔.๔ วิธีการยกย่องบัณฑิต

จากผลการวิจัย วิธีการยกย่องบัณฑิตของกลุ่มเป้าหมายนั้น พบว่า นิยมใช้หลักการยกย่องคนดีของสังคม และให้ความเคารพนับถือตามหลักพระพุทธศาสนา เป็น

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายทองคำ ราชธา, กรรมการบ้านท่าพระ, ๒ กันยายน ๒๕๔๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์, นายวิชาญ ศรีนวลชัย, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์, นายนรวัตร บุญมาก, ข้าราชการครู, ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๗.

บุคลากรที่ทรงคุณค่า มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว หมู่บ้านและชุมชน ตลอดจนจนถึงประเทศชาติ ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ ระดับครอบครัว

ควรยกย่องบุคคล ผู้มีความประพฤติดีเป็นบิดาตัวอย่าง เป็นมารดาตัวอย่าง ให้ปรากฏแก่สังคมในหมู่บ้านและชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้านให้เอาตัวอย่างที่ดีนั้นไปประพฤติ เช่น ครอบครัวที่มีบุตรธิดาหลายคน แต่ก็รักใคร่กลมเกลียวกัน เพราะบิดามารดาดำรงตนอยู่ในหลักธรรม มีเมตตา กรุณา รู้จักแสดงความยินดีเมื่อบุตรธิดา ประสบผลสำเร็จในการศึกษา หรือ การทำงาน รู้จักปล่อยวาง หรือ วางท่าทีให้เหมาะสมเมื่อ บุตรธิดาบรรลุภาวะความเป็นผู้ใหญ่ คือ ปกครองตนเองได้แล้ว^{๑๑}

๔.๔.๒ ระดับสถานศึกษา

ครูอาจารย์ทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ ควรใส่ใจต่อผู้ปกครองที่ทำคุณประโยชน์ต่อสถานศึกษา โดยการยกย่องให้ปรากฏแก่สังคม คือ เมื่อผู้ปกครองทำความดีแก่สถานศึกษาก็มอบใบประกาศเกียรติคุณเพื่อเป็นที่ระลึก หรือ โล่เกียรติยศ ตลอดจนเหรียญวัตถุที่ระลึกต่าง ๆ เพื่อแสดงว่า ผู้นั้นได้ทำความดีและควรยกย่อง^{๑๒}

ส่วนเยาวชนผู้ทำความดี หรือเป็นบัณฑิต ที่นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน เช่น เป็นนักกีฬาดีเด่น นักเรียนทุน เรียนเก่ง ไม่เที่ยวเตร่ ใส่ใจการศึกษาคือ ความประพฤติดี แม้ยากจนก็ควรได้รับการยกย่องเช่นกัน คือ มีรางวัลตอบแทนตามสมควร ได้รับการยกย่องท่ามกลางคนหมู่มากให้รู้ว่าเยาวชนคนนี้เป็นคนดี มีความกตัญญูต่อผู้ปกครอง ให้ความสำคัญต่อสถาบันโดยทำความดีทุกอย่างที่พึงปฏิบัติได้ เช่น ช่วยเหลือครูทำงาน ช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน เป็นต้น^{๑๒}

๔.๔.๓ ระดับศาสนา

^{๑๑} สัมภาษณ์, นางสาวรี กว้างวงศ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์, นายภูไชย กว้างวงศ์, ข้าราชการครู, สัมภาษณ์ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์, นางสาววิภา โอดพิมพ์, ข้าราชการครู, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๖.

ควรรยก่องคนผู้หวังดีต่อพระพุทธศาสนา คือ ผู้เป็นบัณฑิต มีความฉลาดเข้ากับ พระสงฆ์ภายในวัดได้ดี ไม่มีอคติต่อพระสงฆ์ เคารพต่อพระรัตนตรัย ไม่ก้าวก่ายกิจการของ สงฆ์ ทำงานรับใช้วัดโดยมีจิตใจที่สุจริต ปรารถนาดี เอื้อเฟื้อในการรับใช้ด้วยกาย วาจา และ ใจที่บริสุทธิ์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้หลักการปฏิสังขาร ด้วยอามิสคือสิ่งของที่พระสงฆ์ พึงใช้สอยหรือบริโภคได้ สิ่งใดไม่เหมาะสมก็เว้นเสีย รู้หลักปฏิสังขารด้วยธรรมะ คือ การ พุศุคอยู่กับพระสงฆ์ด้วยไมตรีจิต มีสัมมาคารวะ พุศุคถูกกาลเทศะ และไม่ถือตนว่ามีความรู้ยิ่ง กว่าพระสงฆ์ที่บวชอยู่ในวัดตามชนบทนี้ ฉะนั้น วิธีการยก่องบัณฑิต หรือ คนผู้อยู่ใกล้ชิด พระศาสนานั้น มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. ยก่องให้เป็นผู้นำหมู่คณะ คือ ให้เป็นหัวหน้าทายก ทายิกาของวัด เพื่อนำ ประชาชนทำพิธีกรรมทางศาสนาพิธี เช่น การนำไหว้พระ การรับศีล การสมาทานอุโบสถ การถวายสังฆทาน การปฏิบัติธรรม เจริญสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ตลอดจนการแนะนำคณะผู้ทำบุญ เพื่อให้มาทำบุญในวัด^{๓๓}

๒. มอบภาระกิจที่สำคัญให้ช่วยเหลือทางวัด คือ เมื่อมีกิจกรรมเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาก็มอบหมายให้เป็นใหญ่ในการดำเนินการทั้งปวง เช่น งานทำบุญกฐิน งาน ทำบุญผูกพัทธสีมาการก่อสร้างกุฏิวิหาร อุโบสถ ถนนหนทางภายในวัด ทั้งนี้เพื่อให้ดูแล ผลประโยชน์ของวัดที่จะเกิดขึ้นในคราวนั้น ๆ สืบเนื่องมาจากบางวัด แต่งตั้งคนพาลเป็น ผู้นำแทนวัด แต่กลับหาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น วัดจึงประสบกับความสูญเสียด้านทรัพย์สิน เช่น มอบหมายให้ไปดำเนินการแบ่งแยกโฉนดที่ดินของวัดซึ่งเป็นกรณีสงฆ์ ยังไม่มีใบโฉนด แต่เมื่อทายกพาลนั้นไปปฏิบัติกลับตรงข้ามกันว่า ที่ดินแปลงนั้น เป็นของสาธารณะ ประโยชน์ไปเสีย จนวัดต้องอุทธรณ์คัดค้านเพื่อนำที่ดินกลับคืนมา แต่ก็ไม่สามารถจะนำคืน ได้ เพราะขัดต่อกฎหมาย เป็นต้น จึงต้องยอมเสียที่ดินไปเพราะฝีมือคนพาลที่แฝงมาใน พฤติกรรมที่แตกต่างกัน^{๓๔}

๔.๔.๔ ในระดับหมู่บ้านและชุมชน

^{๓๓} สัมภาษณ์, นางจันทร์หอม ราชเพชร, ข้าราชการครู, ๑ สิงหาคม ๒๕๔๗.

^{๓๔} สัมภาษณ์, นางอัญชุลี สีเสื่อ, ๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.

บัณฑิตมักจะช่วยเหลือกิจกรรมในทางสังคมท้องถิ่น ในหมู่บ้าน ไม่ทอดทิ้ง
ภาระ เอาใจใส่ต่อกิจกรรมทางสังคม ขณะเดียวกันก็เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นได้ด้วย เช่น
บัณฑิตมักจะเข้าวัดฟังธรรม สมาทานศีล ถวายทาน เสียสละ มีเมตตา ชอบช่วยเหลือคนอื่น
โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือทางราชการ
เป็นพลเมืองดี เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีความรับผิดชอบ ไม่
ทอดทิ้งภรรยาและบุตรธิดาให้ลำบาก เหตุนั้น สังคมที่มีบัณฑิตอยู่ด้วย จึงเป็นสังคมที่น่าอยู่
เพราะมีแต่หัวใจ ไม่แค้นหัวใจ มีแต่ความสงบสุข ไม่ต้องหวาดระแวงกัน เป็นสังคมที่
ปลอดภัยมากกว่าจะมีภัย สงบเย็น ไม่เร่าร้อนวุ่นวาย มีหมู่คนดีมากกว่าคนพาล จึงควร
ปฏิบัติต่อบัณฑิต เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้สามารถทำงานช่วยเหลือสังคม และปกครอง
คนไม่ดีหรือคนพาลไม่ให้มีอำนาจมาข่มเหงคนอื่น^{๓๕}

^{๓๕} สัมภาษณ์, นายสุรัตน์ แลปูหน้า, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องคนพาลและบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม : ศึกษากรณีตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๒ ประเด็น คือ เพื่อศึกษาลักษณะคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาพฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม โดยสรุปดังนี้

๕.๑.๑. ลักษณะคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิดมูลเหตุพุทธบัญญัติเพื่อปกป้องภัยจากคนพาล มุ่งให้เห็นถึงสาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อให้หมู่คณะสงฆ์ดำรงด้วยระเบียบแบบแผนเดียวกัน และเป็นการป้องกันคนพาลหรือลัทธิคนไม่ละอายบาปทุจริต ไม่ให้เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในพระพุทธศาสนา และเพื่อความเจริญมั่นคงของศาสนาสืบไป โดยสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการบริหารคณะสงฆ์มี ๒ ประการ คือ ด้านความคิดเห็นไม่ตรงกันและด้านความประพฤติไม่สม่ำเสมอ คือ ยิ่งและหย่อนกว่ากันทางพระวินัยจึงเป็นเหตุให้คนพาลถือสาเหตุนี้แยกสังกัด แยกนิกายเพื่อประโยชน์แก่ตนและหมู่คณะตน นอกจากนั้น ยังได้อธิบายถึงคนพาลและบัณฑิตที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และ

พระอภิธรรมปิฎก มีตัวอย่างว่าเป็นพาลเป็นบัณฑิตอย่างไร

ด้านความหมายของคนพาลและบัณฑิต มุ่งให้เห็นถึงความหมายของคนพาลและบัณฑิต ว่า คนพาลหมายถึง คนประพฤติชั่วทางกาย วาจา และจิตใจฝ่ายทุจริต ไม่รู้หลักปรัชญา ศาสนา ปฏิบัติศีลธรรมและกฎเกณฑ์ ศาสนา ส่วนบัณฑิต มีนัยตรงข้ามคือหมายถึง คนที่ประพฤติดีทางกาย วาจา และจิตใจฝ่ายสุจริต รู้หลักปรัชญา ศาสนา สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ศาสนาได้ และเข้าถึงกฎเกณฑ์ ศาสนาได้ตามฐานะ

คนพาล คือ คนที่ประพฤติอกุศลกรรมบถ ส่วนบัณฑิต คือ คนที่ประพฤติกุศลกรรมบถ และยังมีความหมายคนพาลและบัณฑิตในทัศนะของนักเขียนร่วมสมัยอีกจำนวน ๕ ท่าน โดยสรุป ก็มีนัยเหมือนกับอธิบายมาแล้วนั้น คือ คนพาลได้แก่คนทำชั่ว พุคชั่ว และคิดชั่ว ส่วนบัณฑิต ได้แก่ คนทำดี พุคดี และคิดดี ซึ่งคนพาลและบัณฑิตตามเกณฑ์ของจริยศาสตร์ มุ่งให้เห็นถึงหลักทางจริยศาสตร์ แบ่งการกระทำดีและการกระทำชั่วของมนุษย์ว่าขึ้นอยู่กับสาเหตุหลายด้าน เช่น ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรมและจริยธรรมของแต่ละคน และด้านเหตุผลซึ่งแตกต่างกันออกไปในการแสดงออกให้ทำดีและทำชั่ว ส่วนเกณฑ์ตัดสินชั่วและดีตามหลักจริยศาสตร์ มุ่งให้เห็นถึง การจะตัดสินว่าคนใดดี คนใดชั่ว ควรตัดสินตามเกณฑ์ ๔ อย่าง คือ จารีตประเพณีของแต่ละสังคม มโนสำนึก การทำประโยชน์แก่มหาชน และการทำตามหน้าที่ของคนอย่างถูกต้องดีงาม

ลักษณะคนพาลและบัณฑิตโดยย่อและพิศดาร มุ่งให้เห็นถึง ลักษณะคนพาลว่าเป็นคนทำความชั่วทางกาย คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤติผิดในกาม ทำชั่วทางวาจา คือ พุคเท็จ พุคต่อเสียด พุคคำหยาบ และพุคเพื่อเจ้อ นอกจากนั้น ยังมีความคิดที่ชั่วร้ายเป็นบาปคือ คิดอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตนโดยไม่สนใจต่อศีลธรรมหรือกฎหมาย บ้านเมือง คิดประทุษร้ายคนอื่น และคิดเห็นผิดจากหลักพุทธธรรม คือ เป็นคนมิถิภาปฏิเห็นผิดไม่เชื่อบุญเชื่อบาป เป็นต้น

ลักษณะนอกนี้ เช่น ลักษณะทางการทำกรรมชั่วและกรรมดี ด้านสติปัญญาและอุปนิสัย ความประพฤติหรือพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน ความปรารถนาชั่วปรารถนาดี แรงจูงใจชั่วและดี ด้านการศึกษา ความสำคัญตน คำพูดที่เป็นธรรม ความกตัญญูกตเวที การรู้จักฐานะและฐานะ การรู้จักประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า

ตัวอย่างการเปรียบเทียบคนพาลว่าเป็นเหมือนน้ำพร่องไหลเสียงดัง ส่วนบัณฑิตเปรียบเหมือนน้ำนิ่งไหลลึก เป็นต้น แม้นักเขียนร่วมสมัยก็ได้แสดงลักษณะคนพาลและบัณฑิต มีนัยโดยสรุป คือ คนพาลไม่รู้หลักสัปปุริสธรรม ๗ มี รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้กาล รู้ประมาณ รู้ประชุมชน และรู้บุคคล ส่วนบัณฑิตย่อมรู้และเข้าใจ และสามารถปฏิบัติในหลักสัปปุริสธรรม ดังกล่าวมาแล้วนั้นได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนเหตุปัจจัยที่ทำให้คนเป็นบัณฑิต มุ่งให้เห็นถึง เหตุปัจจัยหลัก ๒ อย่าง คือ การคบเพื่อนดี และ การพิจารณาด้วยปัญญาที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ คือ ทำใจให้แยบคาย ละเอียดถี่ถ้วน สุขุมในทุก ๆ ปัญหา

ที่ตนได้ศึกษามา ได้ฟังมา นอกจากนั้น ยังต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรม ๔ อย่างคือ การคบคนดี การฟังธรรมะคำแนะนำของท่าน การใคร่ครวญอย่างสุขุม และการนำผลที่ใคร่ครวญแล้วนั้น ไปปฏิบัติตามให้เกิดมรรคเกิดผลแก่ตนและสังคม

ประเภทของคนพาลและบัณฑิต มุ่งให้เห็นถึง ประเภทคนพาลและบัณฑิต เมื่อจัดตามสัปปริสวรรค แบ่งเป็น ๖ จำพวก ได้แก่ (๑) พวกที่ไม่รักษาศีล ๕ และรักษาศีล ๕ ปกติ (๒) พวกที่ไม่มีศรัทธาและมีศรัทธา (๓) พวกที่ประพฤติกกรรม ๗ อย่างทั้งฝ่ายชั่วและฝ่ายดี (๔) พวกที่ประพฤติกกรรม ๑๐ อย่าง ทั้งฝ่ายชั่วและฝ่ายดี (๕) พวกที่ไม่ดำเนินชีวิตตามมรรค ๘ และพวกที่ดำเนินชีวิตตามมรรค ๘ และ (๖) พวกที่ประกอบด้วยธรรมชั่วและธรรมดี ส่วนในสังคาลกสูตร แบ่งเพื่อนที่เป็นคนพาลและบัณฑิต ๔ จำพวก คือ เพื่อนคนพาลได้แก่ คนปอกถอก คนตีแต่พูด คนหัวประจบ และคนชักชวนให้ทำความเสียหาย ตรงข้ามกับเพื่อนที่เป็นบัณฑิต คือ มีอุปการะ ร่วมสุขร่วมทุกข์ แนะนำประโยชน์และมีน้ำใจ

พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิต มุ่งให้เห็นถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจของคนพาลและบัณฑิต ได้แก่ หลักการคบหาของสัตว์โลก เช่น คนมีศรัทธาก็คบหาคนมีศรัทธา คนมีศีลก็คบคนมีศีล เป็นต้น และขึ้นอยู่กับจริตนิสัยของแต่ละคนด้วย เช่น บางคน รากะจริต บางคน โทสะจริต แต่ถ้าฝึกฝนอบรมตนให้ดีแล้วจะจริตใดก็เป็นบัณฑิตได้ทั้งนั้น พฤติกรรมที่พึงสังเกตร่วมอีก ๔ แบบ ที่มีผลทำให้คนเราเป็นคนพาลและบัณฑิต เช่น รูปแบบพฤติกรรมส่วนตัว เป็นต้น นอกจากนั้น ก็ยังมีเรื่องการคบหาสมาคมคือ บุคคลไม่ควรคบ คนควรคบ และคนที่ควรเคารพสักการะ ส่วนพฤติกรรมของบัณฑิตมี ๔ นัย คือ ในแง่ของคุณธรรมส่วนตัว จริยธรรมต่อสังคม ศีลธรรมในระดับบุคคล ธรรมเนียม และการบำเพ็ญประโยชน์ตนและคนอื่น

ผลของการคบคนพาลและบัณฑิต มุ่งให้เห็นถึง ผลกระทบทางเสียหายเป็นโทษเพราะการคบหาคนพาลและผลฝ่ายดี ประโยชน์ที่ได้รับจากการคบหาบัณฑิต ได้แก่ เมื่อคบคนพาลทำให้เสียประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า ทำให้เกิดทุกข์กาย ทุกข์ใจ เสื่อมทรัพย์ เสื่อมญาติ เสื่อมยศถาบรรดาศักดิ์ ช่วยแก้ปัญหาแก่ผู้คบหาไม่ได้ซ้ำหนักยังเป็นภาระแก่คนอื่น และนำความร้อนใจมาให้อีกด้วย เป็นต้น ส่วนผลดีที่คบบัณฑิตมีนัยตรงกันข้ามคือ ทำให้เจริญก้าวหน้า มีความไม่ประมาทในการทำมาหากินทุกอย่าง แก้ปัญหาให้แก่ผู้คบหาด้วย เพราะบัณฑิตจะได้แนะนำในการทำมาหากินต่าง ๆ ให้แก่คนผู้คบหา จนได้รับ

ประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า กระทั่งประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพานก็ได้จาก บัณฑิตนี้ทั้งสิ้น

กรรมที่สัตบุรุษบัญญัติ มุ่งให้เห็นถึง กรรมฝ่ายดี ๓ อย่าง คือ (๑) ทาน ได้แก่ การให้การบริจาคช่วยเหลือสงเคราะห์ อนุเคราะห์ บุชาคุณ (๒) การดูแลมารดาบิดาให้ได้รับความสะดวกสบายด้วยอาภิส และกำลังใจที่อบอุ่นจากบุตรธิดา ไม่ทอดทิ้งให้ท่านต้องต่อสู้ชีวิตเพียงลำพัง เมื่อท่านแก่ชราภาพลง และ (๓) บรรพชาการบวช คือ เว้นจากการทำบาปทั้งปวงไม่ทำร้ายสัตว์มีปราณด้วยกาย วาจาและจิตใจ นอกจากนี้ยังต้องสำรวมอินทรีย์ และหมั่นฝึกฝนอบรม กาย วาจา ใจ ของตนให้บริสุทธิ์ ตามหลัก ศีลสมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องมือฝึกปรือให้คนเป็นบัณฑิตได้อย่างสมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา

๕.๑.๒. พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคมชาวตำบลท่าพระ

ผลทางพฤติกรรมของคนพาลต่อตำบลท่าพระ คือ เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน อันได้แก่ การแสดงออกทางกาย และวาจาที่ไม่สุภาพ ไม่เรียบร้อย ไม่ทำตนให้เกิดประโยชน์ ไร้จิตสำนึกต่อชุมชน และไม่รับผิดชอบในกิจการงานใดๆ ที่ชุมชนให้ความสำคัญและร่วมมือกันดำเนินการ จึงเป็นส่วนเกินของสังคมก็ว่าได้ ส่วนบัณฑิตมีนัยตรงข้าม คือ การแสดงออกทางกาย และวาจา สุภาพ อ่อนโยน มีมารยาทดี รู้จักบาป บุญคุณ โทษ และสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ ไม่เป็นอันตรายต่อใครๆ ทั้งในระดับครอบครัว สังคม วัด

โรงเรียน

วิธีการแก้ปัญหาคคนพาล ทำหน้าหลายวิธี เช่น บิดามารดาในครอบครัวควรใส่ใจต่อหน้าที่ตามหลักธรรมในทศ ๖ ทางพระพุทธศาสนา และบุตรธิดาก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองด้วย ส่วนสามัคคีธรรมก็เช่นกัน ควรให้ความสำคัญต่อหลักครองชีวิตคู่ เช่น ฆราวาสธรรม ๔ ประการ เป็นต้น นอกนั้น ก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาคคนพาล โดยสถานศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชนแก้ปัญหากันเอง และเมื่อไม่สามารถจะแก้ไขได้ ก็ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น เช่น ปัญหาอาชญากรรม ก็ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

วิธีการยกย่องบัณฑิต มีหลายวิธี เช่น ยกย่องคนในครอบครัวที่ทำดีแก่สังคม ตำบลท่าพระให้ปรากฏแก่คนส่วนร่วม แม้สถานศึกษา องค์กรทางศาสนา หมู่บ้านและ

ชุมชน ควรให้ความสำคัญแก่บัณฑิต ผู้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมโดยทั่วไป และยกย่องกันตามความรู้ ความสามารถ และความประพฤติที่แสดงออกในฐานะคนดีของท้องถิ่น

๕.๒ อภิปรายผล

พฤติกรรมที่ทุจริต ทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ อันเป็นฝ่ายอกุศลจิต ท่านจัดว่าเป็นคนพาล เพราะทำให้ตนก็ได้รับทุกข์ความเดือดร้อน ประสบกับปัญหาต่างๆ ทั้งทางครอบครัว และได้รับโทษทางกฎหมาย เพราะการกระทำของตนเองนั้น จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าพระไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมของคนพาล ที่เป็นปาปมิตร เป็นเพื่อนเลว ชักชวนให้เสียหาย ทำให้เกิดโทษนานาประการ ด้วยการแสดงออกนั้น เพราะทำให้คนส่วนใหญ่ขาดความปลอดภัย เกิดความระแวงต่อกันว่าจะถูกทำร้ายร่างกาย จะถูกลักขโมยสิ่งของจากคนพาลนั้น เกรงคนพาลจะชิงทรัพย์สิน และไม่ต้องการให้คนพาลมีบทบาทในทางสังคม เช่น ความเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำระดับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน ทายกวัด เป็นต้น ซึ่งคนเหล่านี้ พึงหลีกเลี่ยงคนพาลด้วยคือ ไม่ควรทำความคุ้นเคยสนิทสนมกับคนพาล เพราะจะไม่ได้ความไว้วางใจจากประชาชนทั่วไปในตำบลท่าพระ

ส่วนพฤติกรรมที่เป็นไปในฝ่ายสุจริต คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต หมายถึงเอาคนดีของสังคม หรือที่ประชาชนในตำบลเรียกว่า บัณฑิต เพราะทำประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม เป็นกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนที่ดี คอยแนะนำให้การปรึกษาหารือกันได้ ในการทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น ในคราวทำบุญมหาชาติ หรือ ทำบุญพระเวส เดือน ๔ (ประมาณ มีนาคม ของทุกปี) ซึ่งประชาชนในตำบลท่าพระนี้ ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก แม้การทำบุญอื่น ๆ เช่น การทอดถวายกฐินทาน การทอดถวายผ้าป่าสามัคคี บุญเข้าพรรษา เป็นต้น และบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีบุญมาฆบูชา วิสาขบูชา เป็นต้น ผู้ทำตนเป็นบัณฑิต ย่อมบำเพ็ญประโยชน์ตามกำลังศรัทธาของตน และให้ความร่วมมือกับเรื่องนี้ ตรงกันข้ามกับคนพาล มีจิตประทุษร้ายต่อกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เพราะคนพาลจะไม่สนใจในการทำบุญ การให้ทาน หรือ การไปรักษาศีล ฟังเทศน์ที่วัด

ฉะนั้น ในภาพรวมแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลท่าพระก็จะพยายามกีดกันไม่ได้คนพาลมีบทบาทในทางสังคม และใช้วิธีการยกย่องคนดีให้ทำงานเป็นตัวแทนของ

ตนในการเป็นผู้นำอีกด้วย ด้วยเชื่อ และไว้วางใจว่า จะทำให้สังคมตำบลท่าพระอยู่อย่างสงบสุขและควบคุมคนพาลไม่ได้มีอำนาจ และตำแหน่งที่เป็นภัยต่อคนส่วนใหญ่

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท พฤติการณ์ของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม แนวความคิดเรื่องคนพาลและบัณฑิตที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นส่วนหนึ่งของศึกษาวิจัยลักษณะของคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท และความคิดเห็นของชาวบ้านในเขตตำบลท่าพระ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะ ออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

๑. **สถาบันครอบครัว** คือ มารดาบิดา ควรเอาใจใส่ต่อบุตรธิดาให้มาก คือ มีเวลาดูแลอย่างสม่ำเสมอ ให้ความอบอุ่น คอยดูแลตักเตือนให้ประพฤติดี เว้นจากการกระทำความชั่ว ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

๒. **สถาบันโรงเรียน** คือ สถานศึกษาควรให้ความรู้อย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ อบรมปลูกฝังให้เยาวชน เกิดจิตสำนึก รักครอบครัว รักหมู่บ้านและชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสันติสุข

๓. **สถาบันศาสนา** โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง ควรส่งเสริม สนับสนุน ให้การอบรมขัดเกลาจิตใจให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี โดยการเอื้อเฟื้อทั้งสถานที่ปฏิบัติเข้าค่ายคุณธรรม และบุคลากรในการอบรมแต่ละครั้งไป โครงการพัฒนาเยาวชนภาคฤดูร้อนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นแกนกลางในการอบรม

๔. **หน่วยงานภาครัฐ และทางราชการ** ควรให้การศึกษแก่เยาวชนของชาติอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้เรียนจนจบในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น

๕. **หน่วยงานภาครัฐ** ควรเร่งพัฒนา สร้างงาน ให้ประชาชนมีงานทำมีรายได้มาเลี้ยงชีพอย่างเพียงพอ เพราะจะได้แก้ปัญหาคนพาล หรือคนไม่มีงานทำให้น้อยลง

๖. หน่วยงานภาครัฐ ควรเร่งแก้ไขปัญหาคความยากจน ยาเสพติด ปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ปัญหาทุจริตและการทำผิดกฎหมาย ปัญหาไม่ได้รับความเป็นธรรม ให้ลดน้อยลงไป ขจัดอบายมุขทุกประเภทให้หมดสิ้นไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หลักพุทธธรรมของพระพุทธองค์สอนให้มนุษย์ทุกคน เว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี คือ ให้หลีกเลี่ยงห่างไกลคนพาล ไม่คบหาสมาคมด้วย เว้นจากการเป็นพาล ด้วยตัวเอง เว้นจากการชักชวนผู้อื่นเป็นคนพาล เว้นจากการสรรเสริญคนพาล เว้นจากความพอใจในความเป็นพาล และตรงกันข้ามความพอใจในความเป็นคนดี คนที่เป็นบัณฑิต คือ คนทำดี พูดดี และคิดดี ซึ่งชักชวนให้คนทำดีด้วย ยกย่อง สรรเสริญคนทำดี สังคมก็จะน่าอยู่ เพราะมีคนดีมากกว่าคนเลว แต่จะทำให้คนพาลหมดไปจากแผ่นดิน หมดไปจากหมู่บ้านนั้น เป็นไปได้ยากยิ่งนัก จึงช่วยกันดูแลสอดส่องพฤติกรรม ช่วยกันสังเกต และให้หน่วยงานทางราชการเข้ามาแก้ไขอีกทางหนึ่ง ก็จะบรรเทาปัญหาคนพาลให้ลดน้อย และไม่สามารถมีอำนาจหรือสร้างปัญหาต่อหมู่บ้านและชุมชน ตลอดจนประเทศชาติได้

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องลักษณะคนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนา ควรจะศึกษาประเด็น ต่อไปนี้

๑. ศึกษาพฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีต่อเยาวชนในตำบลท่าพระ
๒. ศึกษาคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อวัฒนธรรมตำบลท่าพระ
๓. ศึกษาคนพาลและบัณฑิตในเชิงปริมาณของตำบลท่าพระกับตำบลดอนหัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับสยามรกฎสุต เตปิฎก, ๒๕๒๕.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ วิญญาน, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ :

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ. คลังปริยัติธรรม. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ,

๒๕๓๕.

คณาจารย์ ข้าราชการ บุคลากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หนังสือสวดมนต์และ
คู่มือ

นวกฤษ. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร
:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เดือน คำดี. พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.

ช. ธรรมศรี. ท่านถามเราตอบ. กรุงเทพมหานคร : เลียงเซียงจงเจริญ, ๒๕๒๗.

ธรรมรักษา. พระไตรปิฎกฉบับชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สติ, ๒๕๔๐.

บุญมี แทนแก้ว. ญาณวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓.

_____. ความจริงของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.

_____. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.

ปิ่น มุกข์กันต์. มงคลชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ปुरुชัย เปี่ยมสมบูรณ์. เป้าหมายของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ,

๒๕๔๖.

พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระครูศิริปัญญาภุมณี, (อ่อน). มงคลที่ป็นีแปล. กรุงเทพมหานคร : เลียงเซียงจงเจริญ,

๒๕๐๖.

พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘.ราชบัณฑิต). ๑ นาทีเพื่อชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๔๑.

_____. (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๘. ราชบัณฑิต). กลังธรรมเล่ม ๑, ๓.

กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๔๖.

_____. (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘. ราชบัณฑิต). ขุมปัญญาจากชาดก.

กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔.

พรเทพ มังธานี. มงคลชีวิต. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๔๑.

พุทธทาสภิกขุ,(พระธรรมโกศาจารย์). มงคลชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

พระพิจิตรธรรมวาที, (ชัยวัฒน์ ชมฺวาทฺธโน). เทศนาว่าไรดี. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง,

๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร :

ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.

_____. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระราชสุทธินุญมมงคล. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัย

การพิมพ์, ๒๕๔๐.

พระภวานวิสุทธาจารย์, (ทองใบ ปกสุสโร). สาระชีวิต. อุดรธานี : นาหลวง, ๒๕๔๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มังคลัตถที่ปนีแปลเล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร
:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร
:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร
:

อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. จิตวิทยาพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : ชีวภาวัฒน์, ๒๕๔๓.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. นวโกวาท. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร :

ชั้นต่ำ, ๒๕๔๖.

สนธยา พลศรี. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเคียสโตร์, ๒๕๔๕.

สถิต วงศ์สวรรค์. ปรัชญาตะวันออก. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๔๑.

อุดม จงกมานนท์. พจนานุกรมไทย. กรุงเทพมหานคร : อุดมศึกษา, ๒๕๒๕.

อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์

,

๒๕๔๔.

(๒) บทความในวารสาร :

ชอบ ดีสวนโลก. “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม”, ธรรม
ทัศน์.

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (กุมภาพันธ์ – มิถุนายน ๒๕๔๓) : ๗๖.

พระเทพวรคุณ, (สมาน สุเมโธ), “ มงคลธรรมนำชีวิต”, แสงอีสาน. ปีที่ ๓
ฉบับที่ ๑๑

(ธันวาคม ๒๕๔๓ – กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔) : ๕ - ๗.

โรงเรียนท่าพระวิทยายน. “เที่ยวหมู่บ้าน”, ท พ.สัมพันธ์. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑
(มิถุนายน –

กันยายน ๒๕๔๔) : ๓๑ - ๓๔.

เดลินิวส์. (๑๒ มกราคม ๒๕๔๔) : ๑, ๒.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กำจัด อัครผล. “โลกีย์ปทีปกสารปริเฉทที่ ๕ : การตรวจชำระและการศึกษาเชิง
วิเคราะห์.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาภาคตะวันออกเฉียง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

พระมหาเทวินท์ คุรุฑแก้ว. “การศึกษาพุทธจริยศาสตร์ : ศึกษาเฉพาะพุทธ
จริยธรรมใน

มังคลัตถทีปนี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต.

ภาควิชาจริยศาสตร์ศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๓.

พระมหาบุญเพชร บุญญวิโร, (แก้ววงษ์น้อย). “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาในสถาบัน
ครอบครัว

ครัวตามแนวทางพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร

มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาประหัยค์ ปญญาวโร, (สุนนท์). “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”.
วิทยานิพนธ์

ปริยญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาปริชา มโหสถ, (เส็งจิน). “อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อ

สังคมไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริยญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** ภาควิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาสมชัย สิริวฑฒโน, (ศรีนอก). “หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ใน

บทเพลงลูกทุ่งไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริยญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** ภาควิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระวัชรินทร์ ปญญาวุธ, (ฉิมประเสริฐ). “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของมรณสติต่อพฤติกรรมการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้ดูแลผู้ป่วยหนักในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริยญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พรชัยพร ยกเชื้อ. “พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริยญา**

อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. ภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ภาคผนวก ก.

เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดธาตุพระอารามหลวง มอบทุนการศึกษาแด่พระภิกษุ สามเณร
ผู้ขยันหมั่นศึกษา มีอาจารย์ดงตามสมณะสาธิต และมอบแก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อ
สถานศึกษาในเขตตำบลท่าพระ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘

ภาพประกอบของการทำความดีของบัณฑิต

เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น (ม.) วัดธาตุพระอารามหลวง
มอบของที่ระลึกแก่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา
เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๔๘

ภาพประกอบกิจกรรมของบัณฑิต :
การมอบสิ่งของบริจาคช่วยเหลือสังคมของบัณฑิต
โดย พระจිරพัฒน์ สมาจาโร (ดีใจ)

แก่ชาวบ้านสุขสันต์ อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

๑๐ มกราคม ๒๕๕๘

ภาพประกอบ การยกย่องบัณฑิตผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา :
พระครูศรีปริยัติสุนทร (Ph.D.) เข้ารับพระราชทาน เสด็จธรรมจักรทองคำ
จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

ภาพประกอบผู้นำพิธีสาธตประโชชน์แก่สังคม :
การถวายผ้าป่าสามัคคี

โดยคณะครูอาจารย์ในเขตตำบลท่าพระ และนักเรียน
เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘

ภาคผนวก ข.
ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

ใช้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ ข้าราชการครู ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชน ในพื้นที่ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รวม ๕ หมู่บ้าน ผู้วิจัยได้ แบ่งขั้นตอนการสัมภาษณ์ ออกเป็น ๕ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อนามสกุล.....อายุ.....ปี
๒. เพศ
๓. การศึกษาเรียนจบชั้นสูงสุด คือ
๔. อาชีพ
๕. รายได้ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกันประมาณ.....บาท/เดือน

ตอนที่ ๒ คนพาลและบัณฑิตตามทัศนะของกลุ่มเป้าหมาย

๑. ท่านคิดว่าคนพาลและบัณฑิตมีลักษณะอย่างไร? การแสดงออกของคนพาลและบัณฑิต แตกต่างกันอย่างไร ? เมื่อแสดงออกทางกาย วาจา และด้านอารมณ์ความคิดเห็นต่อ หมู่บ้านและชุมชน

.....
.....

๒. ตัวอย่างคนพาลและบัณฑิตที่แสดงออกกาย คืออะไรบ้าง ?

.....
.....

๓. ตัวอย่างคนพาลและบัณฑิตพูดแตกต่างกันอย่างไร ? ให้โทษและให้คุณอย่างไร ?
เพราะเหตุใด ?

.....
.....

๔. ตัวอย่างความคิดที่คนพาลและบัณฑิตที่แสดงออกมาในเวทีชาวบ้าน ท่านคิดว่าแตกต่างกันอย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

.....
.....
.....

๕. ผลเสียและผลดีของการคบหาสมาคมกับคนพาลและบัณฑิตเป็นอย่างไร ? เพราะเหตุใด
ท่านจึงคิดว่า มีผลเสียและมีผลดี ?

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ ผลการกระทำของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม

๑. การกระทำของคนพาลและบัณฑิตมีผลเสียและผลดีอย่างไรต่อหมู่บ้านและชุมชน?
เพราะเหตุใด ? คนจึงเกลียดชังคนพาลและนิยมนกย่องบัณฑิต

.....
.....
.....

๒. การกระทำของคนพาลและบัณฑิตมีผลเสียและผลดีอย่างไรต่อครอบครัว ? เพราะเหตุใด

.....
.....

๓. การกระทำของคนพาลและบัณฑิตมีผลเสียและผลดีอย่างไรต่อสถานศึกษา ? เพราะเหตุ
ใด ?

.....
.....

๔. การกระทำของคนพาลและบัณฑิตมีผลเสียและผลดีอย่างไรต่อสถาบันศาสนา ? เพราะเหตุใด ?

.....

ตอนที่ ๔ วิธีการแก้ปัญหาคณพาล

๑. การแก้ปัญหาในระดับสถาบันครอบครัว ท่านมีวิธีอย่างไร ? และท่านแก้ปัญหาที่ใครก่อนระหว่าง มารดาบิดา หรือ บุตรธิดา ? เพราะเหตุใด ?

.....

๒. การแก้ปัญหาในระดับสถานศึกษา ท่านมีวิธีการอย่างไร ? และท่านแก้ปัญหาที่ใครก่อนระหว่างครูอาจารย์ หรือ นักเรียน ? เพราะเหตุใด?

.....

๓. การแก้ปัญหาในระดับวัดหรือศาสนา ท่านมีวิธีแก้อย่างไร? และได้ผลเป็นอย่างไร?

.....

๔. การแก้ปัญหาในระดับหมู่บ้านและชุม ท่านมีวิธีแก้อย่างไร? และได้ผลอย่างไร ?

.....

๕. การแก้ปัญหาในระดับหมู่บ้านกับทางราชการ ท่านมีวิธีอย่างไร ? และได้ผลอย่างไร?

.....

ตอนที่ ๕ วิธีการยกย่องบัณฑิต

๑. วิธีการยกย่องคนดีหรือบัณฑิต ในระดับครอบครัวท่านทำอย่างไร? เพราะเหตุใด?

.....

๒. วิธีการยกย่องบัณฑิต ในระดับสถานศึกษา ท่านทำอย่างไร? เพราะเหตุใด?

.....

.....

๓. วิธีการยกย่องบัณฑิต ในระดับวัดหรือทางศาสนา ท่านทำอย่างไร? เพราะเหตุใด?

.....

.....

๔. ท่านมีวิธีการยกย่องคนดีหรือบัณฑิตในระดับหมู่บ้านและชุมชนอย่างไร? เพราะเหตุใด?

.....

.....

ภาคผนวก ก.

บทสัมภาษณ์ จากกลุ่มเป้าหมาย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑. กลุ่มพระสงฆ์

๑. พระสมบัติ อินทวนุโณ. สัมภาษณ์ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๒. พระมหาเรืองยศ กิดไร. จร.วัดบ้านท่าพระเนาวิ. สัมภาษณ์ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๓. พระพินิจ จิตฺตมฺโม. จร. วัดบ้านหนองแวง. สัมภาษณ์ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๔. พระณัฐวุฒิ ชยธมฺโม. จร.วัดบ้านหนองปลาเชิง. สัมภาษณ์ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๕. พระวีรชัย จนฺทโชโต. สัมภาษณ์ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๖. พระครูศรีปริยัติสุนทร. จด.ท่าพระ. สัมภาษณ์ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๗. พระวิไล สิริธมฺโม. รจด.ท่าพระ. สัมภาษณ์ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๔๗.

๒. กลุ่มข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๑. นายศรีวาทีต โคตรสิงห์. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๒. นายสวาท ศรีหาญชนะ. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๓. นายชาญวุฒิ นูรีทรัพย์. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๔. นายรามิต ปัดพี. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๕. นายภูไชย์ กว้างวงศ์. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๖. นางสาววิภา โอคพิมพ์. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๗. นางจันทร์หอม ราชเพชร. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๗.

๘. นางจิราวรรณ จินดาจ้านงค์. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดโรงเรียนวัดท่าพระ
สัมภาษณ์ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๙. นายบุญสม จันบัวลา. เจ้าหน้าที่การโรง. สัมภาษณ์. ๑๐ สิงหาคม
๒๕๔๗.
๑๐. นายฉัตรพงษ์ นรการ. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๑๑. นายเคน เหล่าบุหรี. เจ้าหน้าที่การโรง สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม
๒๕๔๗.
๑๒. พ.ท.ปรีชา สุขโข. ข้าราชการทหาร. สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม
๒๕๔๗.
๑๓. นายสมคิด อ่อนโพธา. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๑๔. ร.ต.จำเริญ ทิมมาศย์. ข้าราชการทหาร. สัมภาษณ์ ๑๗ สิงหาคม
๒๕๔๗. ๑๕. นายนรวัตร บุญมาก. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์. ๑๘ สิงหาคม
๒๕๔๗.
๑๖. นายสวรรคค์ ช่วงชิต. ข้าราชการกรมปศุสัตว์. สัมภาษณ์ ๒๕ สิงหาคม
๒๕๔๗.
๑๗. นางกัญญา จันบัวลา. เจ้าหน้าที่พยาบาล. สัมภาษณ์ ๑๕ กันยายน
๒๕๔๗.
๑๘. จ.ส.ต. ชัชวาล ปาปะโข. ข้าราชการตำรวจ. สัมภาษณ์ ๑๗ กันยายน
๒๕๔๗.
๑๙. นายทองพัน สุขวันดี. ข้าราชการครู. สัมภาษณ์. ๒๕ มิถุนายน
๒๕๔๗.

๓. กลุ่มผู้นำในท้องถิ่น

๑. จ.ส.ต.เรืองศักดิ์ แก้วบ้านเหล่า. สท. สัมภาษณ์ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๒. นายเฉลา จันตระโสภา. ประธานเทศบาลท่าพระ. สัมภาษณ์ ๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๓. นางนฤมล สิทธิโห. สท. สัมภาษณ์ ๑๓ สิงหาคม
๒๕๔๗.

๔. นายบัณฑิต จ้อยพันนา. ผชญ. สัมภาษณ์ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๕. นายสุรัตน์ แลปุ่น้ำ. ทายกวัดบ้านท่าพระเนา. สัมภาษณ์ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๖. นายทองแก้ว ราชธา. กรรมการบ้านท่าพระ. สัมภาษณ์ ๒ กันยายน ๒๕๔๗.
๗. นายธวัช นิลแก้ว. ผชญ หมู่ ๑๐. สัมภาษณ์ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๗.

๔. กลุ่มประชาชน

๑. นางสาวารี กว้างวงศ์. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๒. นายวิชาญ ศรีนวลชัย. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๗.
๓. นางอัญชุลี สีเสื่อ. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๓ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๔. นายทองพูน ทองนาค. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๕. นายสุพจน์ เอวม. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๖. นางสาวเยาวเรศ ทองพูนพัฒนกุล. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๗.
๗. นายปริญญา สัตย์บัณฑิต. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๕ กันยายน ๒๕๔๗.
๘. นายทอง ยิ่งนอก. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๘ กันยายน ๒๕๔๗.
๙. นายเส็ง แซ่เตีย. ประชาชน. สัมภาษณ์ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระจිරพัฒน์ สมาจาโร (ดีใจ)
- เกิด : วันอาทิตย์ ที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๐๗
- สถานที่เกิด : บ้านโคกจิก ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

- ภูมิลำเนาปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๕๕ หมู่ ๕ บ้านหนองนา ตำบลละเวีย อำเภอบระ
โคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๑๔๐
- บรรพชาอุปสมบท : วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๖ ณ.วัดกลาง อำเภอบระโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์
- การศึกษา : นักธรรมเอก พุทธศาสตรบัณฑิตสาขาปรัชญา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- เข้าศึกษา : มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๕
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น
- ประสบการณ์ : เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และสามัญโรงเรียนวัด
ท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง
จังหวัด
ขอนแก่น
- : เป็นพระวิปัสสนาจารย์รุ่นที่ ๘ และ ๑๕
 - : เป็นพระธรรมทายาทรุ่นที่ ๘
 - : เป็นพระสังฆาธิการหน่วยพัฒนาการทางจิตรุ่นที่ ๘
 - : ชำนาญการออกเดินธุดงค์จำวัดในป่ามากกว่า ๘ ปี